

İRFAN

№ 63 Fevral 2012 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

BƏŞƏRİYYƏT ONUN MƏRHƏMƏTİNƏ MÖHTACDIR...

İRFAN

Fevral/2012/Nº:63
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2011 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Samir HƏMZƏYEV
Tel: 050 379 01 79

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

*Sorma hər kişinin əslin izzətindən ballıdır
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən ballıdır.*
Nəsimi

MÖVLUDUN TARİXİ
Dr. Əhməd NİYAZOV

6

TERRORÇUNUN DİNİ
VƏ MİLLİYYƏTİ OLMAZ

Aqil ƏLİYEV

16

ƏDƏBİ İNCİLƏR

Yusif KƏRİM

18

MÖVLUDİ-NƏBİ VƏ
SÜLEYMAN ÇƏLƏBİ

İbrahim EROL

20

SÜRÜCÜNÜN NAMAZI

Eldar KƏRİMOV

22

HZ. ÖMƏR

Mübariz ƏLİOĞLU

24

EY AŞIQ

Salih Zeki MERİÇ

26

AZƏRBAYCAN ŞİFAHİ
XALQ ƏDƏBİYYATINDA

DİNİ MOTİVLƏR

Məmməd

MƏMMƏDZADƏ

36

ONA MÖHTAC
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

MƏQBUL BİR QULLUQ
ÜÇÜN TƏQVA HƏYATI
VƏ XİDMƏT
Osman Nuri TOPBAŞ

28

İNSAN CANI
MÜQƏDDƏSDİR
Dr. Mehman İSMAYILOV

12

XALQIMIZIN ÜRƏYİNƏ
SANCILAN SÜNGÜ –
XOCALI
Elşən RZAYEV

14

Türkiyə Cümhuriyyətinin Bakı
Din Xidmətləri Müşaviri Dr.
Sadıq ERASLANLA reportaj

8

SU QƏSİDƏSİ
Məhəmməd FÜZULİ

35

DUYĞU DOLU BİR
MƏKTUB
Xədicə İBRAHİMLİ
39

ALVER EDİLMƏYƏN
QURUMLAR
Adem ŞAHİN
40

PLASTİK ƏMƏLİYYAT,
DÖYMƏ VƏ BU
KİMİ MƏSƏLƏLƏRƏ
İSLAMIN BAXIŞI
Anar QURBANOV
42

ƏLCƏZAİR
Ömər MƏMMƏDOV
44

Hasan Enes ÜNLÜ
MƏN TÜRKƏM
46

UŞAQLARI TƏLTİF
ETMƏK
Arif HƏŞİMOV
48

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ
Kamran MƏMMƏDOV
50

HƏYAT DƏFTƏRİNDƏN
Ülvi MƏMMƏDOV
52

YENİ NƏŞRLƏR
53

XƏBƏR
54

ONA MÖHTAC

Bu gün dünya Ona möhtacdır. Onun şəfqətinə, ədalətinə, mərhəmətli gülər üzünə... Hansı ki, 1400 il bundan əvvəl cahiliyyət bataqlığında boğulmaqda olan bəşəriyyətə Allah tərəfindən göndərilmiş və onların xilasını üçün əlindən gələni əsirgəməmişdi. Bu yönü ilə o, bataqlıqlarda nilufər gülü bitirməyi bacaran bir Rəhmət Peyğəməridir. O Günəş ki, sadəcə bir toplum, bir dövr üçün deyil, sonsuza qədər dünyanı doldurub-boşaldan milyardlarla insan üçün doğulmuşdu. Ən yüksək insani keyfiyyətlərin özündə zirvələşdiyi ən ali şəxsiyyət...

O, yarımvəhşi həyat tərzi sürən insanlardan gözü və könü yaşlı bir cəmiyyət formalaşdıran Şəfqət Peyğəməridir. O, məxluqatın ən şərəfli varlığı olan insanları rahatlıqla haqsız yerə öldürən zalım insanları yeriyərkən kiçik bir qarışqanı tapdalamaq əndişəsi çəkən incə ruhlu, zərif qəlblə insanlara çevirdi. Bu gün bütün kainat Ona möhtacdır.

İnsanlar Ona möhtac... Hər keçən gün zəmanənin məngənəsində bir az da-

ha sıxılan insan oğlu Onun ədalətinə, hi-mayəsinə möhtacdır. İnanıcsızlıq acısı ilə qıvranan, çarəni şeytani və nəfsani yollarda axtaran bəşər övladı Ona həsrətdir. Hər şeyin maddiyyatla ölçüldüyü, var-dövlətin bütələşdiyi zəmanəmizdə insanlıq Ona möhtacdır. Bu gün dünyanın fərqli yerlərində evlərindən-əşiklərindən, yurduvalarından didərgin düşən insanlar Onun isti qucağını axtarır. Məzluma atılan güllələr əslində insanlığı hədəf alır, bomba sədaləri altında dünyaya gələn körpələr doğular-doğulmaz gələcək əndişəsi ilə böyüyürlər. Dünyanın nizamına təsir etməyə çalışan qüvvələr daha dünən baş vermiş Xocalı kimi soyqırımları görməzlikdən gələrək, qatillərə məzlum müamələsi sərgiləməyə çalışırlar zəmanəmizdə. Dünyada ədalət qalmadı artıq. Şairin dediyi kimi; *"Qırıldı ədalətin qılıncı; qalxan düşdü / Məhkumlar yarılayır, hakimlər məhkum indi."*²¹ Və insanlıq Onun ədalətinə möhtac... Bu gün minlərlə, milyonlarla yetimlik acısı çəkmiş məsum və kimsəsiz yeniyetmələrin qəsdli olaraq

pis yollara sövq edilərək kapitalizmin çarxları arasında əzildiği dövrdə yaşayırıq. Biçarə və bikəs canlar başlarını oxşayacaq Kö-nüllər Sultanına həsrət... Küçələrin, internet-cafelərin ümidinə tərək edilmiş yeni-yetmələr qaranlıqda çıraqsız qaldı bu gün. Bir zamanlar diri-diri torpağa basdırılan məsum və aciz körpələr indi bətnlərdə doğranaraq, qazla boğularaq tələf edilir. Bu vəhşətin önünü keçib “hansı günaha görə?”² sualını verəcək, hesab soruşacaq adil hakimə möhtacdır bəşəriyyət. Kin və həsəd toxumları düşdü aramıza, nifrət tikanları baş qaldırdı. Formalaşdırdığımız dünyada yetimlər atasız, məzlum hamisiz, zülm hesabsız qaldı. “*Dişsizmi bir insan, onu qardaşları yerdə*”³ acısı yaşanmaqdadır bu gün, eynilə 1400 öncəsində olduğu kimi. Bəla və fəlakətlərin yaşandığı əsrimizə Əsri-Səadətə çevircək o Nəbiyə möhtacıq. İnsanlıq Ona möhtac...

Heyvanlar Ona möhtac... Balasını əmizdirən bir körpəyin narahat olmaması üçün bütün ordunun yolunu dəyişən, ağacdakı yuvasından balaları götürüldüyü üçün ana quşun çırpındığını görüb “Kim götürdü onun balalarını? Dərhal yerinə qoysun!” deyən, yandırılan qarışqa yuvasını görüb rəngi dəyişən və: “*Odla əzab vermək yalnız odun Rəbbinə məxsusdur*” deyərək etirazını bildirən mərhəmətin sahibini axtarır zavallı heyvanlar. Hələ bir dəfə də səhabələrdən birinə “*Ailə üzvlərinə söylə, dırnaqlarını kəssinlər ki, heyvanın südünü sağarkən məmələrini incitməsinlər*” deyərək xəbərdarlıq etmişdi. Hədis kitablarında

dəvələrin sahiblərindən qaçaraq onlardan Rəsulullahə şikayət etdiklərinə dair mətnlər yer alır. Bəs bu gün dəvələr kimə getsin, kimin himayəsinə sığınsın?! Özünü dünyanın sahibi, ağası zənn edən insanlar tərəfindən diri-diri dərisi soyulub xəzindən paltolar, kürklər düzəldilən zavallı heyvanlar dərdini kimə desin?! Hibridləşdirilərək nəslə cılızlaşan, insanın əlində aciz qalıb gülünc görkəm alan zavallı heyvanlar...

Nəbatat Ona möhtac... Bəli, nəbatat da. Bir vaxtlar minbər kimi istifadə etdiyi, sonra möminlərə yeni minbərdən səsləndiyi üçün, tərək edilmişliyin acısı ilə için-için ağlayan xurma kötüyü kimi hal lisanıyla ağlayan bitkilər Ona möhtacdır. Yayda yetişdiyi üçün qışda bitmək istəməyən, genləriylə oynanıb min bir formaya düşən, rəngi, ətri dəyişən bitkilər Onun şəfqətinə möhtacdır. Hər gün boş əyləncələr uğruna kəsilən canlı ağaclar “Yaş ağacları kəsməyin, yaşıl bitkiləri qırmağın” deyərək insanlığa təlimat verən Peyğəmbərin isti nəfəsinə möhtacdır. Bu gün hər Ona möhtacdır.

Gəl, ey Rəsul, bahardır!

Həcdən dönər gibi gəl...

Meracdan enər gibi

Bəklıyoruz yıllardır...⁴

1. Nurullah Gənc

2. Təkvir surəsi, 9

3. Mehmed Akif Ersoy

4. Arif Nihat Asya

*O Günəş ki, sadəcə bir toplum,
bir dövr üçün deyil, sonsuz
qədər dünyanı doldurub-boşaldan
milyardlarla insan üçün doğulmuşdu.
Ən yüksək insani keyfiyyətlərin
özündə zirvələşdiyi ən ali şəxsiyyət...*

MÖVLUDUN TARİXİ

“Mövlud” Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-in doğulduğu ildönümlə bağlı məclisin və ya məclisdə oxunmaq üçün yazılmış mənzum əsərin adıdır. Mövlud ənənəsinin tarixi hələ Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın həyatda olduğu vaxta gedib çıxır. Belə ki, Müslimin rəvayət etdiyi bir hədisi-şərifdə qeyd edildiyinə görə əsəhabələr bazar ertəsi günü oruc tutmaq haqqında soruşanda Peyğəmbər əleyhissalam belə cavab verdi: “*Oruc tutun. Çünki o gün mənim doğulduğum gündür.*” (Müslim, Siyam 197; Müsnəd 5/297; Əbu Davud, Savm 54.)

Əshabi-Kiram dövründən bir digər nümunə də birbaşa Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın mübarək hüzurunda oxunmuş “*Qəsidiyi-Bürdə*”dir. Kab bin Zühəyr həm əshabi, həm də Həzrət Peyğəmbəri mədh edən o məşhur qəsidəsini söyləmiş, qəsidəni bəyənən Peyğəmbər əleyhissalam da öz əbasını ona hədiyyə etmişdir. Bununla yanaşı Peyğəmbər şairi Həsən ibn Sabitin Həzrət Peyğəmbəri mədh edən bir çox şeiri də bu günə qədər gəlib çatmışdır. (Divan, s. 78-81-319.)

Səhabədən sonra yazılan nəzm əsərlərin daha çox Onun dünyaya qədəm basmasından vəfatına qədər mövzuları bir sیرət formasında ehtiva etməsi diqqəti cəlb edir. Onların möhtəvası “**Biz səni ancaq aləmlərə rəhmət olaraq göndərdik**” (Ənbiya 21/107) və “**Allah və mələkləri Peyğəmbərə salavat deyirlər. Ey iman edənlər! Siz də ona salavat deyib layiqincə salamlayın!**” (Əhzab 33/107) ayələrinin təcəllisi kimi təsvir edilmiş, hər cəhətdən bu meyarda təzahür etmişdir. İslamın getdiyi hər yerdə mənzumələr kimi yazılmış və bu günə kimi də oxunmaqda davam edir.

Coğrafi baxımdan sadalasaq elə **ərəb** coğrafiyasının özündə Əli b. Həməzə əl-Kisainin (v.189/805) “*Sirət*” nəzmi, Vaqidin (v.207/823) “*Mövludul-Vaqidi*” mənzuməsi, Məhəmməd b. İshaq əl-Müsəyyəbin (v.236/850) “*Mövlud*”u, Əbul-Fərəc İbnul-Cövzinin “*Mövlud*”u və daha çox məclislərdə oxunması ilə məşhur olan İbn Dihyə əl-Kəlbinin “*ət-Tənvir fi Mövlidis-Siracil-Munir*” mənsur əsəridir. Bundan

*Bütün İslam aləmi
keçmişdən bu günə aləmlərə
rəhmət olaraq göndərilən,
aləmi zülmətdən nura
çıxaran Həzrət Peyğəmbərə
sevgisini onun doğulduğu
“rəbiul-əvvəl” ayında
böyük bir sevinc təzahür
etdirərək, bu nurun daha
çox yayılması yolunda çalışır
və ona olan sədaqətlərini
göstərir.*

Hz. Peyğəmbərin doğulduğu ev

başqa ərəb dünyasında “Qəsidəyi-Bürdə”, Busirinin “Həmziyyə” və “Mudariyyə” qəsidələri məclislərdə daha çox oxunmuşdur. Bağdad mövlud məclislərində isə Əbul-Qasim Abdulvahid İbn Məhəmməd əl-Mutarrizin (v.439/1047) qələmə aldığı qəsidə məşhur olmuşdur. Xülasə, ərəb ədəbiyyatında bir termin olaraq “mövlud” artıq hicri ikinci (miladi VIII) əsrdən başlayaraq ortaya çıxmışdır.

Məğribdə Məhəmməd ibn Əbu Bəkir Şükraşinin “İ`dmiyyə”si və Yaqub Sarsarinin “Mədhiyyə”ləri məşhur olmuşdur. Afrikanın şərq sahillərində Abdurrahman əz-Zəbidinin “Mövludi-Şərif”i, Somalidə Əbul-Həsən Nurəddinin “Ünvani-Şərif”i, müasir Ərəbistan, Hindistan və Asiya ölkələrində Mədinə müftisi Cəfər İbn Həsən əl-Bərzəncinin “Mövlud”u, İranda nadir də olsa Məhəmməd b. Məsud əl-Qazəruninin “Mövludun-Nəbi”si və Əfifuddin, Suzəni və Həsən b. Fətullahın nəzmləri, Turan coğrafiyasında isə Süleyman Çələbinin (v.825/1422) məşhur mövlud kitabı “Vəsilitun-Nəcat”la birgə 200-yə yaxın mövlud mənzuməsi yazılmış, bəstələnmiş və oxunmuşdur.

Bütün İslam aləmi keçmişdən bu günə aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən, aləmi zülmətdən nura çıxaran Həzrət Peyğəmbərə sevgisini onun doğulduğu “rəbiul-əvvəl” ayında böyük bir sevinc təzahür etdirərək, bu nurun daha çox yayılması yolunda çalışır və ona olan sədaqətlərini göstərir. Ona görədir ki, mövlud tədbiri təşkil etmək heç də xristian aləminin milad bayramı, christmas, birthday və ya kiminsə ad gününü qeyd etmək kimi sayılmır. Hətta bunlarla yaxından və ya uzaqdan əlaqəsi də yoxdur. Çünki müsəlman aləmində harada olursa-olsun bir mövlud tədbiri ilə Onun dünyaya gəliş məqsədi yad edilir, Quran tilavəti, ayə və hədislər ətrafında moizə və nəsihətlər, ilahi və güftələr

oxunur, sədəqə və ehsanlar təşkil edilir. Bunlar da ki, açıq-aşkardır ki, məclis əhlini Həzrət Peyğəmbərin əshabıyla qurduğu bir məclis kimi, din təbliği ilə feyziyab etməkdən başqa bir şey deyil. Əksər coğrafiyalarda mövlud adının belə zehinlərdə bir Quran ziyafəti və duadan ibarət olması bunun təbii nəticəsi və birbaşa nəbəvi məqsədə xidmət etməsidir.

Ancaq bunların birbaşa Həzrət Peyğəmbərin doğulduğu gündə və ya ayda keçirilməsinin isə əlbəttə ki, “O gün oruc tutun. O gün mənim doğulduğum gündür” (Müslüm, Siyam 197; Müsnəd, 5/297) hədisi möhtəvasında yeri var. Onun dünyaya gəlişini müjdələyən Süveybə adlı köləni azad etməsi hörmətinə müşrik də olsa Əbu Ləhəbin hər bazar ertəsi günü əzabının yüngülləşməsi (Buxari, Nikah 20) hadisəsi buna bir həməzəmdir. Eyni zamanda Həzrət Musanın Fironun zülmündən xilas olduğunu qeyd edərək Allah Rəsulunun məhərrəm ayının onuncu gününü oruc ibadəti ilə keçirməsi (Buxari, Savm, 69; Müslüm, Siyam 127.) o günün şükür nişanəsi kimi saleh əməllərlə keçirilməsi hökmündədir.

Ona görədir ki, bütün İslam aləmi Fəxri-kainat əleyhissalamın dünyaya gəlməsi kimi mühüm bir hadisə olan mövlud ənənəsinə sadıq qalmışdır. İslam alimləri cəvazına dair birləşmiş, Heytəmi, Əli əl-Qari, Şatibi kimi alimlər özləri də mövlud nəzmi qələmə almış, hətta İbn Teymiyyə belə: “Allaha and olsun ki, mövlud bidət deyil. İctihad və sevgidən bunu yerinə yetirənlər savab qazanar” demişdir. (İbn Teymiyyə, İqtizaus-Siratil-Müstəqim, s. 266. Daha geniş bax: İbn Teymiyyə, Havləl-İxtilaf Bi Zikril-Mövlidin-Nəbiyyə-Şərif.)

Allahummə Salli alə Muəmmədin və alə Əli Muəmməd; Əssəlamu Aleykə əyyuhən-Nəbi və Rahmətullah və Bə-rəkətu.

Türkiyə Cümhuriyyətinin Bakı Din Xidmətləri Müşaviri SADIK ERASLAN: “ALLAH ONUN ƏXLAQININ ƏN UCA ƏXLAQ OLDUĞUNU SÖYLƏYİR”

İrfan: Rəbiül-əvvəl ayının gəlişi eyni zamanda mövlud ayınlərinin vüsət tapdığı mövsümün gəlişindən xəbər verir. İlk növbədə Mövludun İslam dinindəki yeri haqda məlumat verərdiniz zəhmət olmasa!

Sadık ERASLAN: “Rəbiül-əvvəl” deyildikdə ilk növbədə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s)-in dünyanı Müqəddəs Doğumu ilə şərəfləndirməsi ağla gəlir. “Mövlud” deyildikdə də hər hansı bir ayın deyil, yalnız Hz. Peyğəmbərin doğumu düşünəlməlidir.

Mövlud bir ibadət mərasimi olmadığından buna ayın deməmək daha yaxşı olardı. Çünki belə olan təqdirdə bəziləri tərəfindən bidət iddialarına səbəb təşkil edilmiş olur. Onun üçün deyə bilərik ki, mövlud nə ayındır, nə də bidət. Mövlud ələmlərə rəhmət olan doğuma görə möminlərin Allaha həmd və şükür etmələridir.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s)-in dünyaya gəlişi möminlərin hidayətinə səbəbdir. Onun gətirdiyi ilahi mesaj sayəsində bəşəriyyət qaranlıqdan aydınlığa, zəlalətdən hidayətə qovuşdu. Əgər o olmasaydı, bəlkə insanlar hələ də kainatı yaradan Allaha deyil, öz əlləri ilə taxtadan, dəmirdən, palçıqdan düzəldikləri bütələrə tapınmağa, bir-birlərini əzməyə davam edərdilər. Təbii ki, bunun dəlilləri saymaqla bitməz. Məsələn: Cəfər bin Əbu Talib Həbəş kralına xitab olaraq belə deyir: “Ey kral! Biz cahilliyyənin hökm sürdüyü bir cəmiyyət idik; bütələrə tapınar, ölmüş heyvan əti yeyərdik. Pozğunçuluqla məşğul olar, qonşularımıza pislik edərdik. Qıscası, güclü olanlarımız

Dr. Sadık Eraslan kimdir?

Dr. Sadık ERASLAN Diyanət İşləri Başqanlığında çalışarkən 1980-ci ildə Mərmərə İlahiyyat Fakültəsindən (İstanbul Yükksek İslam İnstitutu) məzun oldu.

1980-83-cü illərdə İstanbul Həsəki Müfti Vaizlər İxtisas Kursunu okudu. 1983-cü ildə İstanbul Müftilik qurumunda işləyərkən Din İşləri Yükksek Qurumunda mütəxəssis təyin olundu. 1990-94-cü illərdə Avstraliya-Sidney Baş Konsulluğunda Din Xidmətləri Ataşəsi vəzifəsini yerinə yetirdi.

1997-ci ildə Ankara İlahiyyat Fakültəsinə bağlı olaraq “Klassik İslam Tarixi” sahəsində doktorantura işini bitirdi.

2001-ci ildə Din İşləri Yükksek Qurumuna üzv seçildi.

2010-cu ilin oktyabrından etibarən Bakı Din Xidmətləri Müşaviri vəzifəsində çalışır. 37 illik iş həyatında 3 kitabı və müxtəlif mövzularda yazı və məqalələri nəşr olunmuşdur.

zəif olanlarımızı əzərdi. Biz bu halda ikən Allah-Təala özümüzdən bir Peyğəmbər göndərdi. Onun kim olduğunu, əsli-nəcəbətini bilirik. Eyni zamanda onun nə qədər dürüst və nə qədər etibarlı, yəni əmin olduğunu bilirik. O da bizə bir olan Allaha inanıb ibadət etməmizi, doğru söz söyləməyi, heç bir şəkildə sözü müzdən dönməməyi və əmanətə xəyanət etməməyi əmr etdi. Biz də Ona inandıq və tabe olduq.

Məhz bu ifadələr düşünürəm ki, həm o günün insanı, həm də zəmanəmizin insanı üçün Hz. Peyğəmbərin doğumunun, yəni mövludun nə demək olduğunu izah edir.

İrfan: *Mövlud mərasimləri necə keçirilməlidir?*

Sadık ERASLAN: Mövlud mərasimləri dini bir söhbət formasında keçməlidir. Belə ki: əvvəlcə sözlərin ən gözəli olan Allahın kəlamı Quran oxuyaraq başlanmalıdır. Daha sonra Hz. Peyğəmbərin dünyaya gəlişinin, insanlıq və bütün kainat üçün nə qədər böyük bir rəhmət olduğu və bunun səbəbləri izah edilməlidir. Necə ki, başda Süleyman Çələbi həzrətlərinin əsəri olmaq üzrə bu mövzuda qələmə alınan bütün əsərlər buna bənzər tərzdə yazılmışlar. Bu hissədən sonra da zaman-zaman söhbəti Qurani-Kərimlə qiymətləndirərək Allaha həmd-sənadan ibarət olan dualarla sonlandırmaq lazımdır. Ancaq məscid və bənzəri kimi yerlərdə qələbəlik camaatın iştirak etdiyi Mövlud mərasimlərində geniş söhbətə yer verilməlidir. Bu söhbətlər elm əhli tərəfindən edilməli və irşad mahiyyətində olmalıdır. Burada Hz. Peyğəmbərin həyatından söz açılmalı, bizim üçün yeganə nümunə olan uca əxlaqından geniş danışılmalıdır. Təbii ki, bu vaxt bizim üçün dəyişməz həyat düsturu və prinsiplərdən ibarət olan hədisi-şəriflərdən də nümunələr verilməlidir.

Mövlud mərasimlərində əsas olan bu irşad və təbliğ hissəsi də bitdikdən sonra

Onun gətirdiyi ilahi mesaj sayəsində bəşəriyyət qaranlıqdan aydınlığa, zalaldan hidayətə qovuşdu. Əgər o olmasaydı, bəlkə insanlar hələ də kainatı yaradan Allaha deyil, öz alləri ilə taxtadan, dəmirdən, palçıqdan düzəlttikləri bütlərə tapınmağa, bir-birlərini əzməyə davam edərdilər.

mövcud camaat üçün israfə qaçmamaq şərtiylə yemək süfrəsi təşkil edilə bilər. Bunun dini baxımdan heç bir günahı yoxdur, əksinə sədəqə sayılır.

Zəmanəmizdə Mövlud gecəsi üçün təşkil edilən mərasimlər və bu mərasimlərdə oxunanlardan çox bu əsnada edilən ikram və məsrəflər ön olanda tutulur. Bir çox yerdə ölkə və bölgəyə görə böyük israflarla qarşılaşılmaqdadır. Edilən ikram; yemək və içkilər halal olmaqla yanaşı ehtiyac və sərhədi aşdığı təqdirdə israfın sərhədinə girməkdədir. İsfar dinimizdə qadağan edilmişdir. Bu qadağan Mövlud mərasimində də olsa öz etibarlılığını qoruyub saxlayır. İsfar olmadığı təqdirdə mərasimə qatılanlar üçün süfrə açmaq təqdirəlayiqdir. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) də ikram etməyi, yedirib, içirib, geydirməyi və insanları məmnun etməyi çox sevər və bunu eyni zamanda müsəlmanlara da tövsiyə buyurardı.

İrfan: *Bu gün dünyada baş verən qarışıqlıqların və bəşəriyyətin problemlərinin həllində hansı nəbəvi metoda ehtiyac var?*

Bu gün dünyada baş verən qarışıqlıqların və bəşəriyyətin problemlərinin həllində ehtiyac duyulan nəbəvi metodu burada çox xülasə olaraq qeyd edə bilərik.

Belə ki, Hz. Məhəmməd (s.ə.s) Quranda aləmlərə Rəhmət, insanlığın yeganə nümunəsi, böyük əxlaq sahibi və izzətli olaraq tanındımaqdadır. Hz. Peyğəmbərdən insanların ən fəzilətlinin kim olduğunu soruşduqda buyurdu ki, əxlaqı ən gözəl olandır. Burada diqqət yetirilməsi lazım

olan xüsus ən çox ibadət edənidir, ən çox alim olanıdır deyilməməsidir. Onun yerinə əxlaq, yəni müsəlmanın rəftarı və gündəlik davranışları ölçü alınmaqdadır. Necə ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) “Mən gözəl əxlaqı tamamlamaq üçün göndərildim” buyuraraq əxlaqın əhəmiyyətini ortaya qoymuşdur.

Quranda keçən uca əxlaq, insanlığın zirvəsindəki bütün xüsusiyyətləri əhatə etməkdədir. Bunu da Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) baxımından düşündüyümüz zaman onu “Muhammədul-Əmin” xüsusiyyəti ilə xülasə etmək mümkündür. “Əmin” demək sözündə dürüst, əmanətə qətiyyənlə xəyanət etməyən və heç bir zaman verdiyi sözündən dönməyən deməkdir. Ancaq günümüzdəki müsəlmanların çox əhəmiyyətli bir qisminin bu xüsusiyyətlərdən uzaq olduğunu görməkdəyik. Bu kəslər sanki müsəlmanlığı yalnız namaz, oruc, həcc kimi ibadətlərdən ibarət olaraq düşünməkdədirlər. Məsələn: Gündə beş vaxt məsciddə, imamın arxasında namazını camaatla qılan, Ramazan orucunu tutan, camaatla təravih sünnələrini də nöqsansız yerinə yetirən bəzi insanlar görürük. İmkanlıdırsa fərz olan həcc ibadətindən əlavə bir neçə dəfə ümrəyə getdiyinin də şahidi oluruq. Buna baxmayaraq bu kəslərin məsciddən çıxdıqdan sonra ticarətində və ya

başqa bir yerdə özüylə birlikdə eyni safda namaz qılan müsəlman qardaşını aldatdığını görməkdəyik. Danışarkən çox vaxt yalan danışdığını, özünə təslim edilən əmanətə doğru-dürüst sahib çıxmadığını və bir çox mövzuda müsəlmanlara xəyanət etdiyini görməkdəyik.

Məhz bu gün bəşəriyyətin narahatlığını, böhranını və bir-birlərinə düşmən olmalarının təməlinə bu əmanətsizlik yatmaqdadır. Əmanətin olmadığı iqtisadi həyat, əmanətin olmadığı siyasi həyat, əmanətin olmadığı ictimai həyat dinc və xoşbəxt bir həyat deyil. Əmanət Hz. Peyğəmbər (s.ə.s)-in yaşayış metodunu ən geniş izah edən addır.

Üstəlik əmanət olmadıqda insanlar arasında kin və həsəd kimi mənəvi xəstəliklər də getdikcə yayılır və zamanla həyatı pərişan edər. Necə ki, zamanında müalicə edilmədiyi təqdirdə, bədənə düşər olan bir xəstəlik zamanla bütün orqanları əhatə edib iflic edir, bu mənəvi xəstəliklər də zamanında cəmiyyətdən atılmadığı təqdirdə bütün cəmiyyət həyatını yaşanmaz hala gətirə bilər. Bu mövzuda Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) səhabələrə xitab edərkən belə buyurur: “Sizdən əvvəlki cəmiyyətlərdə olduğu halda sizə də bulaşan xəstəliklər var, o da kin və həsəddir ki, bu xəstəlik eyni zamanda tərəş edən alət kimidir. Ancaq mən saçı tərəş edən aləti qəsd etməyəm. Onun yerinə dininizi kökündən sıyıb apararı qəsd edirəm. Allaha and içirəm ki, siz iman etmədikcə cənnətə girə bilməzsiniz. Bir-birinizi sevmədikcə də (layiqincə) iman gətirmiş ola bilməzsiniz.”

Bir-birini sevən insanlar şübhəsiz ki, bir-birlərinə yalan danışmazlar, əmanətlərinə xəyanət etməzlər və bir-birlərinə verdikləri sözdən də dönməzlər.

İslamın fəlsəfəsində “başqası işləsin, əmək sərf etsin, alın təri töksün, lakin onun qazancını mən yeyim” düşüncəsi olmadığı kimi, qonşusu ac ikən tox yatmaq da yoxdur. Yəni hər kəs öz əlinin zəh-

mətini yeyəcək, heç kim başqasının haq-qına təcavüz etməyəcək. Əksinə müsəlman başda yaxın qohumları olmaq üzrə ətrafındakı möhtac insanların əlindən tutacaq, onları yedirəcək, içirəcək və lazım gələrsə, himayəsi altına alacaq. Məhz o zaman müasir cəmiyyətimiz də bu böhran və narahatlıqlardan xilas olmuş olacaq.

İrfan: *Artıq ənənəvi olaraq hər il Azərbaycan Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi, o cümlədən T.C. Diyanət İşləri Başkanlığı Mövlud günlərində müxtəlif ayin və mərasimlər keçirir. Bəs bu il qurum olaraq hansı tədbirlər keçirməyi planlaşdırırsınız?*

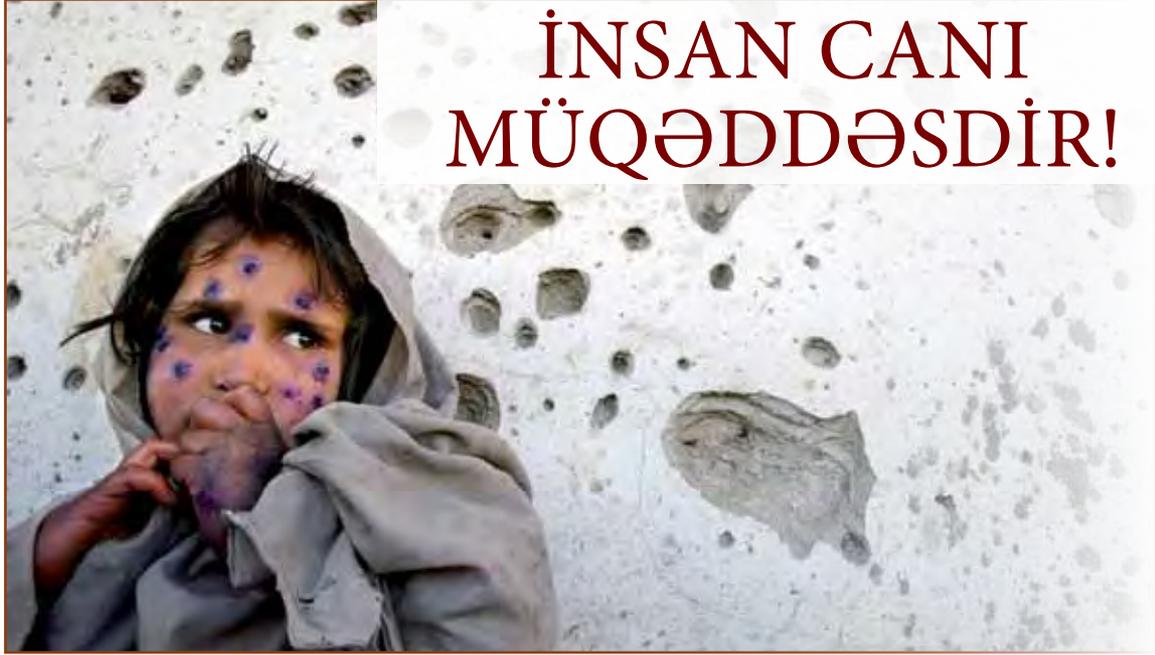
T.C. Diyanət İşləri Başqanlığı olaraq hər il aprel ayının 14-20-si arasında dünyanın müxtəlif ölkələrində olan nümayəndəliklərimiz tərəfindən Müqəddəs Doğum mərasimləri təşkil edilməkdədir. Bu mərasimlər zaman-zaman müxtəlif istiqamətdə və məqsədlərlə keçirilməkdədir. Məsələn: Bəzi yerlərdə ictimai konfranslar, dəyirmi masalar və söhbət yığıncaqları keçirildiyi kimi, ümumi qonaqlıqlar da verilməkdədir. Bəzən bu günün xatirinə xüsusilə qadınlar tərəfindən əl əməyi ilə ortaya qoyulan hədiyyəlik əşyaların satıldığı sərgilər təşkil edilməkdədir. Bu sərgilərdən əldə edilən gəlirlər kimsəsiz, möhtac və xəstə insanlara paylanmaqdadır. Konfrans və tədbirlərdə Hz. Peyğəmbərin həyatı və ortaya qoyduğu prinsiplərlə bağlı maarifləndirici məlumatlar verilməkdədir.

Bu il Bakı Din Xidmətləri Müşavirliyi olaraq biz də həmin tarixlərdə, gücümüz daxilində xalqı Rəsulullahı istiqamətləndirəcək bəzi proqramlar keçirməyi düşünürük. Mübarək Doğum günləri çərçivəsində xalqımıza “Hz. Peyğəmbər, Qardaşlıq Əxlaqı və Qardaşlıq Hüququ” mövzulu bir konfrans keçirməyi planlaşdırırıq. Bu konfransda iştirak edəcək qardaşlarımıza simvolik olaraq gül və kitablar hədiyyə etməyi də düşünürük. Bunun xaricində imkan daxilində səlahiyyətli təşkilat və qurumların dəvət ediləcəyi protokol ağırlıqlı

tanışlıq və müşavirə toplantısı da nəzərdə tutulur. Bu toplantıda da müxtəlif şəxs və səlahiyyətli nümayəndələr çıxış edəcək. Bu çıxışlar konfransda olduğu kimi “Hz. Peyğəmbər, Qardaşlıq Əxlaqı və Qardaşlıq Hüququ” çərçivəsində olacaq. Necə ki, indiki vaxtda cəmiyyətin hüsur və sevgisi baxımından bu cür tədbir və çıxışlara son dərəcə ehtiyac duyulduğu qənaətdəyik. Hz. Peyğəmbərin bütün bəşəriyyətə rəhmət olaraq göndərildiyi hər kəs tərəfindən bilinməkdədir. Cəmiyyətdə meydana gələcək sevgi və qardaşlıq şüuru da bu rəhmətin bir əks-sədası olacaq. Bu gün bəlkə də hər zaman olduğundan daha çox bu şüur və düşüncəyə ehtiyacımız vardır.

Müqəddəs Doğum vəsiləsiylə eyni zamanda Hz. Peyğəmbəri daha çox tanımaq, Ona olan sevgini artırmaq məqsədiylə başda şəhidlər, qazilər, əlillər, qaçqınlar və kimsəsiz uşaqlara kömək edən cəmiyyət və quruluşlara ziyarətlər təşkil ediləcək. Tələb olarsa, yer və zamana görə Müqəddəs Doğum və Hz. Peyğəmbərin həyatı haqqında soruşulan suallar cavablandırılacaq və kiçik həcmli xüsusi məclislər qurulacaq.

Təbii ki, bu işlərin hamısı Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi və Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin səlahiyyətli nümayəndələri ilə məsləhət edildikdən sonra həyata keçiriləcək. Hamımız Türkiyə və Azərbaycanın qardaşlığı üçün əlimizdən gələni edirik. Qardaşlığımızın davamını Allahdan diləyirik. Hər zaman olduğu kimi bu mövzuda da gördüyümüz kömək və dəstəyə görə aidiyyəti qurumlara təşəkkür edir və inşallah davamını gözləyirik. Təşəbbüs bizdən, müvəffəqiyyət Allahdandır. Yeri gəlmişkən, əmək və səyləriniz üçün sizə də təşəkkür edir və müvəffəqiyyətlərinizin davamını arzulayırıq.

İNSAN CANI MÜQƏDDƏSDİR!

Qurani-kərim. Müsəlmanların müqəddəs kitabı. Bütün bəşəriyyətə göndərildiyini iddia edən kitab. Tövrati, Zəburu, İncili təsdiq edən kitab. İçərisində bir çox hikmətlər daşıyan, hər kəsə Allaqın qulu olduğunu xatırladan, duyğularla, hislərlə yanaşı ağıllara da xitab edən kitab. İnsanlığı zülmətdən aydınlığa çıxarmaq üçün göndərilən kitab.

Çox təəssüflər olsun ki, XXI əsrdə yaşamalarına baxmayaraq insanlar hələ də “əvvəlcədən hökm vermə” prinsipinə sadıq qalmaqdadırlar. Bir çox məsələdə olduğu kimi Qurani-kərim barəsində də bu “öncədən hökm vermə” prinsipinin tətbiqi onu obyektiv şəkildə anlamağa mane olur.

Son dövrlərdə baş verən hadisələr dünyada Qurani hədəf halına gətirdi. Belə ki, bəziləri şüurlu şəkildə, bəziləri isə bilmədən və yaxud da yuxarıda söylədiyimiz kimi “əvvəlcədən hökm vermə” prinsipi ilə Qurana saldıрмаğa başladılar. İslamı və onun əsas qaynağı olan Qurani terrorun, geriliyin, savadsızlığın, qətliaamların “günahkarı” olaraq gördülər.

Əlbəttə, hər hansı bir məsələdə müzakirə və mübahisə etmək, tənqid olunacaq

nöqtələri tənqid etmək çox normal və elmin və aqlın qəbul etdiyi bir şeydir. Quran barədə əsrlər boyu həm müsəlman, həm də qeyri-müsəlmanlar tərəfindən əsərlər, məqalələr qələmə alınmışdır. Müsəlmanlar Qurani izah etmək üçün minlərlə cild əsərlər yazmışlar. Həm müsəlman, həm də qeyri-müsəlmanların yazdıqları bu əsərləri tənqid və təhlil etmək din dili ilə desək “fərzdir”. Lakin bunu edərkən elmin əsas kriteriyalarından biri olan obyektivlik çox mühümdür. Çünki obyektivlik olmadan heç bir məsələdə həqiqəti ortaya qoymaq mümkün deyildir.

Qurani oxumaq üçün ərəb dilində iki kəlmədən istifadə olunur. Bunlardan biri “tilavət”, digəri isə “qiraət” kəlməsidir. Tilavət bir şeyi üzündən oxumaq, yəni gözlə oxumaqdır. Qiraət isə anlayaraq, idrak edərək oxumaqdır. Qurani tilavətlə oxumaq çox asandır. Qiraətlə oxumaq üçünsə ərəb dilini, İslamdan əvvəlki ərəblərin tarixini, adət-ənənələrini, ərəb şeirini, o dövrdə Ərəbistan yarımadasındakı mühiti, oradakı dinləri, onun 23 il ərzində nazil olduğunu və s. məsələləri bilmək vacibdir. Buna görə də Qurandakı hər hansı məsələ barəsində danışarkən bunları nəzəri-diqqətə almaq lazımdır.

Quran adına adam öldürən də, Quranı oxumadan və ya oxuyub da anlamadan onu “insan qətlinin səbabkarı” elan edən də çox təəssüf ki, bu şeylərə agah olmadan Quranı təhrif edirlər. Aşağıdakı ayə açıq və sadə şəkildə Quranın “insan canına” nə dərəcədə dəyər verdiyini göstərir:

Buna görə də İsrail oğullarına (Tövratda) yazıb hökm etdik ki, hər kəs bir kimsəni öldürməmiş və yer üzündə fitnə-fəsad törətməmiş bir şəxsi öldürsə, o, bütün insanları öldürmüş kimi olur. Hər kəs belə bir kimsəni diriltə (ölümdən qurtarsa), o, bütün insanları diriltmiş kimi olur.” (əl-Maidə, 5/32)

Bəlkə də insan canına verilən qiymətin, dəyərin bundan lakonik ifadəsi olmaz. İnsan canının müqəddəsliyi bütün dinlərdə, hüquq və əxlaq sistemlərində dəyərlidir. İslam da özündən əvvəlki din, əxlaq və hüquq sistemlərində olan bu dəyəri “əmanət” kimi almış və özünün əsas prinsiplərindən biri elan etmişdir.

İnsanın “ən gözəl biçimdə” (ət-Tin, 95/4) və “şərəfli” yaradıldığını (İsra, 17/70) iddia edən bir kitab onun haqsız yerə öldürülməsini necə qəbul edə bilər ki?

“Allahın haram buyurduğu cana haqsız yerə qəsd etməyin!” (İsra, 17/33) buyuran Quran bütün insanların eyni olduğunu söyləyir:

“Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıncadan (Adəm və Həvvadan) yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız (kimliyinizi biləsiniz) deyə, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Allah yanında ən hörmətli olanınız Allah qarşısında ən çox məsuliyyət hiss edəndir. Həqiqətən, Allah (hər şeyi) biləndir, (hər şeydən) xəbərdardır.” (əl-Hucurat, 49/13).

Quran eyni zamanda insanların siyasi və sosial bərabərliyini müdafiə edir:

“Dində məcburiyyət (zorakılıq) yoxdur. Artıq doğruluq (iman) azgınlıqdan (küfrdən) ayırd edildi.” (əl-Bəqərə, 2/256)

“Və de: “Haqq Rəbbinizdəndir. Kim istəyir inansın, kim də istəyir inanmasın.” (əl-Kəhf, 18/29)

Və Quran dinlərə hörmət və inanc hüriyyətinə saygını əsas alır:

“Allahdan başqalarına tapınanları söyməyin. Yoxsa onlar da (Allaha qarşı hörmət və ehtiram) bilmədikləri üzündən Allahı düşməncəsinə söyərlər.” (əl-Ənam, 6/108)

“Əgər Rəbbin, istəsəydi bütün insanları (eyni dində olan) tək bir ümmət edərdi.” (Hud, 11/18)

İslamı və onun kitabını terrorun, geriliyin, insan öldürmənin “təşəbbüskarı” elan edənlər, Hz. Peyğəmbərin yazdırdığı ilk mətnin savaq məramnaməsi deyil, sülh, barış müqaviləsi olan “Mədinə Vəsiqəsi” olduğunu unudurlar. Məşhur ingilis sosioloqu Arnold Toynbi də müsəlmanların həqiqəti təbliğdə heç vaxt həddi aşmadıqlarını söyləmişdir. (Arnold Toynbi, Medeniyyət Yargılanıyor, s. 203-206)

Müsəlmanlar ona görə yer üzündə fəsad çıxarmamışlar, ona görə həddi aşmamışlar ki, onların müqəddəs kitabı bunu qadağan etmişdir:

“(O şəxs səndən) ayrılan kimi yer üzündə fitnə-fəsad törətməyə, əkini və nəslini (islam cəmiyyətini) məhv etməyə çalışar. Halbuki, Allah fitnə-fəsadı sevməz!” (əl-Bəqərə, 2/205)

“Allahın verdiyi ruzidən yeyin-için, fəqət yer üzündə öz həddinizi aşaraq fəsad törətməyin!” (əl-Bəqərə, 2/60)

“Yer üzünü (Peyğəmbərin gəlməsi sayəsində iman və ədalətlə) düzəldikdən sonra, orada fəsad törətməyin. Ona (Allaha) həm qorxu, həm də ümidlə dua edin. Həqiqətən, Allahın mərhəməti yaxşılıq edənlərə çox yaxındır!” (əl-Əraf, 7/56).

Quranı tilavət edərək deyil, qiraət edərək oxumaq onun insana və onun canına verdiyi dəyər, qiyməti görmək üçün kifayətdir.

Hər kəs bir kimsəni öldürməmiş və yer üzündə fitnə-fəsad törətməmiş bir şəxsi öldürsə, o, bütün insanları öldürmüş kimi olur. Hər kəs belə bir kimsəni diriltə (ölümdən qurtarsa), o, bütün insanları diriltmiş kimi olur.” (əl-Maidə, 5/32)

XALQIMIZIN ÜRƏYİNƏ SANCILAN SÜNGÜ – XOCALI

Tarix cəmiyyətə, millətlərə, dövrlərə təsir göstərən hərəkətlərdən yaranan, hadisələri zaman və məkan daxilində izah edir, bu hadisələr arasındakı əlaqələri, daha əvvəlki və sonrakı hadisələrlə əlaqələrini, qarşılıqlı təsirləri, hər millətin qurduğu mədəniyyətləri, onların daxili problemlərini təhlil edir.

Azərbaycan xalqı çoxəsrlik tarixində, öz həyat yolunda böyük qələbələr çalmış, yüksək zirvələrə qalxmış, dünya mədəniyyətini zənginləşdirmişdir. Azərbaycan xalqı çoxəsrlik tarixində böyük bəlalarla da rastlaşmış, müxtəlif mərhələlərdə faciələr də baş vermişdir.

Həmin faciələrdən biri də erməni qəsbkarlarının, işğalçıların xalqımıza qarşı iki əsrdən artıq davam edən təcavüzüdür və bu təcavüz nəticəsində torpaqlarımızın parçalanması, bir qisminin əldən getməsi, vətəndaşlarımızın həlak olması, qan tökülməsidir.

24 il əvvəl təcavüzkar erməni şovinistlərinin irəli sürdükleri ərazi iddiaları azərbaycanlıların qədim torpaqlarından kütləvi

deportasiyasına, çoxsaylı terror aktlarına və tammiqyaslı amansız müharibəyə səbəb oldu. Nəticədə on minlərlə insan həlak oldu, əlil vəziyyətinə düşdü, yüz minlərlə soydaşımız qaçqın və məcburi köçkünə çevrildi. Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında olan 7 rayonumuz erməni hərbi birləşmələri tərəfindən işğal edildi. Lakin 1992-ci il fevralın 26-da qədim Xocalı şəhərinin misli görünməmiş qəddarlıqla məhv edilməsi bu faciələrin ən dəhşətliyi oldu.

Xocalı faciəsi iki yüz ildən çox müddətdə qəsbkar erməni millətçiləri tərəfindən xalqımıza qarşı aparılan etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin qanlı səhifəsidir. Müxtəlif vaxtlarda fərqli şəkildə, xüsusi incəliklə yeridilən bu mənfur siyasət və düşmənçilik heç zaman dayanmamış, gah açıq qarşıdurma və qanlı toqquşmalar şəklini almış, gah da dövrün tələblərinə uyğun ideoloji forma ilə pərdələnmişdir.

Xocalı hadisələri bir daha onu göstərdi ki, ermənilər Azərbaycanın təkə torpaqlarına göz dikmək, ərazimizi qəsb etmək yox, xalqımıza qarşı soyqırımı törətmək

Gecə vaxtı dinc əhaliyə hücum etmək, uşağı, qadını, qocanı, xəstəni vəhşicəsinə yerindəcə məhv etmək, öldürmək və onlara görünməmiş qəddarlıqla əzab-əziyyət vermək düşmənlərimizin nə qədər vəhşi olduğunu bir daha sübut etdi. Xocalı soyqırımını, ermənilərin xalqımıza qarşı təcavüzü, vəhşiliyi, insana qarşı ən rəzil üsullardan istifadə etməsi bəşəriyyət tarixinə qara ləkə olaraq daxil olub.

kimi vəhşi bir yola düşmüşlər. Bu, Xocalı hadisələrində özünü açıq-aşkar büruzə verdi. O dəhşətli gecədə Azərbaycan xalqının ürəyinə bir süngü sancıldı. O süngü indiyədək bizi sızıldadır. Bu yara hələ sağalmayıb, bağlanmayıb, bu yara qəlbimizi göynədir.

Gecə vaxtı dinc əhaliyə hücum etmək, uşağı, qadını, qocanı, xəstəni vəhşicəsinə yerindəcə məhv etmək, öldürmək və onlara görünməmiş qəddarlıqla əzab-əziyyət vermək düşmənlərimizin nə qədər vəhşi olduğunu bir daha sübut etdi. Xocalı soyqırımını, ermənilərin xalqımıza qarşı təcavüzü, vəhşiliyi, insana qarşı ən rəzil üsullardan istifadə etməsi bəşəriyyət tarixinə qara ləkə olaraq daxil olub.

Cinayət cəzasız qalmamalıdır. Ermənistanın hərbi-siyasi təcavüzü dünya ictimaiyyəti tərəfindən ittiham edilməlidir. Beynəlxalq təşkilatlar, dünya dövlətlərinin parlamentləri Ermənistan Respublikasının Azərbaycan torpaqlarında törətdiyi hərbi cinayətə - Xocalı soyqırımına, əsl soyqırım

hadisəsi kimi beynəlxalq siyasi-hüquqi qiymət verməlidirlər.

Xocalı soyqırımını törətməklə erməni millətçiləri məkrli məqsədlər güdüdü: xalqımızı qorxutmaq, vahimə yaratmaq, onun mübarizə əzmini qırmaq, torpaqların işğalı faktı ilə barışmağa məcbur etmək. Lakin hiyləgər və amansız düşmən torpaqlarımızı işğal etsə də, məqsədinə çata bilmədi. Çünki xalq olaraq başımıza nə qədər müsibətlər gəlsə də, biz öz inamımızı itirmərik, məsləkimizdən, tutduğumuz yoldan çəkinmərik. Tutduğumuz bu yol Azərbaycanın müstəqilliyi yoludur, milli azadlıqdır, müstəqil Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi əbədi olmasıdır. Tutduğumuz yol bizim mənəvi dəyərlərimizə, adət-ənənələrimizə, dinimizə, dilimizə, tariximizə sədaqətimizdir. Bunlara nə qədər sadıq olsaq, torpaqlarımızın itirilmə səbəblərini bir o qədər dərk edəcəyəm, bir-birimizə əl tutacağıq, kömək edəcəyik, erməni qəsbkarlarının işğalçılıq siyasətinə son qoyacağıq. Torpaqlarımızı da tezliklə azad edəcəyik.

TERRORÇUNUN DİNİ VƏ MİLLİYYƏTİ OLMAZ

İslam lüğət olaraq; “*silm*” və “*səlam*” fəl-lərinin kökündən meydana gəlmişdir.

Silm; ərəb dilində sülh və sakitlik. **Səlam** isə; xoşbəxtlik, güvən və səadət deməkdir. Adından da məlum olduğu kimi, İslam dini sevgi, sülh, qardaşlıq, əmin-amanlıq, dostluq dinidir. Digər tərəfdən İslam təslim olmaq, itaət etmək və boyun əymək mənalərini da daşımaqdadır. Yəni bu dini qəbul edən şəxs Allah Təalaya boyun əymiş, Onun əmrlərinə itaət etməklə yanaşı bu dinin əxlaqi yönüylə də ətrafına sevgi, barış, əmin-amanlıq və dostluq yayan bir dindar olmuşdur. Bəs necə olur ki, sən həm İslam kimi bir barış və əmin-amanlıq dinini qəbul edəsən, həm də insanlığın baş bəlası və qorxulu bir kabusu olan terrorçu olasan?

Yəqin ki, mənim kimi bir çoxlarınız da yuxarıdakı bu fikirlə razılaşırsınız. Haqlısınız. Bununla əsla razılaşımaq olmaz. Heç düşünmək olarmı ki, gündə 40 rükət namaz qılan və hər rükətdə **Allahın Rəhman və Rəhim** olduğunu dilə gətirən bir

insan mərhəmətdən və şəfqətdən öz nəsibini almasın, namazını bitirib hansısa bir uşağın, zəif bir qadının və ya günahsız bir dinc əhalinin qanını töksün? Sonra da müsəlman olduğu üçün fəxr etsin, alnına da “*Lə iləhə illəllah*”, “*Allahu Əkbər*” yazsın və çıxıb televiziya ekranlarında, internet saytlarında özünü qəhrəman kimi göstərib, bütün dünyaya meydan oxusun. Təbii ki, bunlar hamısı İslama və müsəlmanlara zərbə vurmağa çalışan vicdansız və mərhəmətdən uzaq olan insanların planlarıdır. Nəinki müsəlmanlar, hətta ədalətli, elmi və vicdanlı qeyri-müsəlman ziyalılar belə İslamla terrorizmin heç bir əlaqəsi olmadığını hər zaman dilə gətirirlər.

Terrorun ən geniş mənası müharibə olmayan bir vaxtda əsgərlərə deyil, dinc əhaliyə qarşı siyasi məqsədlərlə törədilən amansız qırğındır. Terror dinc və əliyalın əhalinin hədəf alınmasıdır. Halbuki İslam dini günahsız yerə bir insanın həyatına qıymağın bütün insanların həyatına qıymaq kimi saymışdır.

İslamı qəbul edib yaşayan bir insan mütləq Qurani-Kərimi və Hz. Məhəmməd (s.ə.s)-in hədisi-şəriflərini oxuyur. Elə bu iki qaynaq da insana gözəl əxlaqı, mərhəməti və sevgini aşılamaqdadır. Quran Allahın insanlara yol göstərici olaraq endirdiyi bir kitabdır. Allah-Təala bu kitabda insanlara gözəl əxlaqı əmr etməkdədir. Bu əxlaqın təməlinə isə yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi sevgi, şəfqət, mərhəmət, dinclik vardır. Buna görə də Allah-Təala dünyada sülhün bərqərar olması üçün iman edənləri barışı təmin etmək üçün mərhəmət dini olan İslama çağırmaqdadır: **“Ey iman edənlər! Hamılıqla “sülh və əminamanlığa (İslama) girin və şeytanın addımlarını izləməyin. Çünki o, sizin açıq-aşkar düşmənidir.”** (əl-Bəqərə, 208)

Yenə Quran əxlaqına görə bir müsəlman istər müsəlman olsun, istərsə də qeyri müsəlman bütün insanlara qarşı ədalətli davranmaqla, zəifləri, məsumları qorumaqla və yer üzündə pozğunçuluq və fitnə-fəsad çıxaranların qarşısını almaqla məsuldur. Çünki Allah-Təala Quranın bir ayəsində buyurmuşdur: **“Allah (yer üzündə fitnə-fəsad) pozğunçuluq çıxaranları sevməz.”** (əl-Bəqərə, 205)

Bura qədər qeyd etdiklərimiz bizə onu deməyə əsas verir ki, dinc və günahsız insanlara qarşı terror hadisəsi törətmək İslama tamamilə ziddir və heç bir müsəlman belə bir qanlı günaha əlini batıra bilməz. Əksinə, müsəlmanlar terrora mane olan və onu əngəlləyən insanlardır. Terror isə dini yox, siyasi bir faktordur.

Əsrimizin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycan xalqının və eləcə də bu gün müsəlman xalqlarının başına gətirilən qanlı hadisələr və soyqırımlar onu göstərir ki, elə müsəlmanlar özləri digər din mənsubları, ifrad milliyətçilər, acgöz və insanlıqan payı olmayan vəhşilikləri ilə şöhrət tapmış qonşuları tərəfindən dəfələrlə terrorçuluq və vəhşiliklərə məruz qalmışdır.

Quran əxlaqına görə bir müsəlman istər müsəlman olsun, istərsə də qeyri müsəlman bütün insanlara qarşı ədalətli davranmaqla, zəifləri, məsumları qorumaqla və yer üzündə pozğunçuluq və fitnə-fəsad çıxaranların qarşısını almaqla məsuldur. Çünki Allah-Təala Quranın bir ayəsində buyurmuşdur: “Allah (yer üzündə fitnə-fəsad) pozğunçuluq çıxaranları sevməz.”

1905-1906-cı illərdə Rusiyada baş verən iğtişaslardan fərsət kimi istifadə edən ermənilər əvvəlcə Bakıda, sonra İrəvanda, Naxçıvanda, Gəncədə, Qarabağda, Zəngəzurda, Qazaxda və Tiflisdə dinc azərbaycanlılara qarşı qırğınlar törətmişlər. Sayları on min silahlıdan artıq olan erməni birləşmələri əvvəlcə Bakıda, sonra İrəvan şəhərində və onun ətraf kəndlərində, Qazax, Ərəş qəzalarında, Tiflis şəhərində kütləvi qırğınlar törətmiş, 200-dən artıq yaşayış məntəqəsini viran qoymuşlar.

Yenə 1918-ci ildə ermənilər öz havadarlarını da arxalarına alıb yenə Şamaxıda, Şirvanda terror hadisələri törətmiş, minlərlə günahsız insanları qətlə yetirmişlər. Bütün bunlardan dərs çıxarmayan Azərbaycan xalqı yaxın tariximizdə ardarda iki dəfə soyqırma və terrora məruz qaldı. Bu iki qanlı-qadalı gecə mən inanıram ki, heç vaxt bu millətin tarixindən və yaddaşından silinməyəcək. 1990-cı ilin 20 yanvarı və 1992-ci ilin fevralın 26-sı yaşanan dəhşətli gecə...

Bütün dünya dünən qədər yaxın olan bu soyqırımları və amansız terroru görür. Bütün bunları kimlərin törətdiyi açıq-aşkar ortadadır. Bu gün də minlərlə insan terrora qurban gedir. Gəlin görək bütün bu vəhşilikləri tərəfdənlərin dini İslamdırmı?

İLƏHI EŞQ

*Saçma ey göz eşkdən könlümdəki odlara su.
Kim bu dənli tutuşan odlara qılmaz çarə su.*

Məhəmməd Füzuli

“Ey gözüüm, könlümdəki yanan atəşlərə göz yaşından su saçma. Çünki bu qədər hərarət və şiddətlə yanan atəşlərə su fayda verməz.”

Görkəmli orta əsr Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri, Azərbaycan-Türk ədəbiyyatı tarixində divan janrının ən möhtəşəm nümayəndələrindən biri olan Məhəmməd Füzulinin Hz. Peyğəmbərə (s.ə.s) həsr etdiyi məşhur “Su” qəsidəsindəki eşq məfhumuna diqqət çəkəcəyik. Beytin açıqlamasından da gördüyümüz kimi burada böyük mübaliğə edilmişdir. Çünki su istər az, istərsə də çox olan bir atəşi söndürmək gücünə sahibdir. Ancaq “dənli” sözü eyni zamanda “cür, növ” mənaların ifadə etdiyi

üçün Füzuli bu yanan atəşin başqa atəşlərə bənzəmədiyini də söyləyərək mübaliğəni şibhi mübaliğəyə çevirmişdir. Yəni bu atəş eşq atəşidir. Könüldə yanan eşq atəşi isə əzab və üzüntüdür, yəni mənəvidir. Bunu da həqiqətən su söndürə bilməz.

Şairin lirik qəhrəmanı yəni Füzuliyi-mübtəla dünyada eşqdən böyük əmək tanımır və qəzəllərindən birində “*Ey Füzuli, nə əməl qılsan xətdir qeyri-eşq*” deyir. Bu məqamda dahi şairin bəyanat xarakterli məşhur bir beyti gəlir dilə: “*Məndən Füzuli, istəmə aşari-mədhü zəmm; Mən aşıqəm, həmişə sözüm aşıqanədir.*” Şair açıq mətnlə məndən mədh şeiri və yaxud tənqidi-satirik şeir istəmə, mən aşıqəm və şeirlərim də həmişə eşq mövzusunda deyir. Beləliklə də eşq Füzuli şeirinin tək-cə mövzusu yox, həm də bədii-estetik cövhəridir. Bəs bu hansı eşqdır, necə eşqdır? Füzulinin eşqi əsasən sufi eşqdır, eşqi-İlahi, eşqi-mütləqdır. Füzulüşünas S.Əliyev dörd cildlik “Füzuli qəzəllərinin şərh”inə müqəddimədə yazır: “*Onun qəzəllərində aşıq və məşuq olaraq, əsasən, Allah təsvir edilir... Füzuli Allahı hər cür gözəlliyin təkca yaradıcısı kimi yox, həm də sahibi kimi verir. İnsana xas olan yaxşı nə varsa, hamısı ilk növbədə mükəmməl şəkildə məhz Allaha məxsusdur.*” Elə buna görə də insan (şair) Füzulidə və aşıq Füzulidə dil və eşq üz-üzə gəlir. Əql yar olsaydı, tərki-eşqi yar etməzmidim, İxtiyar olsaydı, rahat ixtiyar etməzmidim. Tədqiqatçı çox dəqiq yazır: “Sufilər belə hesab edirlər ki, əql insanın istəyinin və idrakının məhsuludur. İnsan

idraki isə yaradılmış bir şey olduğuna görə məhdud və naqisdir. Buna görə sonsuz və hüdudsuz olan həqiqəti dərk etməkdə acizdir. Məcnun ona görə eşqi tərk edə bilmir ki, o, artıq mənəvi inkişafın daha yüksək mərhələsinə qədəm qoymuş, əqlin hökmündən qurtulmuşdur.

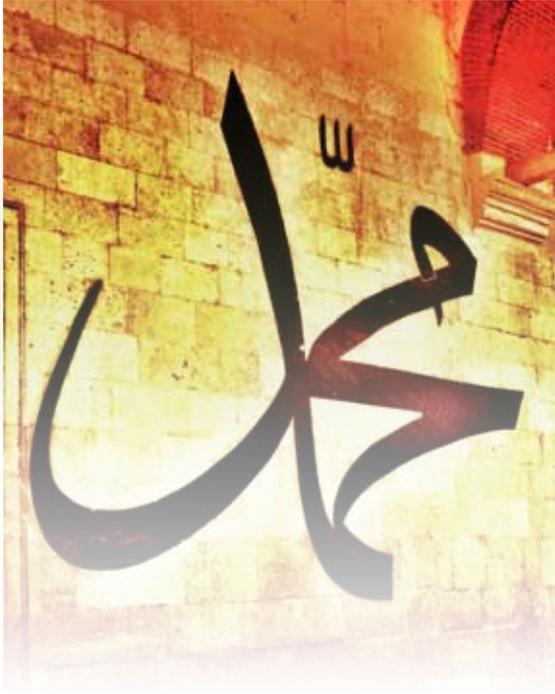
Ancaq eşq və sevgi nə qədər əzəmətli duyğu, möhtəşəm hiss olsa da, bir o qədər də cəfaverici xislətə malikdir. Buna görə təsəvvüfdə “**eşq müşkülü**”, “**bəlayi-eşq**” adlanan ayrıca bir anlayış hakimdir. Orta əsr klassiklərimizin çox tez-tez bədii dillə “eşq müşkülü”ndən və “bəlayi-eşq”dən şikayət etmələrinin səbəbi də budur. Belə ki, eşq işi ilk öncə asan və cazibədar görünür. Lakin elə ki, bu dərddə mübtəla oldun, onun müşkülləri meydana çıxır. Eşq və məhəbbətin çətin, ağır, əzabverici bir hiss olduğu bəlli olur. Vəhdəti-vücut fəlsəfəsinə görə vəhdət aləmindən ayrılıb kəsrətə düşən zərrənin “**şəbihicran**” günləri başlayır. Öz əslindən ayrılan zərrə “**şəbihicran**”ın zülmət və qaranlığında vücudi-küllün sevgisi ilə əzab çəkir. Bu sevgi artdıqca cəfa da artır. Əslində isə eşq yolunda daha çox əzab çəkmək bəndənin Haqqa olan sevgisinin böyüklüyünə dəlalət edir. Füzulinin Məcnunun dili ilə ifadə etdiyi kimi insan “bəlayi-eşq ilə” nə qədər çox “aşına” olursa, nə qədər çox məşəqqət və qovğa çəkirsə, vücudi-mütləq qarşısında öz eşqinin böyüklüyünü, məhəbbətdə sabitqədəm və sədaqətli olduğunu bir o qədər çox isbata yetirmiş olur. Vəhdəti-vücut fəlsəfəsinə görə əslində **eşq, aşiq və məşuq, məhəbbət, həbib və məhbub, sevgi, sevən və sevilən** mahiyyətdə eynidir. Sadəcə olaraq təzahürlər fərqlidir. Həm də müşkül iş olan eşqin həqiqətini hər kəs anlaya, cəfasını hər kəs çəkə bilməz. Onun zövq və səfasını ancaq **eşq zövqü olanlar**, cəfasını isə həqiqi əzabkeşlər və sadıq bəndələr çəkə bilər. Eşq eyni zamanda hüsnlə, yəni həqiqi gözəlliklə bağlıdır. Bunların biri digərini tamamlayır. Biri olmadan digərinin aşkar olması mümkün deyil, biri olmadan digərinin qiymət və dəyərini anlamaq olmaz: Yenə mövzumuzu Füzulinin beytilə başladığımız kimi, dahi şairimizin beytilə də bitirirəm.

*Eşq olmasaydı, olmaz idi hüsn müştəhir,
Hüsn olmasaydı, eşq itirmişdi şöhrətin.*

Füzuli

Vəhdəti-vücut fəlsəfəsinə görə vəhdət aləmindən ayrılıb kəsrətə düşən zərrənin “şəbihicran” günləri başlayır. Öz əslindən ayrılan zərrə “şəbihicran”ın zülmət və qaranlığında vücudi-küllün sevgisi ilə əzab çəkir. Bu sevgi artdıqca cəfa da artır. Əslində isə eşq yolunda daha çox əzab çəkmək bəndənin Haqqa olan sevgisinin böyüklüyünə dəlalət edir.

MÖVLUDİ-NƏBİ VƏ SÜLEYMAN ÇƏLƏBİ

Peyğəmbər şairləri Hassan bin Sabit və Kab bin Züheyrə yanaşı hər dövrdə Hz Peyğəmbərimizi tərifləyən şairlər və şeirlər mövcud olmuşdur. Peyğəmbərimizin yaşadığı dövrdə müsəlmanları şeirləriylə incitməyə çalışan müşrik şairlərin qarşısında yenə şeirləriylə İslamı və peyğəmbərini müdafiə edən mömin şairlər bir mənada qələmləriylə cihad etmişlər. Bu şairlər eyni zamanda Hz. Peyğəmbərdən də tərif və dəstək görmüşlər.

Daha sonrakı dövrlərdə də bir çox şair Hz. Məhəmmədə olan eşqini dilə gətirmişdir.

Xaki payinə yetəmdir ömürlərdir muttəsil / Başını daşdan daşa urub gəzər avarə su... -deyərək eşqini nümayiş etdirən füzulilər... Araya araya bulsam izini / izinin tozuna sürsəm yüzünü... deyərək sevgilidən bir iz tapma sevdasında olan yunuslar...

Lakin bu peyğəmbər sevdalılarının ara-

sında elə biri var ki, qəlbindəki yanğı, sevda sanki yazdığı şeirlərə gözyaşı damlları kimi axmışdır. Bu Allah dostu şair Mövludi-Şərif qələmə alan Süleyman Çələbidir (rəhmətullahi əleyh). Süleyman Çələbi 1300-cü illərdə Orxan Qazi dövründə Bursa da doğulmuşdur. Dövrün məşhur alimlərindən, xüsusilə də Şeyx Əmir Buxaridən dərs almış, elmdə yüksək dərəcəyə nail olmuşdur.

Yıldırım Bəyazid xan Bursa Ulu Cəməsinə tikdirdikdən sonra həm elmi, həm də əxlaqi səviyyəsi ilə Bəyazid xanın diqqətini çəkən Süleyman Çələbi bu ulu məsciddə divani-hümayun imamı olaraq vəzifələndirilir. Sevgisini şeirə çevirən misraları da məhz bu məsciddə yazmağa başlayır. Qəlbində hiss etdiyi sevgini misraların qəlbinə ötürür. Əziz sevgilinin “Sevən sevdidiyi ilə bərabərdir” düsturunu xatırlayıb şeirinin adını “Vəsilə-tun-Nicat” (Qurtuluş səbəbi) qoyur. Süleyman Çələbinin qəlbindəki bu sevda Ulu Cəmənin qübbəsi altında baş qaldırır, əv-

vəlcə Bursaya yayılır, oradan da bütün Peyğəmbər sevdalılarının coğrafiyasında bir eşq nişanəsinə çevrilir.

1409-cu ildə yazılan Mövlud; Münacat (Allahya yalvarma), Vəladət (Peyğəmbərimizin doğumu), Risalət (Peyğəmbərlik), Mərac (Göylərə çıxışı, cənnəti və cəhənnəmi görməsi), Rihlət (Peyğəmbərimizin vəfatı) və Dua bölümlərindən meydana gəlməkdədir.

Mövludun kəlmə mənası doğulmaq deməkdir. Süleyman Çələbinin yazdığı Vəsi-lətun- Nicat, yəni mövlud Allahın adını zikr edərək başlayır. Mövludun sözlərində çox həssas və səmimi ifadələrlə önə çıxan, Allah və peyğəmbər sevgisidir: *Bir kəz Allah desə eşq ilə lisan / Tökülər cümlə günah misli xəzan. / İsmi pakın pak olur zikr eyləyən / Hər murada erir Allah deyən...*

Yer Məkkə... Miladi təqvimlə 571-ci il, aprel ayının 21-ci gecəsi. Qəməri aylardan isə Rəbiul-əvvəl ayının 12-ci gecəsi. Günlərdən bazar ertəsi, səhər vaxtı... Aləmlərin sultanı, rəsulların xatimi, axırzaman peyğəmbəri dünyaya təşrif buyurdu. Bu müqəddəs hadisəni Süleyman Çələbi belə dilə gətirir: *Bu gələn elmi ləduñ sultanıdır / Bu gələn tövhidi irfan qanıdır... Doğdu ol saatda ol sultanı din / nura qarq oldu səmavəti zəmin...* Mövludi-şərifdə daha sonra "Mərhəba" bəhri yer alır ki, burada da Hz Peyğəmbərimiz salamlanar: *Mərhəba, ey ali sultan, mərhəba / Mərhəba, ey qanı irfan, mərhəba... Mərhəba, ey canı canan mərhəba / Mərhəba, ey dərdə dərman mərhəba... Ey köüllər dərdinin dərmanı sən / Ey yaradılmışların sultanı sən.* Hz. Peyğəmbərin meracı da burada ədəbi tərzdə təsvir edilir: *Rəfolub ol şaha yetmiş min hicab / nuru tövhid açdı vəchindən niqab... Sən ki, merac edib etdin niyaz / Ümmətin meracını qıldım namaz.*

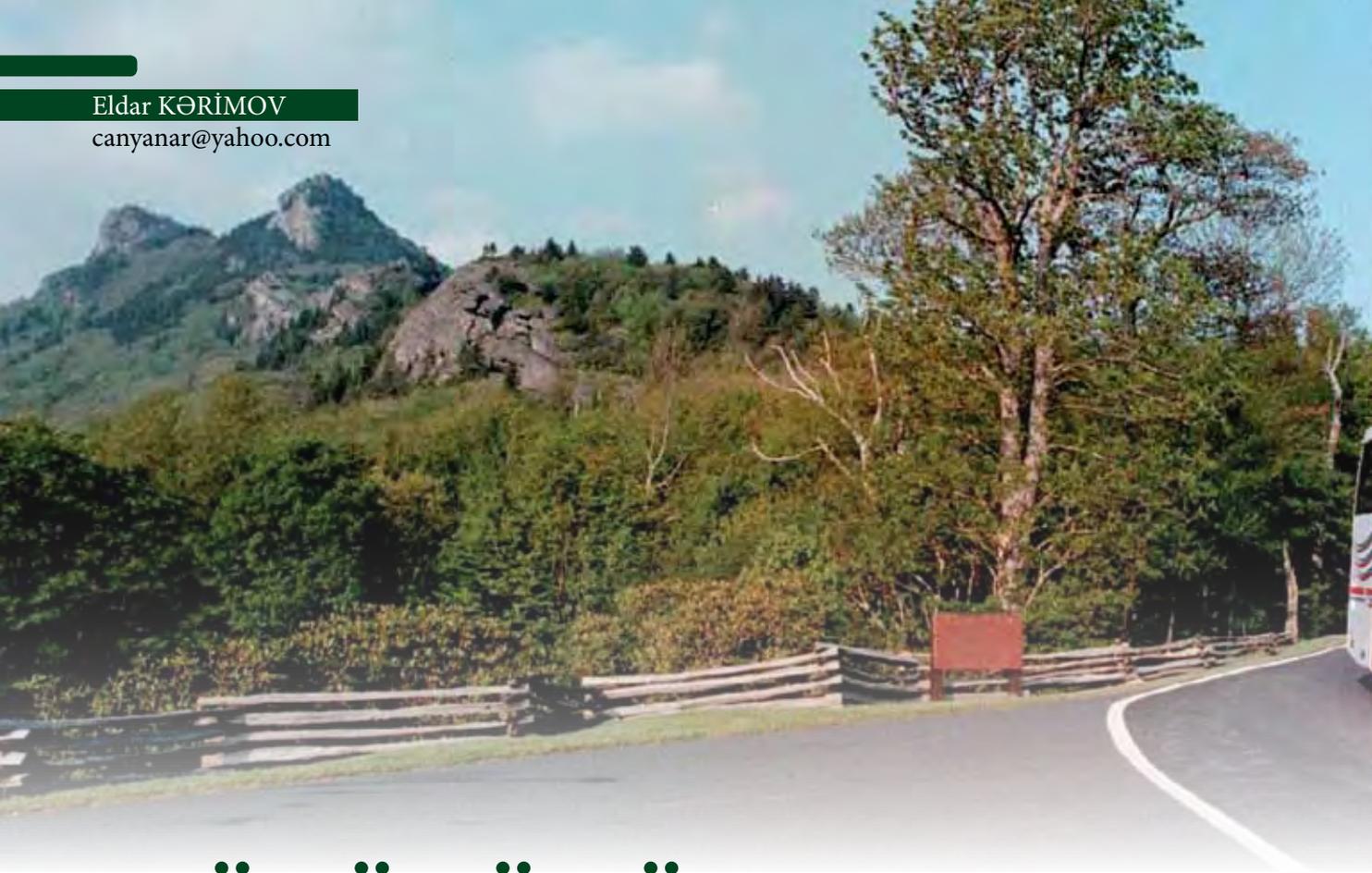
Mərhum Süleyman Çələbi yazdığı mövludu münacat, yalvarış və dua ilə bitirir. Allaha etdiyi bu duada Həbibini Hz. Məhəmməd hörmətinə Uca rəbbindən əfv, bağışlama, şəfaət, sirati- müstəqim, kamil bir iman istəməkdədir. Cənnətə girməyi, cənnətdə Hz. Məhəmmədə qonşu olmağı ar-

zulayır. Dünyada isə Uca Rəbbimizə yaxın olan Allah dostlarıyla birlikdə olmağı, dərd və könül əhlinin söhbətlərində olmağı və bu söhbətlərin sirlərini anlaya bilməyi arzulamaqdadır. Son nəfəsdə də mömin olaraq Rəbinin hüzuruna çıxmağı niyaz etməkdədir. Bu bəhrin son misrasında da həm Hz. Allahın, həm də Hz. Peyğəmbərin razılığını qazanmağı arzulayır.

Hz Peyğəmbərin mübarək doğum günü biz müsəlmanlar üçün bir bayramdır. Həm də içərisində ən böyük müjdəni daşıyan bir bayram. Peyğəmbərimizin doğum gününü, yəni mövlud qəndilini qeyd etmək, xatırlamaq və belə bir qurtuluşu, müjdəni bizə verən, bizi son peyğəmbər Hz. Məhəmmədə ümmət edən Uca Rəbbimizə sonsuz şükürlərimizi təqdim etmək üçün bu gecəni bir fürsət bilmək lazımdır. Bəlkə də bu gecə, yəni mövlud gecəsi bütün ailəmizi bir yerə toplamaq və doğumundan ölümünə qədər Peyğəmbərimizdən danışmalıyıq. Sanki evimizə qonaq gəlmiş və aramızdaymış kimi, onun haqqında söhbətlər etməli və ona salətu-salamlar gətirməliyik. Bu gecə bütün peyğəmbərlərin Onun ümmətindən olmağı arzuladığı, Uca Allahın "Həbibim" dediği Aləmlərə Rəhmət olan Hz. Məhəmmədin doğum gecəsi... Sevinməyəkmiz?

Qəməri təqvimlə rəbiul-əvvəl ayının 12-ci gecəsi, yəni bu il fevral ayının 3-dən 4-nə keçəcəyimiz gecə Peyğəmbərimiz Hz Məhəmməd Mustafanın ən dünyaya təşrif buyurduğu gecədir... Peyğəmbərimizi daim xatırlamamıza səbəb olan mərhum Süleyman Çələbiyə Uca Rəbbimdən rəhmət diləyərkən siz könül dostlarımızın Mövlud Qəndilini səmimi-qəlbədən təbrik edirəm!

Yer Məkkə... Miladi təqvimlə 571-ci il, aprel ayının 21-ci gecəsi. Qəməri aylardan isə Rəbiul-əvvəl ayının 12-ci gecəsi. Günlərdən bazar ertəsi, səhər vaxtı... Aləmlərin sultanı, rəsulların xatimi, axırzaman peyğəmbəri dünyaya təşrif buyurdu

SÜRÜCÜNÜN NAMAZI

Hər birimizin bildiyi kimi həmrəylik günü və yeni təqvim ilinin dəyişməsilə əlaqədar respublikada beş günlük qeyri iş günü elan olunmuşdu. Mən də bunu fürsət bilib rayona getməyi qərara aldım. Günorta namazımı qılıb avtovağzala yollandım.

Biletimi alıb mənə verilən yerdə sakitcə oturaraq avtobusun hərəkət etməyini gözləyirdim ki, yanımda olan boş yerdə orta yaşlı bir kişi oturdu. Salam-kəlam etdikdən sonra birlikdə gözləməyə davam etdik. Hər kəs öz yükünü avtobusa yükləyir və biletinə uyğun yerdə əyləşirdi. Avtobusun hərəkət vaxtından on dəqiqə keçmişdi. Ancaq sürücüdən əsər-əlamət yox idi. Sərnişinlər yavaş-yavaş səslərini yüksəldərək öz etirazlarını etməyə başlamışdılar artıq. Elə bu vaxt sürücünün köməkçisi içəri daxil olaraq sürücünün namaz qıldığını və beş dəqiqədən sonra

hərəkət edəcəyimizi bildirdi. Özü də avtobusun televizorunu açaraq keçmiş türk filmlərindən birini qoydu. Filmin səsi bütün avtobusu bürümüşdü. Hər kəs bütün diqqətini yönəldib filmi maraqla müşahidə edirdi.

Köməkçinin dediyi kimi beş dəqiqədən sonra sürücü gəldi. Avtobus yola düzəldi. Yenə eyni hal üzrə davam edirdi bu yolçuluq da. Maraqlı heç bir şey yox idi. Hələ altı saat bu minvalla yol gedəcəkdik. Mən də yanımda oturmuş orta yaşlı adamla bir tərəfdən dindən-imandan danışır, bir tərəfdən də filmdəki gülməli epizotlara baxaraq istehzayla təbəssüm edirdim. Bir müddət sonra filmin biri qurtarar-qurtarmaz sürücü köməkçisi ikinci filmi hazırladı. Yenə hamı komediya filmlərinə baxır, gülməkdən keçinirdilər. Üç saatdan sonra avtobus fasilə üçün istirahət mərkəzlərinin birində dayandı. Hamı ki-

mi mən də çay içib nə isə qəlyanaltı etmək üçün yeməxanaya daxil oldum. İkinci namazını qılmaq istəyirdim, ancaq namaz qılacaq yer olamdığına və havanın da soyuq olmasına görə bir az tənbellik etdim. Bir çay sifariş edib boş masaların birində oturdum. Elə təzəcə çayımı udumlamağa başlamışdım ki, avtobus sürücüsü əlində səccadə ilə içəri daxil oldu. Elə bil başımdan qaynar su tokdülər. Xəcalətimdən yer yarılsaydı yerə girərdim bəlkə də. Mən çay içməyə oturduğum zaman sən demə o namaz qılırmış. Gec də olsa ona yaxınlaşıb səccadəsini beş dəqiqəlik mənə verməsini istədim. Namazımı qıldım, ancaq mən ondan alacaq dərsi almışdım.

Yolun ikinci hissəsi başlamışdı. Filmlər bir-birinin ardınca izlənilib qurtarırdı. Fasilə edənə qədər yanımda oturan orta yaşlı kişiylə dindən, imandan danışırıdım. Fasilə vaxtı yaşadıklarımın sonra ağzımı belə açmadan səssizcə yola baxırıdım. Yanımdakı adam da təəccüblənmişdi. Hər iki

dəqiqədən bir, “niyə danışmırsan, yaxşı söhbətlər edirdin, davam elə” deyərək təkid edirdi. Mən hələ özümə gəlməmişdim. Danışdıqlarımı sadəcə bir sürücü mənə əyani olaraq göstərmişdi. Dinin necə yaşandığını, namaza nə qədər əhəmiyyət verildiyini izah etmişdi mənə öz əməli ilə.

Hələ bu son deyildi. Hava yavaş-yavaş qaralmağa başlamışdı. Axşam namazının vaxtı yenidən girmişdi. Birdən avtobus yolun sağ kənarında dayandı. Elə bu vaxt avtobusda siqaret çəkən insanlar avtobusdan enərək hərəsi bir siqaret yandırdı. Mən də öz-özlüyümdə bu avtobus niyə dayandı, heç siqaret çəkməyin yeridir, bu necə sürücüdür hər adamın sözünə görə bu boyda maşını saxlayır və insanların haqqına girir deyərək fikirləşirdim ki, avtobusdakı arvad-uşaq da “sürün gedək bu nə özbaşınalıqdır” deyib haray-həşir çıxarmağa başladılar. Elə bu vaxt yenə avtobus sürücüsünün köməkçisi salona daxil olaraq sürücünün namaz qıldığını söylədi. Bayaq ah-nalə edən insanlar indi dua etməyə başlamışdılar artıq “Allah qəbul eləsin, tələsməsin” deyib öz razılıqlarını bildirdilər. Amma yenə də mənə mənə olmuşdu. İkinci mesaj mənə sanki ildırım kimi vurmuşdu.

Bu yolçuluq mənə çox şey qazandırdı əslində. Dindən, təqvadan çox danışmağı yox, onları yaşamağı öyrətdi ən əsası. Bəlkə də bütün avtobus sürücülərimiz bu təqvaya, bu imana sahib olsaydılar onların daşdıqları sərnəşinlərdən ibadət əhli olmayan insan qalmazdı. O, sadəcə bir sürücü idi. Etdiyi əməl və sərğilədiyi nümunəvi davranış isə bütün məqamlardan və vəzifələrdən üstün idi. Allah hər birimizə işimizin çətinliyindən asılı olmayaraq dinimizi layiqincə yaşamağı nəsib etsin. Amin!

HZ. ÖMƏR (R.A)

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur: **“Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət edərsə, Allah onu (ağacları) altından çaylar axan cənnətlərə əbədi olaraq daxil edər ki, bu da (möminlər üçün) böyük qurtuluşdur!”** (Nisa, 13)

Mübarək kitabımızda buyurulan Allaha və Peyğəmbərə itaət əmrini nəfsani, şeytani və dünyəvi əngəlləri aşaraq müvəffəqiyyətlə həyatlarına tətbiq edən səhabə nəslinin bizə örnək olaraq buraxdıqları mənəvi miras öz layiqli varislərinin yolunu qiyamətə qədər gözləyəcək bütövlükdədir. İnsanlıq qeyrətini ilahi hökmləri yaşamaq uğrunda toplayan bu insanların təslimiyyəti hər bir kəsdə heyranlıq yaradacaq ölçülərdir:

Rəbbimizin: **“Şübhəsiz ki, şeytan içki və qumarla aranızda ədavət, kin salmaq və sizi Allahı zikr etməkdən, namaz qılmaqdan ayırmaq istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınızmi?”** -deyə endirdiyi ayələr qarşısında: - **“Biz ona son verdik, ya Rəbbi!”** -deyə səslənən Hz. Ömər bu davranışı Məhəmməd ümmətinin Quran həqiqətlərinə dərhal sarılma keyfiyyətini ərz edən bir nümunədir. Quran və Sünnəyə olan inanılmaz bağlılığı isə qəlblərdə bir irfan mənbəyinə çevrilən

Hz. Ömər və səhabə nəslinin qulluq şüuruna anladığımız ölçüdə nüfuz etməyi Rəbbimizdən diləməklə o bəxtəvərlik çağlarının həyəcanını yaşamaq mümkündür. Hz. Ömər vəfat xəbərinə münasibət bildirən Abdullah bin Məsud böyük bir hüzn və kədər içində: **“Elmin onda doqquzu getdi!”** -demişdir. Bunu eşidən səhabələr ona: **“İçimizdə hələ alimlər var!”** -deyəndə də, **“Mən mərifət elmindən danışırım!”** -cavabını vermişdir.

Hz. Ömər Rəbbi ilə bərabərlik sevdası ən ağırlı və keşməkeşli olan xəlifəlik illərində də onu daima müşaiyəti edirdi. Uzaq Əfqanıstan torpaqlarında İslam dininin əzəmətini qəlblərə daşıyan İslam mücahidlərinin şəhidlik xəbəri Hz. Ömərə çatdırılanda səhabələrdən: **“Ölənlər kimlərdir?”** -deyə soruşduqda, onlar ölənlərin adlarını dedikdən sonra: **“Və tanımadığımız bəzi kimsələr...”** -dedilər. Bunun üzərinə əmirəlmöminin Hz. Ömər gözləri yaşardı və belə dedi: **“Ancaq Allah onları tanıyır!”**

Bəşəri münasibətlərin zirvəsində duran səhabə adını, səhabə həyatını, səhabə andını ancaq onların öz dillərindən süzülmiş kəlamlarla anlamaq mümkündür. İbn Məsud bu barədə belə demişdir: **“Uca Allah qulların qəblərinə baxdı. Məhəm-**

mədin qəlbinin ən gözəl qəlb olduğunu görüb onu seçdi və peyğəmbər olaraq göndərdi. Sonra Peyğəmbərinin qəlbindən başqa digər qəblərə də nəzər saldı. Səhabəsinin qəblərinin ən gözəl qəblər olduğunu görüb onları da Rəsuluna vəzir və yardımçı etdi.”

Allah Rəsulunun vəziri kimi məsuliyyətli bir vəzifəni Allah qarşısındakı qulluq borcu ilə birləşdirən Hz. Ömər in həyatı həqiqətən də qəbləri təsirləndirəcək səviyyədədir.

“Əhlinə namaz qılmağı əmr et, özün də ona (namaza) səbrlə davam et. Biz səndən ruzi istəmirik, (əksinə) sənə ruzi verən Bizik. (Gözəl) aqibət təqva sahiblərinindir (müttəqilərindir)!” (Taha, 132) əmri ilahisinə sarılan Hz. Ömər in gecə həyatı da gündüz olduğu kimi gərgin idi. Bir gecə qalxdı, namaz qıldı. Sonra bizə də (yaxınlarına) *“Qalxın və namaz qılın!”* -buyurdu və belə əlavə etdi: *“Vallahı, nə namaz qıla bilirəm, nə də yata bilirəm. Bir surəni oxumağa başlayıram. Sonra bu surənin başlanğıcında və ya sonunda olduğumu dəqiqləşdirə bilmirəm.”* *“Nə üçün, ey möminlərin əmiri?”* -soruşduqda, *“Xəlifəlik xəbəri gəldiyindən bu yana insanların dərdləri ilə yükləndiyim üçün!”* -buyurdu. Oturduğu yerdə mürgüləyərdi. Ona *“Ya əmirəlmöminin, yatmaq istəmirsinizmi?”* -deyə müraciət edildikdə belə demişdir: *“Əgər gündüzləri yatsam, onda xalqın işlərini zəiflətməmiş olaram. Əgər gecələr yatmış olsam, onda da Allah ilə olan nəsibimi əldən qacırtmış olaram!”*

Şəhidlik şərbətini içən Hz. Ömər in ölüm anında oğluna etdiyi vəsiyəti dünyadakı dərəcəsiindən asılı olmayaraq qulluq vəzifəsinə sarılmış olan bir qulun ilahi ehtişam qarşısındakı titrəyişlərini bütün incəlikləri ilə Adəm övladlarına ünvanlayır:

“Oğlum! Can verməyə başladığımda yönümü qibləyə çevir, dizlərini kürəyimə dəstək edərək sağ əlini alnıma, sol əlini də çə-

Hz. Ömər in vəfat xəbərinə münasibət bildirən Abdullah bin Məsud böyük bir hüzn və kədər içində: “Elmin onda doqquzu getdi!” -demişdir. Bunu eşidən səhabələr ona: “İçimizdə hələ alimlər var!” -deyəndə də, “Mən mərifət elmindən danışırım!” -cavabını vermişdir.

*nəmə qoy. Ruhumu təslim etdiyimdə göz-
lərimi bağla, kəfənimə orta səviyyədə edin. Əgər Allah dərgahında bir dəyərim varsa, Allah mənə bundan yaxşısını verəcək, əgər Allah nəzdində bir dəyərim yoxdursa, üzərimdəkini də tezliklə soyacaq. Məzarımı qazarkən qəbul edilmiş qaydalardan kənara çıxmayın. Əgər Allah qatında bir qiymətim varsa, O, qəbir evini gözümün görə biləcəyi qədər genişləndirəcəkdir. Bir qiymətim yoxdursa, nə qədər geniş qazsanız da, Allah oranı elə daraltdı ki, qabırqalarım bir-birinə keçər. Cənazəmdə heç bir qadın iştirak etməsin. Məni mənə olmayan xüsusiyyətlərlə tanıtmayın. Mənim kim olduğumu Allah daha gözəl bilir. Cənazəmi yola çıxardığınızda sürətlə hərəkət edin. Əgər Allah nəzdində mənim üçün bir xeyir varsa, məni daha tez ona qovuşdurmuş olarsınız. Əgər belə bir şey yoxsa, onda çiyinlərinizdə daşdığıңыз cənazədən daha tez azad olmuş olarsınız.”*

Hələ sağlığında ikən cənnətlə şərəflənmə müjdəsinə layiq görülən Hz. Ömər in məsuliyyət şüuru bizi qul ilə Rəbbi arasında gərçəkləşməsində heç bir şübhə olmayan hesab həyəcanına dəvət edir:

“Ah! Nə olaydı bir saman çöpü olsaydım! Dünyaya heç gəlməseydim, anam da məni doğmasaydı, tamamilən unudulub gedəcəkdim.”

Əzəmətvəkərəmsahibi olan Rəbbimizin ondan haqqı ilə çəkinən qullarına vəd etdiyi mükafat rəhmət və bərəkət nurlarının əhatəsində bəslənənlərə veriləcək ilahi lütfün heyretəmiz bir göstəricisidir:

“Şübhəsiz ki, Rəbbinin məqamından (hüzurunda haqq-hesab üçün durmaqdan) **qorxanları iki cənnət** (Ədn və Nəim cənnətləri) **gözləyir!”** (Rəhman, 46)

EY AŞIQ!

Gizli bir xəzinənin bilinmə muradı ilə başladı sənin macəranın. O ki, bilinmək istədi və bunu arzu etdi. Sonra aləmləri var etdi. Səni aləmlərin ən şərəflişi qıldı. Sənə ruhundan üfürdü. Ruhlar aləmindən, dünya aləminə doğru bir səfərin başladı.

Bir Adəm oldun, bir Həvva. Adəmin Həvvaya meyli və ruhunun ülviliyi Rəbbinin sənə bir lütfü idi. Adəmlə Həvvanı bir-birinə xoş göstərən nə idi heç düşündünmü? Yaxud nə idi onlara ayrılığı daddıran? Quru bir dünyada təkbaşına illərlə dolaşdıran.

Eşq insanın mayasına qatılan ilahi bir nəfəsdir. Allah Həzrət Adəm ilə Həzrət Həvvanın xəmirinə bu duyğunu qatdı. Və onları dünya aləmində bir-birləri üçün var etdi. Onların cənnətdən çıxıb dünya aləminə keçişləri və dünyada uzun bir ayrılıq yaşamaları bu duyğularını daha da artırdı. Uzun bir firqətdən sonra Allah onlara insanlıq aləminin ən böyük nemətini: vüsləti verdi.

Ey Aşiq, məhz sənin eşqin ta o gündən bəri qəlbinə yandırmaqdadır. Məhbubuna vasil olmaq üçün gəzib dolanmaqdadır.

Ey Aşiq!

Eşqin verdiyi əzab nə xoşdur. Qəlbinin atışlarına söz keçirə bilməməyin... Bir göyərçin kimi ürkək və ürəyi pırpır edən bir aşiq olmaq nə gözəl duyğudur. Aşiqin qəlbində tükənməz bulaqlar vardır. Bitməyən çaylar, daşmayan dənizlər, solmayan çiçəklər. Aşiq sevdikcə qəlbi incəlir. Rıqqət qazanır. Könül pərdələri açıldıqca açılır. İç aləminə doğru bir səfər başlayır. Bu səfərdə könlü min bir ızdırabla dolar. Əgər məşuqa vasil olduqda dadacağı ləzzətlərdən xəbəri olsa, çəkdiyi bütün acılar, əzablar üzünü güldürər.

Könlü eşq atəşi ilə yanan Sultan Vələdin sözlərinə qulaq verək. Görək, eşqdən söz açaraq nə pıçıldayır bizə...

Şəmi ruhuna cismimi pərvanə düşürdüm.

Evrakı-dili atəşi suzanə düşürdüm.

Bir qətrə ikən kəndimi ümmana düşürdüm.

Ey Aşiq!

Məşuqun ruhunun işığına cismini pərvanə et. Dilinin yarpaqlarını məşuqunun yandırıcı atəşinə sal. Onun ətrafında bir kəpənək kimi var gücünlə fırlan. Yandıqca yan. Sonunda onun yandırıcı atəşi ilə yanıb kül ol.

Aşiqin işi yanmaq, dərdi məşuqa doymaqdır. Bütün zərrələri ilə ona fəda olmaqdır. Bir qətrə ikən ümmana düşüb dərdinə dərd qatmaqdır. Sən elə bir ümmana düş ki, o səni sonsuz bir dəryaya apar-sın.

Ey Aşiq!

Aşıqlərin gözlərində yaş var. O yaşlar ki, gah çölə, gah içəri axar. O gözləri cəhənnəm atəşi yandırmaz. O yaşlar çox quraq torpaqları yamyaşıl düzənliklərə, çəmənələrə çevirər. Sən ağladıqca məşuqun nəzərində ucalarsan. Sən yandıqca daxilindəki nəfsin arzuları, qəlbindəki nifrət duyğuları yanar. Bu yanma sənin ruhunu əsrəfi-məxluqat dərəcəsinə yüksəldər.

Sultan Vələdin diliylə:

***Dərviş olana lazım olan eşqi-Xudadır.
Aşiqin nəsi var isə məşuqa fədadır.***

Ey Aşiq!

Sənə eşqi-Xuda lazımdır. O eşq ki, səni aləmlərin seyidinə, oradan da Rəbbinə vasil edər. Aləmlərin Seyidi, Rəbbinin Həbibim dedişi bir nurdur. O nur hörmətinə bütün aləmlər var edildi. O sevgi uğruna bütün ərz və səma yaradıldı. Allah insanı yaradarkən bir də məhəbbəti yaratdı. Məhəbbət Mövlanın boyası ilə boyandığı zaman həqiqi məhəbbət olar. Ondən qeyrisi könlə cəfadan başqa bir şey deyil.

Şair nə gözəl ifadə edir:

Könül səni bulmuş isə başqasına qanarmı heç

Atəşinə yanmış isə başqa nara yanarmı heç.

Ey Aşiq!

Könlünü Haqqa ver. Xatırladığın hər ad onun əsması olsun. Onun təcəllisi ilə heyrətə düş. Elə heyrətlərə dal ki, gözlərin, könlün onun tecelligahı olsun. Kainatda hər nə varsa, yerindən tərənənən nə varsa, hamısının o uca Məşuqun sonsuz

qüdrətinin təcəllisi olduğunu bil. Bil ki, sənin bütün varlığın, aqlın, könlün - hamısı Onundur. Ona fədadır. Çünki sən on-dansan. Onun ruhundan bir parçasan.

Onun atəşi səni yandırmış isə, başqa atəşlər bir gülüstandır sənə. Hansı dərd səni incidə bilər Onun məhəbbəti qarşısında. Sən məhəbbət ümmanının əsl sahibinə fəda olmusansa, heç bir nara (oda) yanmaz, heç bir sevdəyə aldanmazsan.

Sultan Vələdin misraları ilə:

***Ey aşiq bizim söhbətimiz cana səfadır
Bir cür'amızı nuş edə gör dərdə dəvadır***

Ey Aşiq!

Məhəbbət aşiqin qidasıdır. Suyudur. Aş və çörəyidir. O məhəbbət Məhəmməd (s.ə.s)-in məhəbbətidirsə, cana səfa, ömrə vəfadır. Ömür onun məhəbbəti ilə uzanar. Onun olmadığı hər məhəbbət acı bir

Aşiqin işi yanmaq, dərdi məşuqa doymaqdır. Bütün zərrələri ilə ona fəda olmaqdır. Bir qətrə ikən ümmana düşüb dərdinə dərd qatmaqdır. Sən elə bir ümmana düş ki, o səni sonsuz bir dəryaya apar-sın.

dad qoyar ağızlarda. Onsuz məhəbbət kö-nülləri pərişan edər. Acıların girdabında pərişan edər.

Aşiq daim ondan söz açar. Onun söhbətinə yar olar. Onu söhbətinə canan edər. Sən könül sarayına məşuqunu qoymaq istərsən, Mövlanın "həbibim" dedişi Rəsulunu qonaq et.

Qəlb taxtını həmişə Ona və Onun aşiq-lərinə aç. Bil ki, onlar sənin könlündə yer tapdıqca, ucalacaqsan. Gerçək aşiqlər karvanına qoşular, sirri-Sübhana qovuşarsan.

***Gəl bir daha söyləyəlim
Məşuqun iqliminə girəlim
Məhəbbət bağçasından
Məşuqa güllər dərəlim.***

MƏQBUL BİR QULLUQ ÜÇÜN TƏQVA HƏYATI VƏ XİDMƏT

İslamın hədəflədiyi “kamil bir mömin” ola bilmək üçün dini “**elm, əməl və ixlas**” bütünlüyü içində idrak edib yaşamaq lazımdır. Həqiqətən;

• **Məqbul bir qulluq həyatı üçün “elm” zəruridir.** Lakin elm bəndəni xüsu, təqva və saleh əməllərə sövq edərək mərifətullahə çatdırarsa Haqq qatında bir qiymət ifadə edir. Ayeyi-kərimədə buyrulur:

“...Allahdan Öz bəndələri içərisində **ancaq alimlər (layiqincə) qorxar..**” (Fətır, 28)

Demək ki, elmlə məşğul olduğu halda ləlbində kifayət qədər təqva duyğusu / Allah qorxusu inkişaf etməmiş bir insanın

Allah Rəsulu ﷺ, mənəvi kamilliyin zirvəsində olmasına baxmayaraq, dinin zahiri mükəlləfiyyətlərindən özünü azad görməyib onları son nəfəsinə qədər böyük bir eşq və şövq ilə ifa etmişsə, Ondan nümunə götürməli olan hər bir mömin də -mənən hansı mərtəbədə olursa olsun- bu vəzifələrini yerinə yetirmək məcburiyyətindədir.

bu təhsilində heç bir xeyir yoxdur. Nəbəvi deyimlə o elm faydasız elmdir.¹ Nə son nəfəsdə fayda verər, nə qəbir həyatında, nə də axirətdə...

• **Məqbul bir qulluq həyatı üçün mömin “elmiylə amil” olmalıdır.** Əməl edilməyən bir elm **Həzrət Mövlananın** ifadəsiylə “borc alınmış bərbəzəkli paltar” kimidir. O elm insanın şəxsiyyət və xarakter mayasına qarışmaz, ona görə də irfana çevrilməz.

Elm yalnız zəhnə yığılıb dildə qalarsa, qəlbə təsir etməyib davranışlara əks olunmazsa, faydasız bir hamballıqdan ibarət qalar. Haqq-Təala bu cür Bəni-İsrail alimləri üçün təşbehlə “kitab yüklü eşşəklər” buyurmuşdur.² Doğrudan da ilahi həqiqətlər qarşısında heç nə hiss etməyənlər nəfsani arzularının səfil əsiri olmaqdan qurtula bilməzlər.

• **Məqbul bir qulluq həyatı üçün “ixlas və təqva” zəruridir.** Yəni dinin zahirini təşkil edən elm və əməllər, batinini təşkil edən ixlas və təqva ilə sintez edilməlidir. Çünki elm və əməlin məqbul olması yalnız qulun ixlas və təqvəsi dərəcəsidir.

İbadətlərin şəkli formasını əsasən Süneyi-Səniyyədən öyrənirik. Allah-Təala isə Qurani-Kərimdə daha çox ibadətlərin qəlbi cəhətindən bəhs edir. Məsələn,

“Möminlər qurtuluşa nail oldular..” buyurur. Ardınca isə bunun qəlbi bir xüsusiyyətə bağlı olduğuna diqqət çəkərək; **“O möminlər ki, namazlarını xüsu və mütiliklə qırlarlar.”** buyurur. (Bax. əl-Muminun, 1-2)

Yəni ibadətlərin həm şəkli, həm də qəlbi yönləri var. Təsəvvüf də Quranda bəhsolunan ixlas, təqva, xüsu, tövbə, riza kimi ruhani halların necə yaşanacağına, bunun əksinə, riya, xudbinlik, təkəbbür, həsəd kimi nəfsani xəstəliklərin necə aradan qaldırılacağını öyrədən mənəvi bir tərbiyə yoludur.

İmam Rəbbani həzrətləri söhbətlərində və məktublarında tez-tez bu xəbərdarlığı etmişdir:

“Şəriətin (dini həyatın) üç qismi vardır: Elm, əməl və ixlas. Bunlar tam olaraq ifa edilmədikcə şəriətin zərurəti yerinə yetirilməmişdir... Təsəvvüfi bir həyatı əldə etməkdən məqsəd, şəriəti kamilləşdirməkdir. Yoxsa təsəvvüf şəriətdən kənar bir şey deyil...” (Bax. İmam Rəbbani, Məktubat, I, 206, №: 36)

Yəni elm, əməl və ixlas, bir-birini tamamlayan üç ünsürdür. Dinin bəzi tərəfi, ruh və mənəvi dərinliyi olan təsəvvüf də qulluq həyatının kamil və məqbul olmasını təmin etmək üçün bir-birini tamamlayan bu üç əsasdan biridir. Bu istiqamətiylə təsəvvüf sanki südün içindəki laktoza və zülal kimidir. Südün içindən bu maddələr çıxarıldıqda onun əsl mahiyyəti itdiyi kimi, dini həyatdan da təsəvvüfi dərinlik və incəliklər çıxarıldıqda geriyyə zahiri qaydalar mənzuməsindən ibarət, nöqsan bir din anlayışı qalar.

Bu gerçəyə baxmayaraq, xüsusilə zamanəmizdə təsəvvüfi həyata sahib olduğunu iddia edərək riyakarlığa əl atan

bəzi qafillər kimi, dini tamamilə batini hökmlərdən ibarət görüb zahiri hökmlərə əhəmiyyət verməmək də, təsəvvüfün məqsədini idrak edə bilməməkdir. Necə ki, “Ürəyin təmiz olsun, başqa şeylər mühüm deyil.” qəbilindən nəfsani yaşayışa zəmin yaradan bir anlayışın nəfsi tərbiyə yolu olan gerçək təsəvvüflə heç bir əlaqəsi ola bilməz.

Necə ki, Allah Rəsulu ﷺ, mənəvi kamilliyin zirvəsində olmasına baxmayaraq, dinin zahiri mükəlləfiyyətlərindən özünü azad görməyib onları son nəfəsinə qədər böyük bir eşq və şövq ilə ifa etmişsə, Ondan nümunə götürməli olan hər bir mömin də -mənən hansı mərtəbədə olursa olsun- bu vəzifələrini yerinə yetirmək məcburiyyətindədir.

Çünki İslamın zahiri hökmləri sanki bədəndə dəstək olan skelet kimidir. O skelet möhkəm deyilsə, bədən binası çökməyə məhkumdur. Lakin sırf skeletdən ibarət bir dini həyat da -kimilərinin qəsdli olaraq göstərmək istədikləri kimi- ürküdücü, soyuq və ruhsuz bir İslam anlayışı ortaya qoyar.

İslam beşikdən məzara qədər həyatın hər mərhələsini tənzipləyir. İslamın bu xüsusiyyəti unudulub, ilahi əmrlər həyatın bəzi mərhələlərində arxa planda atılsa, qulluq həyatında dərin mənəvi boşluqlar meydana gələr və o boşluqları nəfsi təmayüllər doldurmağa başlayar. Bu isə qulluq həyatının Haqq qatında məqbul bir səviyyəyə çatmasına mane olar.

Bu səbəblə ən doğru yol Rəbbimizin “kamil insan” modeli olaraq bəşəriyyətə hədiyyə etdiyi Rəsulullah ﷺ -in mübarək izindən ayrılmamaqdır. Necə ki, elm, əməl, ixlas və təqva, Allah Rəsulunun nə-

bəvi həyatında mükəmməl bir surətdə cəm olmuşdu. Biz də Onun ümməti olaraq: “İnsan sevdiyi ilə bərabərdir.” (Buxari, Ədəb, 96) hədisi-şərifı gərəyi, Peyğəmbərimizə duyduğumuz məhəbbət, itaət və qəlbi rabitəmizi Onunla daimi bir hal birliyi, hərəkət birliyi, hissiyyat və fikiriyyat birliyinə çevirməyə cəhd göstərməliyik.

Çünki köüllər Allah Rəsulunun halıyla həmhəl olduğu ölçüdə Onunla birliyə nail ola bilər. Bunun ən bariz misalı əshabikiramdır.

Sırası bir insanı təqlid edib ona bənzəmək asandır. Allahın saleh bir qulunu təqlid etmək isə nəfsə bir xeyli çətin gəlir. Fəxri-Kainat ☪-i təqlid edib Ona bənzəyə bilmək isə, nəfsani arzuları aradan qaldıraraq, lazım gəldikdə çox ağır əvəzlər ödəyə bilməyi zəruru qılar. Əshabikiram bunu bacarmışdı. Qəlbi həyatda mərhələlər qət edərək Allah Rəsulu ilə dostluğu təmin etmişdilər. Buna görə də peyğəmbərimiz ☪-in əmrlərini həyəcanla gözləyib, Onun hər arzusuna: “Canım, malım, hər şeyim Sənə fəda olsun, ya Rəsulallah!” cavabını vermişdilər. Çox vaxt hikmətini bilmədikləri xüsuslarda belə tam bir sevgi və təslimiyyətlə Ona tabe olmuş, sual soruşmağa belə ehtiyac duymamışdılar.

Yenə Peyğəmbər aşiqi səhabələr Rəsulullah ☪-in şifahi olaraq bildirdiyi əmrlər

İbadətlərin şəkli formasını əsasən Süneyi-Səniyyədən öyrənirik. Allah-Təala isə Qurani-Kərimdə daha çox ibadətlərin qəlbi cəhətindən bəhs edir. Məsələn, “Möminlər qurtuluşa nail oldular...” buyurur. Ardınca isə bunun qəlbi bir xüsusiyyətə bağlı olduğuna diqqət çəkərək; “O möminlər ki, namazlarını xüsu və mütiliklə qıllarlar.” buyurur.

qədər, Onun eyham və işarələrinə də böyük bir həssaslıq göstərmişdilər. Belə ki, Onu hər hansı saleh əməli işləyərkən bir dəfə görmələri kifayət idi. Həmin əməlin fərz, vacib, sünnə olduğunu soruşmamış, Peyğəmbərimiz o saleh əməli əmr etmə ehtiyacı görməsə belə, onu ömürləri boyu həyata tətbiq etməyə çalışmışdılar. Necə ki, səhabələrdən biri olan **Ənəs** ☪ buyurur:

“Bir gün Rəsulullahı Duha namazı qılarkən gördüm. O gündən sonra bu namazı heç vaxt tərək etmədim.”

Bu rəvayəti nəql edən **Həsən Bəsri həzrətləri** də eyni həssaslıqla belə deyir:

“Həzrət Ənəsin bu söündən sonra mən də o namazı heç vaxt tərək etmədim.” (Bax. *Təbarani, Əvsat, II, 68/1276*)

Əshabikiram Allah və Rəsulunun yolunda canları ilə və malları ilə fədakarlıq etməyi özləri üçün ən böyük nemət, ləzzət və səadət bilirdi. Bu yolda çəkdikləri cəfaları səfaya çevirmişdilər. Çünki əsl məhəbbətin tərəzisi fədakarlıqdır. Bu fədakarlıqları sayəsində də Peyğəmbərimizlə bərabərliklərini əbədiyyət üfünə daşımışdılar.

Biz də səhabələrdən nümunə götürərək elm, əməl və təqvamızla Allah Rəsuluna bənzəməyə çalışsaq ki, Onunla bərabərliyin izzət və bəxtiyarlığından -Allahın lütfü ilə- özümüzə pay ala bilək.

• **Elmdə Allah Rəsuluna bənzəmək üçün:** Aqlımızı və qəlbimizi Quran və Sünnənin təlim və tərbiyəsi altında ömrümüzün sonuna qədər tərbiyə etməyə cəhd göstərək. Çünki əbədi gələcəyi qazandıracaq olan gerçək elm Qurani-Kərimdir. Bu, bütün elmlərin hikməti və zirvəsidir.

Çünki Quranın mənşəyi Allah-Təladır. Quran bu fani iman dərşxanasının ən böyük dərş kitabıdır. Ən mühüm elm də Quranın təqva ilə öyrənilib qəlbə nəqş edilməsi və köüllərdə mərifətullahı bir qapı açılmasıdır. Haqq-Təala buyurur:

“**Bu, (Allah tərəfindən nazil edilməsinə, haqdan gəlməsinə) heç bir şəkk-**

İslam beşikdən məzara qədər həyatın hər mərhələsini tənzipləyir. İslamın bu xüsusiyyəti unudulub, ilahi əmrlər həyatın bəzi mərhələlərində arxa planda atılsa, qulluq həyatında dərin mənəvi boşluqlar meydana gələr və o boşluqları nəfsi təmayüllər doldurmağa başlayar.

şübhə olmayan, müttəqilərə (Allahdan qorxanlara, pis əməllərdən çəkinənlərə) doğru yol göstərən Kitabdır.” (əl-Bəqərə, 2)

“...Allahdan qorxun! Allah (ehtiyacınız olan şeyləri) sizə öyrədir...” (əl-Bəqərə, 282)

Elmin insanlıq aləmindəki zirvə təcəllisi, şübhəsiz ki, Həzrət Peyğəmbər ﷺ -dir. Elmdə yol qət edə bilməyin göstəricisi isə Quranın əyani təfsiri olan Allah Rəsulunu eynilə Əshabi-Suffə kimi yaxından tanıya bilmək, Onun ruhaniyyətindən pay alıb, həqiqi və əməli müsəlman ola bilməkdir. Quran və Sünnənin tədrisində görüləcək olan belə bir təqva təhsilinin nəticəsi isə dünyada səadət, qəbirdə dinclik, axirətdə bəxtiyarlıqdır.

• **Əməldə Allah Rəsuluna bənzəmək üçün:** Quran və Sünnədə bildirilən ilahi təlimatları həyatımıza əks etdirərək İslamı hal və davranışlarımızla təmsil və təbliğ etməyə səy göstərək.

• **Təqvada Allah Rəsuluna bənzəmək üçün:** Elm və əməllərimizi öz şəxsi və nəfsani fikirlərimizlə deyil, daim təqva ölçüləriylə götür-qoy edək. Çünki Haqq qatındakı əsl dəyərimiz təqvamıza bağlıdır. Necə ki, Uca Rəbbimiz:

“...Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanıdır...” (əl-Hucurat, 13) buyurmaqdadır.

Təqva; Qəlbi Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən qorumaq, nəfsani arzuları cilovlayıb, ruhani qabiliyyətləri yüksəldərək Haqq gözlə bir qul və dost ola bilmək sənətidir.

Yenə təqva hər hal və hərəkətində Allahın qəzəbindən çəkinərək Onun rəhmətinə sığınmağa cəhd göstərməkdir.

Dinin təqva, ixlas, ehsan, xüsu, mərifətullah, məhəbbətullah kimi bir sıra incəlikləri bir növ eyni mənənin fərqli ifadələridir və təsəvvüfün əsas məzmununu təşkil edir. Təsəvvüfün məqsədi də bu halların qazanılmasıdır. Çünki;

TƏSƏVVÜF: İslamın qəlbi həyatıdır. Allah Rəsulunu eşq ilə yaxından tanımaq və Onun könül iqlimindən pay almaq surətiylə İslamı Allah Rəsulu və səhabədəki əsl keyfiyyətiylə idrak edib eynilə onlar kimi eşq, şövq, vəcd və gözəl əxlaq ilə yaşamağa çalışmaqdan ibarətdir. Bu istiqamətiylə təsəvvüf hər nəfəsdə Peyğəmbərimizlə bərabər olmağa cəhd göstərməkdir. Çünki ayeyi-kərimədə buyrulur:

“Peyğəmbərə itaət edən kimsə, şübhəsiz ki, Allaha itaət etmiş olur ...” (ən-Nisa, 80)

TƏSƏVVÜF: Həm zahirən, həm də batinən Peyğəmbərimizin həyatıyla bütünləşə bilmə cəhdidir. Necə ki, buna müvəffəq olan Haqq dostları da dinin zahiri və batinini layiqiylə sintez edərək öz şəxsiyyətlərinə nəqş etmiş, zöhd və təqva yolunda məsafələr qət edərək mükəmməliyə və “Peyğəmbər varisliyi” şərəfinə nail olmuş bəxtiyar qullardır.

Onlar Həzrət Peyğəmbər və səhabələrini görmə şərəfinə nail olamayanlar üçün nümunə götürüləcək zirvə şəxsiyyətlərdir. Çünki Haqq dostları eynilə nurunu

günəşdən alan ay kimi, nəbəvi əxlaqın gözəlliklərini əks etdirən aydın bir aynaya bənzəyirlər. Onların hal və davranışlarını qəlbi rıqqətlə seyr edənlərlə onların aləmində nəbəvi əxlaqın zərif təcəllilərini müşahidə edərlər.

Məsələn, **Peyğəmbərimiz**

ﷺ bir gün səhabələrinə:

“- *Nəfsim qüdrət əlində olan Allaha and içirəm ki, bir-birinizə mərhəmət etmədikcə cənnətə girə bilməzsiniz.*” buyurmuşdu.

Əshabi-kiram:

“- Ya Rəsulallah! Hamımız mərhəmətliyik.” Dedikdə Allah Rəsulu ﷺ:

“- *(Mənim nəzərdə tutduğum mərhəmət sizin başa düşdüyünüz kimi yalnız birbirinize olan mərhəmət deyil. Əksinə, bütün məxluqata şamil olan mərhəmətdir, bütün məxluqatı bürüyən mərhəmət!..*” buyurdu. (Hakim, IV, 185/7310)

Məhz belə bir nəbəvi əxlaqla əxlaqlanan Həzrət Ömər t: “Dəclə sahilində bir qoyun suya düşüb boğulsa, ilahi ədalət bunun hesabını Ömərdən soruşar.” düşüncəsiylə vicdanını hesaba çəkərdi.

İslam tarixində beşinci rəşid xəlifə sayılan **Ömər bin Əbdüləziz** də daim bu məsuliyyət narahatlığı içində idi. Ümmət içindəki kasıbların, qəribələrin, kimsəsizlərin, dərman tapa bilməyən xəstələrin, haqqını axtara bilməyən məzlumların köməyinə yetişə bilmədiyi təqdirdə Rəbbinin bundan ötrü onu hesaba çəkməsindən və Rəsulullahın inciməsindən narahat olaraq gözyaşlarına hakim ola bilməzdi.

Məhz nəbəvi əxlaq ilə əxlaqlanan bir könül insanı özünü qəlbinin çata bildiyi hər yerdə məsul hiss edər, möhtacların imdadına tələsər, şəfqət və mərhəmət saçar.

TƏSƏVVÜF: Paklaşmaqdır. Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən çəkinərək təq-vaya nail ola bilmə yoludur. Nəfsə qarşı sülhü olmayan bir cəngdir. Çünki nəfs ancaq böyük cihad ilə tərbiyə edilə bilən, sirlərlə dolu bir gücdür.

Həqiqətən nəfs iki uclu bir bıçaq kimidir; onun tərbiyəsi xüsusunda laqeydlik göstərilə, mənəvi həyata zəhər saçır. Lakin tərbiyə edildikdə də Haqqa vüslət yolunda qulun ən qüvvətli miniyi olar.

Nəfs təzkiyəsi əhəmiyyət və çətinliyinə görə “böyük cihad” sayılmışdır. Bu fikri də Rəsulullah ﷺ çox çətinliklə keçən Təbuk Səfərindən qayıdarkən ifadə etmişdir. Hansı ki, bu səfərdə əshabi-kiram, min kilometr gedib, geri qayıtmışdı. Səfərdə aclıq, susuzluq kimi bir çox məhrumiyətlər çəkilməmişdi. Səhabələrin görünüşü dəyişmiş, saç-saqqalları bir-birinə qarışmışdı. Dəriləri sümüklərinə yapışmışdı. Əshabi-kiram bu vəziyyətdə ikən Həzrət Peyğəmbər ﷺ:

“- *İndi kiçik cihaddan ən böyük cihada; nəfsin istəkləri ilə mücahidəyə qayıdırıq!*” buyurdu. (Bax. *Süyuti, Camius-Sağir, II, 73*)

Təsəvvüf də Rəsulullahın təzkiyə və tərbiyəsi nəticəsində əshabi-kiramın nail olduğu mənəvi mərtəbədə nəsiblənməyi hədəfləyən ülvü bir səfərdir. Həzrət Peyğəmbərə varis olmuş gerçək mürəbbilərin əlində nəfsin tərbiyə, qəlbin təzkiyə edildiyi mənəvi bir məktəbdir.

TƏSƏVVÜF: “İman”ı “ehsan” kimi uca bir mərtəbəyə yüksəltməyin başqa adıdır. “...**Bilin ki, qəlblər (möminlərin ürəkləri) yalnız Allahı zikr etməklə aram tapar!**” (ər-Rad, 28) ayəsinin gərəyincə, hər an Allah ilə bərabərliyin şüur və idrakı içində olmaqdır.

TƏSƏVVÜF: Həyat və kainata qafilanə və səthi bir nəzərlə deyil, sanki bir rentgen cihazıyla baxmış kimi dəruni nəzər etməkdir. Bu vəsiləylə hər hadisənin iç

üzünə, hikmətinə və pərdə arxasındakı muradi-ilahiyyə diqqət kəsilən bir könül dərinliyi qazanmaqdır.

TƏSƏVVÜF: Təslimiyyət bulağından doya-doya içərək hər vaxt və məkanda Allahın təqdirindən razı olmaq və Onunla dost qala bilmək sənətidir. Həyatın eniş-yoxuşları, dəyişən şərtləri və sürprizləri qarşısında könül tarazlığını qoruyub şikayət və sızlanmağı unutmaq məharətidir.

TƏSƏVVÜF: Bir zöhd təhsilidir. Əsl həyatın axirət həyatı olduğunu idrak edərək fani və eqoist arzulara könül bağlamaqdan xilas olmaqdır.

TƏSƏVVÜF: Mənəvi tərəqqidə müəyyən bir yetkinlik səviyyəsinə çatmış möminlərin qayğıkeş bir könüllə məxluqata yönələrək onların ehtiyac və nöqsanlıqlarını aradan qaldırma məsuliyyətidir. Xalığın nəzəriyyə ilə məxluqata baxış tərzini qazanmaqdır. Şəfqət və mərhəmətin vərdiş halına gəlməsi, Allah yolunda xidmətin bir həyat tərzinə çevrilməsidir.

Həqiqətən təsəvvüfi tərbiyə ilə ruhən kamala çatmış qullar öz təkamülləriylə kifayətlənməyib, ətraflarında qurtaracaq başqa ruhlara axtarırlar. Möhtac və çarəsizlərin dərdi ilə dərinləşən kamil möminlərin könüllərində sanki bir məşər yaşanır. Bu qəlbi yangı onları Yarıdandan ötrü yaradılanlara **xidmət** eşqiylə bürüyür. Könüllər bir rəhmət dərəcəsinə çevrilir.

XİDMƏT

Kamil bir imanın ən böyük meyvəsi **mərhəmət**, onun təzahürü isə "**xidmət**"dir. Kamil bir mömin başda insan olmaq üzrə məxluqatdan heç birinin səli və ya səssiz fəryadına biganə qala bilməz. Allahı zikr edən bir qəlbin mərhəmət, fədakarlıq və

xidmətdən heç bir nəsib almaması düşünlə bilməz.

Məşhur deyimə görə: "Haqqa gedən yollar məxluqatın nəfəslərinin sayı qədər çoxdur." Buyolların ən feyzililərindən biri də Yaradandan ötrü yaradılanlara xidmətdir. Bunun üçündür ki, bütün mürşidi-kamillər tələbələrinin tərbiyəsində xidmət etməyi mühüm bir irəliləyiş vasitəsi olaraq qəbul etmiş və: "*Xidmət edən, himmətə nail olar.*" buyurmuşlar.

Haqq dostlarından **Übeydullah Əhrar** həzrətləri belə buyurur:

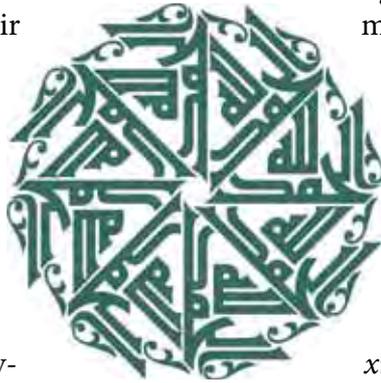
"*Ustadlarımız gələcəyindən ümidvar olduqları kəsləri xidmət ilə məşğul edərdilər.*"³

Yenə Übeydullah Əhrar həzrətləri nail olduğu mənəvi mərtəbənin xidmətin bərkətindən qaynaqlandığını qeyd edərək -nemətə şükür edərək- belə buyurur:

"*Biz bu yoldakı məsafələri yalnız təsəvvüf kitablarını oxuyaraq deyil, oxuduqlarımızı imkan nisbətində tətbiq etmək və xalqa xidmətlə qat etdik. Hər kəsi bir yoldan apararlar, bizi də xidmət yolundan apardılar.*"

Digər tərəfdən təsəvvüfün qayəsi daxildən varlıq, mənlik, təkəbbür və xudbinliyi silib ataraq "heçlik" və "yoxluq" halını idrak etdirməkdir. Bunu təmin edən ən gözəl tərbiyə metodlarından biri də xidmətdir.

Necə ki, **Xalid Bağdadi həzrətləri** elmdə "Şəmsüş-Şumus", yəni "Günəşlər Günəşi" adı ilə məşhur olduğu bir zamanda dərəcəsinə gətirdiyi **Abdullah Dəhləvi həzrətləri** onu qarşılamağa belə çıxmadı. Üstəlik onu dərəcəsinin nə mehrabında, nə də kürsüsündə vəzifələndirdi. Əvvəlcə ayaqqolu təmizliyi xidmətinə verdi. **Əziz Mahmud Hüdəyi həzrətləri** də Bursa qazısı ikən **Üftadə həzrətlərinin** dər-

gahında heçlik və yoxluğa çata bilmək üçün bunlara bənzər mərhələlərdən keçdi. **Şah Nəqşbənd həzrətləri** də həcə-gandan, yəni elm mütəxəssisi sayılan müəllimlərdən idi. O da şeyxə bağlandığı ilk illərdə yolların təmizliyi, xəstə heyvanlara baxmaq kimi xidmətlərlə vəzifələndirilmişdi.

Bu mənəvi tərbiyəni peyğəmbərlərin nümunəvi həyatlarında da görürük. Peyğəmbərlərin demək olar ki, hamısı çobanlıq etmişdir. Bu, həm bir təvazö təlimi, həm məxluqatın hiss etdiklərini anlayıb mərhəməti öyrənmə, həm də insanları sövq və idarə etməyin ana meyarlarını qavrama mərhələsi idi.

Peyğəmbər varisi Haqq dostları da xidmət vasitəsilə tələbələrini həm tərbiyə edər, həm də onları Haqqa yaxınlaşdırmağa səy göstərirlər. Bu səbəblə “Təsəvvüf bir xidmət yoludur.” deyə bilərik.

Yəni təsəvvüf dərgaha, təkyəyə bağlanıb sırf öz ruhunu təkamüldən ibarət bir həyat tərzini deyil. Çünki təsəvvüf fərdiyyətçiliyi, eqoizmi, nəfs planında yaşamağı rədd edib, qayğıkeş, fədakar, xidmət əhli bir mömin olmağı təlim və təlqin edir. Bu istiqamətiylə təsəvvüf nəfsini məğlub etmə, özünə qalib gəlmə səyidir.

Bəzi təriqətlərin mənəvi təhsil üsullarından olan “üzlət, xəlvət, inziva, çilə / ərbəin” kimi xalqdan uzaqlaşaraq daxili aləmi inkişaf, ruhən paklaşma və təfəkkürdə dərinləşmə fəaliyyətləri də, müəyyən bir müddət üçündür və xarici aləmdəki xidmətləri daha yetkin bir şəxsiyyətlə ifadə edə bilmənin qəlbi hazırlıq dövrüdür. Çünki bir soba belə əvvəlcə özünü istilətmədən başqalarını üşüməkdən qurtara bilməz. Ayrıca, içi boş qabla ehsan olmaz. Könül qabını mənəvi gözəlliklərlə doldurmadan ediləcək bir ehsandan heç bir fayda yoxdur. Könül feyzindən məhrum bir xidmət

həyatı bərəkətsiz olar. Üstəlik, belə hallar qaş düzəldərkən göz çıxarmağa da səbəb ola bilər.

Nəhayət, təsəvvüf tərki-dünyalıq etmək deyil, könlünü bütün məxluqatın dinclik tapdığı bir rəhmət dərgahı halına gətirməkdir. Əlindən və könlündən bütün insanlığa, hətta heyvanat, nəbatat və cəmədata rəhmət və mərhəmət saçma bilməkdir. Bu səbəblədir ki, təsəvvüf insanın əbədi qurtuluşunun başqalarının da qurtuluşuna xidmət və himmət etməkdən keçdiyini köüllərə nəqş etməyə çalışır.

Bu barədə mərhum atam **Musa Əfəndi** belə buyurardı:

“Bizim yolumuz ətalət və tənbelliklə bir kənarə çəkilmə yolu deyil. Əksinə əshabikiramın yoludur... Gecə-gündüz xidmət yoludur. Biz sevə-sevə həm evradımızı icra edər, həm söhbətlərimizi edər, həm də cəmiyyətə xidmət xüsusunda əlimizdən gələn səyi göstərərək.” (Sadiq Danə, Altınoluk Söhbətləri, c. 5, s. 40)

Haqq-Təala hər birimizə Quran və Sünnə istiqamətində ömür sürməyi nəsis etsin. Gözəl dinimiz İslamı dar və dayaz bir dünyagörüşüylə deyil; elm, əməl və təqva bütünlüyü içində anlamağı və yaşamağı hamımıza ehsan etsin. Ürəklərimizi içində bütün məxluqatın hüzar və sükunət tapdığı bir rəhmət dərgahı etsin...

Həmçinin mənəvi irşadına məzhər olduğumuz Mahmud Sami Ramazanoğlu həzrətlərinin vəfatının ildönümü vəsiliyyətlə onu rəhmətlə xatırlayırıq. Haqq-Təala bizi axirətdə də o saleh qullarıyla birlikdə etsin.

Amin!

1. Bax. Müslim, Zikr, 73.

2. Bax. əl-Cümüə, 5.

3. Kişmi, *Nəsəmətul-Quds*, s. 244.

Saçma ey göz, əşkdən könlümdəki odlarə su
Kim, bu dəklü tutuşan odlarə qılmaz çarə su.

Abgüundur günbəndi-dəvvar rəngi, bilməzəm,
Ya mühit olmuş gözümdən günbəndi-dəvvarə su.

Zövqi-tiğindən əcəb yox, olsa könlüm çak-çak
Kim, mürur ilə buraxır rəxnələr divarə su.

Vəhmlən söylər dili-məcruh peykanın sözü, n,
Ehtiyat ilə çər hər kimdə olsa yarə, su.

Suya versin bağiban gülzari, zəhmət çəkməsin,
Bir gül açılmaz üzün tək versə min güzarə su.

Oxşada bilməz qubarini mühərrir xəttinə,
Xamə tək baxmaqdan ensə gözlərinə qarə su.

Arizin yadilə nəmnağ olsa müjganım, nola,
Zayə olmaz gül təmənnasilə vermək xarə su.

Qəm günün etmə dili-bimardən tiğın diriğ,
Keyrdir vermək qaranqu gecədə bimarə su.

Mən ləbin müştəqiyəm, zühhad Kövsər talibi,
Netəkim məstə mey içmək xoş gəlir, hüşyarə su.

İştə peykanın, könül, hicrində şövqüm sakın et,
Susuzam, bir göz bu səhradə mənimmün arə su.

Rövzeyi-kuyinə hər dəm durmayıb eylər güzar,
Aşiq olmuş, qaliba, ol sərv-i-xoşrəftarə su.

Su yolun ol kuydən torpaq olub dutsam gərək,
Çün rəqibimdir, dəxi ol kuyə qoymam varə su.

Dəstbusi arizusindən gər ölsəm, dustlər,
Kuzə eylin toprağım, sunun onunla yarə su.

Sərv sərgəşlik qılır qümri niyazından, mægər
Damənin duta, əyağınə düşə, yalvarə su.

İçmək istər bülbülün qanın, mægər bir rəng ilə,
Gül budağının mizacinə girə, qurtarə su.

Tinəti-pakini rövşən qılmış əhli-aləmə,
İqtida qılmış təriqi-Əhmədi-Muxtarə su.

Seyyidi növi-bəşər, dəryayi-dürri-istifa
Kim, səpibdir möcüzati atəşi-əşrarə su.

Qılmaq üçün tazə gülzari-nübüvvət rəvnəqin,
Möcüzündən eyləmiş izhar səngi-xarə su.

Möcüzü bir bəhri-bipayan imiş aləmdə kim,
Yetmiş ondan min-min atəşxaneyi-küffarə su.

Heyrət ilə barməğın dişlər, kim etsə istima,
Barmağından verdiyin şiddət günü ənsarə su.

Dusti gər zəhri mar içsə olar abi-həyat,
Xəsmi su içsə dönər, əlbəttə, zəhri-marə su.

Eyləmiş hər qətrədən min bəhri-rəhmət
mövcxiz,
Əl sunub urğac vüzu üçün güli-rüxsarə su.

Xaki-payinə yetəm der, ömrlərdir müttəsil,
Başını daşdan-daşa urub gəzər avarə su.

Zərrə-zərrə xaki-dərgahinə istər sala nur,
Dönməz ol dərgahdən, gər olsa parə-parə su.

Zikri-nətin virdini dərman bilir əhli-xəta,
Eylə kim, dəfi-xumar için içər meyxarə su.

Ya Həbiballah! Ya Xeyrəl-bəşər! Müştəqinəm,
Eylə kim, ləbtəşnələr yanıb dilər həmvərə su.

Sənsən ol bəhri-kəramət kim, şəbi-meracdə,
Şəbnəmi-feyzin yetirmiş sabitü səyyarə su.

Çəsmeyi-xurşiddən hər dəm zülali-feyz enər,
Hacət olsa, mərqədin təcrid edər memarə su.

Bimi-duzəx, nari-qəm salmış dili suzanimə,
Var ümidim əbri-ehsanın səpə ol narə su.

Yumni-nətindən gühər olmuş Füzuli sözləri,
Əbri-nisandan dönən tək lö-löi-şəhvarə su.

Xabi-qəflətdə olan, bidar olanda ruzi-həşr,
Əşki-həsrətdən dolanda didəyi bidarə su.

Umduğum oldur ki, məhrum olmayam didardən,
Çəsmeyi vəslin verə, bu təşneyi-didarə su.

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatında DİNİ MOTİVLƏR

“Rəsul əleyhissalam zamanında Boyat boyundan Qorqud ata deyərlər, bir ər qopdu...”

Bu kiçik yazını ilk dəfə təxminən 1300 il bundan əvvəl qələmə alınmış Azərbaycan milli mədəniyyətinin, eləcə də türkdilli xalqların müştərək abidəsi olan “Kitabi Dədə Qorqud” dastanlarının ilk cümləsi ilə başlamağım heç də təsadüfi deyil. Azərbaycan şifahi və yazılı ədəbiyyatının babası sayılan və yüz illəri aşaraq bugünümüzə gəlib çatan dastanın ilk cümləsindən əcdadımızın İslam dininə bağlılığı ifadə edilir. İslam dininin Ərəbistan yarımadası hüdudlarını aşaraq Yaxın və Orta Şərq ölkələrində sürətlə yayılması Azərbaycandan da yan keçməmişdi. İslam dininin Azərbaycanda yenicə təşəkkül tapdığı bir dövrdə formalaşan “Dədə Qorqud” dastanlarını vərəqlədikcə dini dəyərlərin milli dəyərlərə qarışdığı, qədim türk inanclarının İslam inanclarına qovuşduğunun şahidi oluruq. Türkdilli xalqların mifoloji elementlərinin də qorunub saxlandığı (“Qurd üzü mübarəkdir”, “Qaba ağacın qurumasın” və s. ifadələr, Basatı meçədə aslanın əmizdirib böyütməsi və s.) bu dastanda İslam dininin ünsürləri də yetərincədir.

Dastanın müqəddiməsində ozanlar ozanı Dədə Qorqud: “Qadınlar dörd dür-

lüdür”, deyir. Bu qadınların ən üstününün, evin dayacağı olanının Həzrət Aişə və Həzrət Fatimə soyundan olduğunu söyləyir...

Dastanda keçən “Qonşu haqqı-tanrı haqqı” deyimi “Kim Allaha və axirətə inarırsa, qonşusuna yaxşılıq etsin.” hədisi ilə mənaca üst-üstə düşürmü?!

“Dirsə xanın oğlu Buğac” boyunda atası tərəfindən yaralanan Buğac boz atlı Xızırın yarasını üç dəfə sığıdığını və ona bu yaradan ölməyəcəyini söylədiyini anasına bildirir.

Kəhf surəsinin 65-82-ci ayələrində adı çəkilmədən zikr edilən zatın Xızır olduğu Rəsulullah (s.ə.s)-in hədisləri ilə sabitləşib.

İmam Cəfəri Sadiqdən gələn bir rəvayətə görə dirilik suyu axtarmağa çıxan Zülqərneynlə bərabər Xızır (ə.s) da gedir. Suyu Xızır (ə.s) tapıb içir. Zülqərneynsə suyu tapmır. Digər bir rəvayətə görə dörd diri saleh bəndədən biri də Xızır (ə.s)-dir. (Ətraflı məlumat üçün bax: Kütubi-Sitte, XII cild, səh 367-368. Akçağ Yayınları, Ankara 1995) XVI əsrdə formalaşdığı ehtimal olunan “Aşıq Qərib” dastanında da Aşıq Qəribə kömək edən, onu sevgilisi Şahsənəmə çatdıran Xızır (ə.s)-dir.

12 boydan ibarət olan “Kitabi Dədə Qorqud” dastanında oğuzların gündəlik məişətindən, yadellilərə qarşı apardıqları

mübarizədən bəhs edilir. Real həyat hadisələri təsvir olunur. Ancaq 2 boyda bu ənənə pozulur. Əgər “Basatın Təpəgözü öldürməsi” boyunda türk mifologiyası, türk əsatir üstürləri nə qədər qabarıq verilibsə, “Duxa oğlu Dəli Domrul” boyunda dini motivlər daha çox üstünlük təşkil edir. Adı çəkilən boyda Allah-Təalanın sifətləri vəsf edilir, onun qüdrət və əzəmətindən, möminlərin qəlbində özünə yer etməsindən poetik şəkildə məlumat verilir:

*Ucalardan ucasan
Kimsə bilməz necəsən.
Görklü tanrı,
Neçə cahillər səni
Göydə arar, yerdə istər.
Sən xud möminlər könlündəsən
Daim tutan cəbbar tanrı,
Baqi qalan səttar tanrı.*

Əlbəttə, kiçik bir yazıda möhtəşəm bir mənəvi abidə olan “Kitabi Dədə Qorqud”dakı İslam dini ilə bağlı ifadə və fikirləri açıqlamaq fikrində deyilik. Məqsəd ancaq Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının müxtəlif janrlarında öz əksini tapmış Quran ayələri və hədislərin əcdadlarımız tərəfindən necə mənimsənilməsi, qavranılması və islami bilikləri haqqında azacıq məlumat verməkdir.

Böyük hikmətlərin, xalq müdrikliyinin ümumiləşdirilmiş bədii ifadəsi olan atalar sözləri yığcam ibrətamiz məzmunu ilə şifahi xalq ədəbiyyatının digər janrlarından fərqlənir və bu yığcamlıq və hikmət dolu məzmununa görə atalar sözlərinin gündəlik həyatımızda ən çox müraciət etdiyimiz janr olduğunu mübalighəsiz olaraq deyə bilərik. Xalq təfəkkürünün bariz nümunəsi olan atalar sözlərinə diqqətlə yanaşsaq onlarla, yüzlərlə atalar sözlərinin bu və ya digər dərəcədə Quran ayələri və hədislərlə üst-üstə düşdüyünün şahidi ola bilərik.

Bu cür atalar sözlərindəki oxşarlıq atababalarımızın yüksək dini savadından, ərəb dilini mükəmməl bilməyindən xəbər verir. Hər şeyə həssaslıqla yanaşan babalarımız Quranın əzəmətini, Quran mətninə müdaxilənin insan gücü fəvqündə olduğunu yaxşı bilirdi və məhz buna görə də XVI əsrin sonu, yaxud XVII əsrin əvvəllərində başqa bir mənəbdən köçürüldüyü güman edilən “Hazı kitabı-oğuznamə” (Bu, oğuznamə kitabıdır) sözləri ilə başlayan qədim atalar sözlərimizin əlyazmasındakı ilk atalar sözündə bu gerçəklik bir daha öz əksini tapır.

“Atalar sözü Qurana girməz, amma Quran yanında yalın-yalın yoluşur.” (Oğuznamə, səh 18) Yuxarıda adı çəkilən kitabdakı atalar sözlərinin bir neçəsinin dini paralellərini verməklə xalqımızın dini bilikləri ilə oxucunu tanış etməyə çalışacağıq.

1. *Balıqı at dəryaya, balıq bilməsə də Xalılıq bilər.*

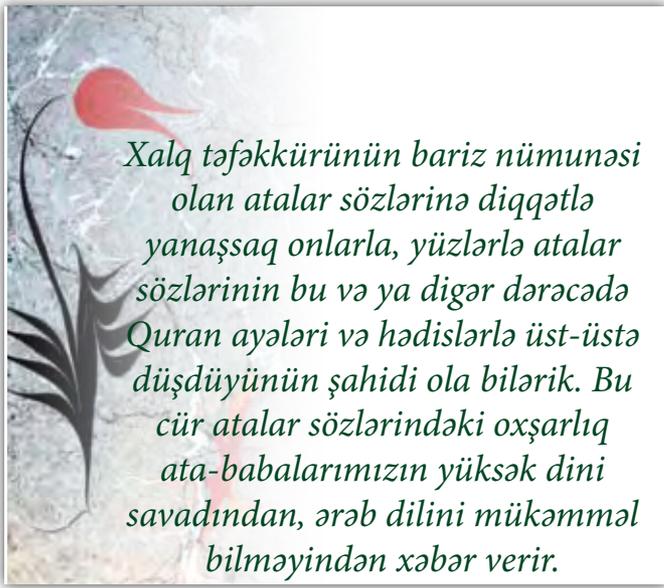
“Loğman” surəsinin 16-cı ayəsində buyrulur: “(Loğman) dedi: **“Oğlum, (dünyada gördüyün hər hansı yaxşı, yaxud pis iş) bir xardal dənəsi ağırlığında olsa da, bir qayanın (daşın) içində, yaxud göylərdə və ya yerin təkində olsa da, Allah onu (qiyamət günü) ortaya gətirər. Həqiqətən, Allah lətifdir, (hər şeydən) xəbərdardır!”**

2. *Az sədəqə çox bəla sovar.* (Oğuznamə, səh-48)

“Sizdən kim bir xurma ilə də olsa ataşdən qoruna bilirsə, bunu etsin.” (Buxari, Zəkat, 109; Müslim, Zəkat, 66-67)

3. *Mən nə vaxt ölürsəm, qiyamət o gün qopar.* (Oğuznamə, 71)

İslam dininin Azərbaycanda yenidən təşəkkül tapdığı bir dövrdə formalaşan “Dədə Qorqud” dastanlarını vərəqlədikcə dini dəyərlərin milli dəyərlərə qarışdığına, qədim türk inanclarının İslam inanclarına qovuşduğunun şahidi oluruq.

Xalq təfəkkürünün bariz nümunəsi olan atalar sözlərinə diqqətlə yanaşsaq onlarla, yüzlərlə atalar sözlərinin bu və ya digər dərəcədə Quran ayələri və hədislərlə üst-üstə düşdüyünün şahidi ola bilərik. Bu cür atalar sözlərindəki oxşarlıq ata-babalarımızın yüksək dini savadından, ərəb dilini mükəmməl bilməyindən xəbər verir.

Ənəs (r.a)-dan belə rəvayət olunur: Bir nəfər Rəsulullahdan qiyamətin nə vaxt qopacağını soruşdu. O da bir müddət susduqdan sonra yanında dayanan bir uşağı göstərərək dedi: “*Bu yeniyetmə qocalıb ölənə qədər qiyamətiniz qopacaqdır.*” (Müslim, Fitən, 138)

Başqa bir hədisində “*insanın ölümü onun kiçik qiyamətidir*” deyən Allah Rəsulu bu hədislərdə hər kəsin ölümünü həmin şəxs üçün “qiyamət” adlandırır. Dünyanın əcəli olan qiyamətin vaxtı Allah tərəfindən gizli saxlanılır, hifz olunur və o vaxtı Allahdan başqa heç kim bilməz. Şəxsi qiyamətimiz olan bəşəri əcəl isə zaman etibarilə qismən də olsa, məlumdur. Ona görə də qiyamətin qopacağından dəhşətə düşən insan savab əməllər işləməyə çalışırsa, bunu öz şəxsi qiyaməti qopmadan etməlidir.

4. *Tamah olmasa, olmazdı tamu (cəhənnəm).* (Oğuznamə, 130)

“...(Allah tərəfindən) nəfsinin xəsisliyindən (tamahından) qorunub saxlanılan kimsələr – məhz onlar nicat tapıb səadətə (Cənnətə) qovuşanlardır!” (əl-Həşr, 9) İnsanın fitrətində olan tamahdan qorunan şəxslər cənnətlə müjdələnsə, deməli, tamahın əsiri olanlar bu səadətdən məhrum olacaqlar.

Quran ayələri və hədislərlə səsleşən yüzlərlə atalar sözlərinin bir neçəsindən

istifadə edərək babalarımızın İslam əxlaqı ilə böyüdüyünü, İslam qayda-qanunu ilə yaşadığını verməyə çalışdım.

Sovet hakimiyyəti illərində bizi inqilabdan əvvəl Azərbaycanda savadsızlığın hökm sürməsinə, elmin olmadığına inandırmağa çalışıblar. Lakin ədəbiyyat nümunələrinə nəzər salanda bunun əksini görürük. Savadsız adlandırılan babalarımızın dilindən süzülən bu poetik misraları “Qədr” surəsinin dilimizə tərcümə edilməsinə cəhd hesab etmək olar:

Aşiq min ayə dəyər,

Qaşın min ayə dəyər.

İl var bir günə dəyməz

Gün var min ayə dəyər.

“**Qədr gecəsi min aydan daha xeyirlidir.**” (əl-Qədr, 3) Uşaq olanda soyuq qış gecələrində sobanın ətrafına yığışib nə-nəmin nağıllarını dinləyərdik və bütün nağıllar “Biri vardı, biri yoxdu, Allahdan başqa heç kim yoxdu” cümləsi ilə başlayardı. Cəmi 9 sözdən ibarət olan bu cümlədə nənəm bizə Allahın əzəli və əbədi olmasını təlqin edirdi. O zaman adını da yaza bilməyən nənəm bəlkə də Hədid surəsinin ilk ayələrini təkrarlayırdı:

“**Göylərdə və yerdə nə varsa, (hamısı) Allahu təqdis edib şəninə təriflər deməkdədir. O, yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir! Göylərin və yerin hökmü Onun əlindədir. Dirildən də, öldürən də Odur. O, hər şeyə qadirdir! Əvvəl də, axır da, zahir də, batin də Odur. O, hər şeyi biləndir!**” (əl-Hədid, 1-3)

Nağıllar adətən “göyden üç alma düşdü” cümlələri ilə qurtarır. Mən isə bu kiçik yazını həmin ifadə ilə bitirmirəm, əksinə, “biri vardı, biri yox” sözləri ilə bitirmək istəyirəm. Çünki Azərbaycan ədəbiyyatında dini motivlərin araşdırılmasına hələ təzə-təzə başlanır.

RƏSULULLAHA YAZILAN DUYĞU DOLU BİR MƏKTUB

Azyaşlı bir balamızın qəlbindən

Aləmlərin Rəbbi Allaha həmd olsun! Hz. Məhəmməd (s.ə.s)-ə salət və salam olsun!

Əssəlamu Əleykum!

Ya Rəsulallah! Mən sənə pak rövzədən 5000 km. uzaqlıqda olan Azərbaycanın ucqar bir kəndi Xaçmazdan səslənirəm. Müəlliməm bizə sənə mübarək həyatın haqqında belə bir hekayə danışmışdı: Sən bir gün yolda gedərkən oynayan uşaqları gördün. Onlara təbəssüm etdin.

Fəqət birdən kənarda ağlayan və uşaqlara qarışmayan bir uşağa gözün sataşdı. Ondan soruşdun:

- Sən niyə ağlayırsan, uşaqlarla niyə oynamırsan? O isə:

Nə edim, onların ataları sağdır, mənəm isə atam döyüşdə şəhid oldu. Onların ataları təzə paltarlar alır. Mənəm isə təzə paltarlarım yoxdur.

Sən də onun başını oxşadın və istəyərənmi Aişə anan, Həsən, Hüseyin qardaşların, mən də sənə atan olum? Uşaq o zaman qarşısındakı insanın Rəsulullah olduğunu anladı və dedi:

- Kim istəməz ki, ya Rəsulallah! Əlbətdə istəyəyəm.

Onu evə aparıb yuyundurub, təzə paltarlar geyindirdin. Uşaq bir az sonra gülə-gülə oynayan uşaqların arasına qatıldı. Ondan soruşdular.

- Bir az əvvəl sən ağlayırdın, oynamırdın, paltarların yırtıqdı. Səni güldürən nədir? Bu təzə paltarları haradan aldın? O isə cavab verdi.

- Sizin də ananız Aişə, qardaşlarınız Həsən, Hüseyin, atanız Rəsulullah olsaydı, gülməzdinizmi?

- O zaman uşaqlar nə baş verdiyini anladılar, öz-özlərinə dedilər. Kaş ki, bizim də atamız müharibədə şəhid olaydı, bizi də Peyğəmbərimiz övladlığa götürəydi.

Ya Rəsulallah! Tam bir il bundan əvvəl mənə atamı yol keçərkən maşın vurdu. Kiçik yaşda mən də əsri-səadətdəki o uşaq kimi yetim qaldım. Atam ibadət edən bir insan idi. Həmişə məscidin abadlaşması üçün əlindən gələni edirdi. Mən də dinimizi öyrənirəm ki, həm sənə daha yaxşı tanıyıram, həm də öyrəndiklərimin qəbirdəki atama faydası olsun. Ya Rəsulallah, ata qayğısına ən çox möhtac olduğum və nəvaziş istədiyim vaxtda atam rəhmətə getdi. Əsri-səadətdəki o yetim uşaq özünə övladlığa götürüb şad etdiyim kimi, mənə də özünə övladlığa götürüb bəyranı basarsanmı? Gecələri üstüm açıldığı zaman səssizcə üstümü örtərsənmi? Bayramlarda yeni paltarlar verərək, mənə sevindirərsənmi?

Uşaq olduğum üçün bunları sənə o mübarək rövzəyə gəlib söyləyə bilmirəm. Bəzən içimdəki bu istəkləri küləklərə danışırım. Bəlkə bu küləklər dediklərimi sənə çatdırar, ya Rəsulallah! Sənə çox, çox, çox, çox, çox sevirəm!..

İmza: Çox sevdiyim xanımın adını daşıyan
kiçik Xədicə

01.04.2011- OĞUZ-XAÇMAZ

ALVER EDİLMƏYƏN QURUMLAR

Hacılar, turistlər və din təhsili alanların say nisbəti bugünkü yazımızın mövzusu olacaq.

www.türkkazak.com adlı türkcə xəbər saytının verdiyi xəbərə görə 2011-ci ildə təxminən 200.000 qazax turist olaraq Antalyaya getmişdir.

Bir başqa saytda Antalyaya gələn qazax turistlərin sayının 2011-ci ildə 150.000 i keçdiyi qeyd olunur.¹

2008-ci ildə www.haberaktuel.com/kuresel-kriz-kazak-hacilari-vurdu-haberi-165653.html adlı saytda Qazaxıstandan 3000 nəfərin həccə getdiyi, ondan bir il əvvəl isə bu rəqəmin 5000-ə yaxın olduğu bildirilir. 2011-ci ildə Qazaxıstandan həccə gedənlərin sayı 4000-ə çatmışdır.²

Təqdir sizə qalmışdır artıq. Antalyaya 150-200000 qazax getdiyi halda həccə gedən qazaxların sayı 4000 olmuşdur.

2011-ci ildə hacı olan ümmət fərdlərinin sayının 4 milyona yaxın olduğu mətbuatda yer alır.³

“Dörd milyon hacı, OOOO, nə qədər çox!” deməyəsiz deyə Zaman qəzetinin 05.01.2011 tarixli sayında keçən “2010-cu ildə Antalyaya gələn turist sayı 10 milyonu keçdi” xəbərindən bir bölümü təqdim edirəm:

Antaliya valiliyi 2010-cu ildə Antalyaya hava və dəniz yoluyla gələn, transfer yolçu olaraq Antaliyanı ziyarət edənlərlə birlikdə turist sayının 10 milyon 28 min 176-ya çatdığını bildirdi.

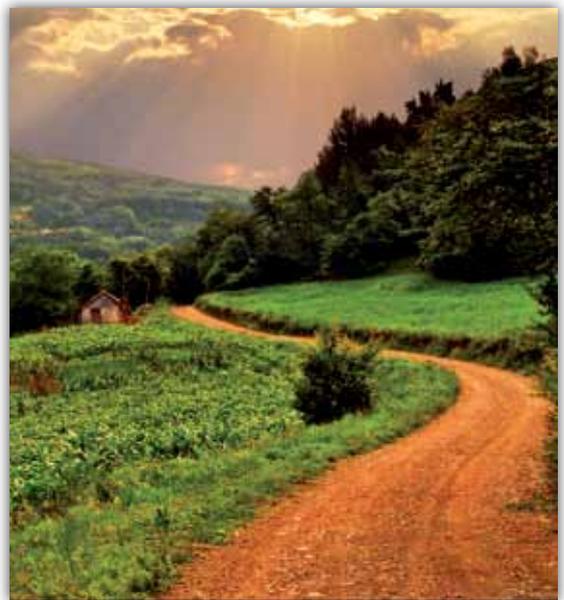
Həcc ibadəti üçün bütün dünyadan Məkkəyə cəmi 4 milyon zəvvar getdiyi halda yalnız Antalyaya gələn birillik turist sayı isə 10 milyondur. Turistlərin getdiyi digər turistik ölkə və şəhərləri nəzərə almadan yalnız Antalyaya aid rəqəmlərlə kifayətlənirik.

Uşaqılıq illərimdə Ərafatda vəqfəyə durmuş hacıların çoxluğu diqqətimi çəkər “nə qədər güclüyük, çoxuq və ümmət olaraq böyüyük” deyərək daxili bir güvən hissi keçirərdim. Hər millətdən olan hacıların toplam sayı ilə maraqlanar, “o qədər insan Məkkəyə gedir, təvaf edir. Bu qədər böyük bir qələbəlik Kəbəyə necə sığır, hər adamın yemək-İçmək, qalmaq problemi necə də çətinidir” deyə heyrətə düşərdim.

Hə. Nuh qissəsini də o yaşlarımızda eşidərdik. Hə. Nuha bir gəmi dolu adamdan başqa heç kim iman etməmişdi. Nuh peyğəmbər 950 il çalışmış, nəticədə bir gəmini dolduracaq qədər insan iman gətirmişdi. Dini kitablarda Nuh peyğəmbərin gəmisinə minən möminlərin sayı 80-90-a yaxın olduğu yazılır. Ümməti-Məhəmməd üçün bu rəqəm 2, lap uzağı 3 avtobus hacı deməkdir.

2011 ilin statistikasına görə Türkiyədən həccə gedənlərin sayı 100000-ə yaxındır. Başqa ölkələrə gedənlərin sayı isə belədir:

Turizm Yazarları və Jurnalistləri Dərnəyinin (TUYED) sədri Kərəm Köfteoğlu türk

turistlərin 2010-cu ildə ən çox getdiyi ilk beş ölkənin ardıcılıqla Bolqarıstan (999 min 209 nəfər), Suriya (663 min 150 nəfər), KKTC (623 min 393 nəfər) Almaniya (551 min 811 nəfər) və Gürcüstan (466 min 690 nəfər) olduğunu açıqladı. 2010-cu ildə xaricə çıxan türk turistlərin sayının 6 milyon 699 min 534-ə çatdığını sözlərinə əlavə etdi.⁴ “6 milyon 699 min hara, 100000 hara” dediyinizi eşidirəm sanki.

Yaşadığım ölkənin din təhsili verən təşkilatlarındakı tələbə sayını ölkə əhalisinə böldükdə on mində bir rəqəm alınır. 9999 insan müxtəlif məktəblərdə oxuyarkən yalnız biri din təhsili alır.

9999 insanın gəlməmə səbəbi və 1 insanın seçim səbəbi başlı-başına bir araşdırma mövzudur.

Həcc və din təhsili mövzusunda bu rəqəmləri verməkdən məqsədimiz əsla hansısa ölkəni təqdir və ya təhqir etmək deyil. Vəziyyəti düzgün analiz etmək üçün bunları qeyd etdik. Şəhvət, futbol, və maqazin məzmunlu jurnalların tirajı ilə mədəniyyət jurnalının tirajı müqayisə edilsə, nə demək istədiyim aydın olacaq.

Hesablanmayan şeylərin başa düşülməsi və anlaşılması mümkün deyil. Hər hansı məsələni analiz edərkən statistik məlumatlara müraciət etmək ən doğru yoldur.

İslamda qəriblik anlayışı var. Hədisi-şərifdə bu həqiqət belə ifadə edilir:

“İslam qərib başladı və qərib olaraq davam edəcək. Qəriblərə müjdələr olsun.

“Qəriblər kimdir?” sualına belə cavab verdi:

“İnsanların sünnəmdən pozduqlarını və tərک edilən sünnələrimi yaşadanlardır.” (Müslim)

İnanmayanların çoxluğu düşündüyünüz zaman inananlar qərib görsənər. Həccə getməklə turistik məqsədli 10 milyondan çox turist yalnız Antalyaya getməyi müqayisə edildikdə qəribliyin nə olduğu bir daha özünü göstərir.

Din təhsili verən məktəblər zorla tələbə tapırsa, o din təhsili verən təşkilatlar, orada

Sədi Şirazi “Haqq dostları heç kimin alver etmədiyi dükanlardan alver edərlər.” -deyir. Din təhsili ocaqları çox az insanın alver etdiyi dükanlar kimidir.

oxuyanlar və xidmət edənlər də hədisdəki qərib dairəsinə girir.

Sədi Şirazi “Haqq dostları heç kimin alver etmədiyi dükanlardan alver edərlər.” -deyir. Din təhsili ocaqları çox az insanın alver etdiyi dükanlar kimidir.

Nə gözəl bir ifadədir alver edilən və edilməyən yerlər. Alver edilməyən dükanlar tənha olar. Girən-çıxan az olar. Gəliri və xərci çox olmaz.

Səhər namazlarında məscidlərin qapısında dayanaraq Allah ilə alverə gələnlərin azlığını görə bilmək mümkündür. Konsert salonları, əyləncə məkanları, restoran və stadionların isə alverin çox olduğu izdiham məkanları olduğu görülməkdədir.

Yeni il gecəsi milyonlarla evdə əyləncə, israf və günah seli axdı. Ətrafınıza baxırsınız mı milyardları isladan yeni il selinin sularının islatmadığı neçə qərib var?

İnsanlara “haydı siz də çox az insanın alver etdiyi təşkilatlara (mədrəsə, Quran kursu, məscid.) gəlin”, -desəniz bir çox bəhanə gətirərlər:

Mən oradan alver edə bilmərəm, hələ çox gəncəm.

Qocalanda gəlib nə isə alaram inşallah
Belə dükanlara nə gərəkdir ki?

Heç ölməyəcək kimi zövqümə görə yaşamaşam.

“Haradadır o dükan, gedəcəyəm” deyən insan sayı azdan da azdır.

Allahım, azlardan et, azlardan ayırma, azlara xidmət etdir. Azları sevir.

1. <http://www.antalyahaberbulteni.com/Kazaklardan-yatirim-plan-1530.html>

2. <http://www.haberaktuel.com/kuresel-kriz-kazak-hacilari-vurdu-haberi-165653.html>

3. <http://www.gazete5.com/haber/2011-yilinda-kac-musluman-haci-oldu-160245.htm>

4. http://www.sabah.com.tr/Turizm/2011/03/05/turk_turist_kiymete_bindi#

PLASTİK ƏMƏLIYYAT, DÖYMƏ VƏ BU KİMİ MƏSƏLƏLƏRƏ İSLAMIN BAXIŞI

İslam dini insana xüsusi yer verməklə yaradılış qayəsindən başlayaraq insanla bağlı dünya həyatından ölüm və sonrakı həyat, fərdi yaşayışından sosial təsirlərinə, ruh və duyğu aləmindən bədən və şəklinə qədər hərtərəfli məlumat vermişdir. Qurani-Kərimdə insanın yer üzündə xəlifə olmaqla¹ ən gözəl surətdə yaradıldığı² və ona müxtəlif nemətlər, imkanlar və qabiliyyətlər bəxş olunduğu bildirilmişdir.

İnsanı ən gözəl biçimdə xəlq edən Uca Allah onun məqsəduyğun və mötədil ölçülərlə bəzənməsinə, gözəl görünməsinə, gözəlliklərini qorumasına izn vermiş və onun fitrətinə qoymuşdur. Qurani-Kərimdə yaxşı və gözəl şeylərin halal, pis və çirkin şeylərin isə haram olduğu vurğulanır³. Bir ayədə Allah-Təala belə buyurur: **“De: “Allahın Öz bəndələri üçün yaratdığı zinəti və təmiz (halal) ruziləri kim haram buyurmuşdur?” De: “Bunlar dünyaya iman gətirənlər üçündür (lakin kafirlər də onlardan istifadə edə bilərlər), qiyamət günündə (axirətdə) isə yalnız möminlərə məxsusdur”. Biz ayələrimizi anlayıb-bilən bir tayfaya belə ətraflı izah edirik”**⁴. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) gözəl geyinmə haqqında soruşulan bir suala *“Allah gözəldir, gözəlliyi sevər”*⁵ ifadəsi ilə cavab vermiş və özü

də həyatında daim təmiz və tərtibli olmuş, eləcə də sadə və gözəl geyinməyi, gözəl ətir sürtməyi təşviq etmişdir.

Bunun müqabilində İslamda insanda anadangəlmə mövcud olan xüsusiyyət və şəklinin dəyişdirilməsi və bu məqsədlə edilən hər cür plastik və tibbi müdaxilələr xoş qarşılanmamış və fitrəti təhrif edən müdaxilələr kimi qəbul edilmişdir. Beləliklə də fitrəti pozmaq, təhrif etmək və yaradılışı dəyişdirmək məqsədi daşıyan hər cür əməliyyatlara və cərrahi müdaxilələrə qadağa qoymuşdur.⁶

Qeyd etmək lazımdır ki, plastik əməliyyatlar ümumiyyətlə, ya diqqət çəkmək, cazibədar olmaq və daha gözəl görünmək, yaxud müalicə məqsədilə həyata keçirilir. Belə olan təqdirdə, diqqət çəkmək, daha gözəl görünmək və cazibədar olmaq məqsədilə anadangəlmə mövcud olan xüsusiyyət və şəkillərin dəyişdirilməsi İslam dinində fitrəti təhrif etmək hesab olunaraq qəti şəkildə qadağan edilmişdir. Belə ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bəzənmək məqsədilə bədənə döymə etdirmək, dəriyə bəzək və ya yazı köçürtmək, dişləri yonduraraq seyrəkləşdirmək kimi əməliyyatları yaradılışı dəyişdirmək, fitrəti pozmaq kimi qəbul etmiş, bunu edənləri və etdiyənləri qınamışdır⁷.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bəzənmək məqsədilə bədənə döymə etdirmək, dəriyə bəzək və ya yazı közürtmək, dişləri yonduraraq seyrəkləşdirmək kimi əməliyyatları yaradılışı dəyişdirmək, fitrəti pozmaq kimi qəbul etmiş, bunu edənləri və etdirənləri qınamışdır.

Bundan əlavə vurğulamaq lazımdır ki, bədənin hər hansı nahiyəsində digər insanlar tərəfindən yadırganan, ikrah hissi doğuran, yaxud da insanın psixoloji cəhətdən təsirlənməsinə, onu müxtəlif gərginliklərinə və onda kompleksin yaranmasına səbəb ola bilən hər hansı qeyri-adilik, əskiklik və ya artıqlıq olarsa, bunun əməliyyatla düzəldilməsi fitrəti pozmaq hesab olunmur. Əksinə bu kimi əməliyyatlar müalicə mahiyyətini daşıyır və insanın rahat yaşaması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu səbəbdən müalicə məqsədi daşıyan plastik əməliyyatla edilən hər cür müdaxiləyə dinimizdə icazə verilmişdir. Belə ki, Ərfəcə adlı bir səhabə bir savaşa burnu qopduğuna görə gümüşdən bir burun düzəltdirmişdi. Bundan qoxu gəldiyinə görə ona qızıldan bir burun düzəldirməsinə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) icazə vermişdir.⁸ Belə olan təqdirdə, xəstəlik səbəbilə saçları tökülənlər, qəza nəticəsində burun, qulaq və göz kimi orqanlarını itirənlər və ya vücudunda anadangəlmə, yaxud sonradan meydana gələn bir sıra fiziki qüsurların və anormal halların plastik əməliyyatla aradan qaldırılması bir növ müalicə olub, fitrəti pozmaq kimi qələmə verilə bilməz.

İslam dinində qadağan edilən davranışlardan biri də bədənə döymə etdirmək və dişləri incəltməkdir. Belə ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bir hədisində döymə edənlə etdirəni və bəzək məqsədilə dişini incəltirənlə incəldəni lənətləmişdir.⁹

Döymə üzün və əllərin əsl rəngini müxtəlif çeşidli naxışlarla təhrif etmək və dəyişdirməkdir. Hələ cahiliyyə dövründə ərəblərin bəziləri və xüsusilə də qadınları döymə etdirməkdə həddi aşmışlar və vücudun bir çox qismini naxışlarla doldurmuşlar. Gün-

müzdə də bəzi millətlər də döymə ilə duyğularına və ilahilərinə məxsus bəzi rəsmlər çəkmişlər. Xristianların da əllərinə və sinələrinə döymə ilə xaç rəsmini çəktirdikləri müşahidə olunur. Bu kimi davranışlar insan vücudunun təbii rəngini pozmaqla yanaşı, döymə üçün istifadə edilən iynələrin vücuda batması ilə insanın çəkdiyi əzab və izzirab döymənin haram olması üçün digər səbəbi də öz-özlüyündən ortaya çıxır. Beləliklə, qeyd olunan bütün səbəblərə görə döymə edənlə etdirən lənətlənmişdir.

Dişləri incəltmək, yəni kəskinləşdirmək və qısaltmaq məsələsinə gəldikdə, Həzrət Peyğəmbər *əleyhissalam* dişlərini incəldənlə incəltirəni lənətləmişdir. Həzrət Peyğəmbər *əleyhissalam* dişləri incəltməyi qadağan etdiyi kimi dişlərin arısını ayırmağı da qadağan edərək belə buyurmuşdur: *“Allah gözəllik üçün dişlərini bir-birindən ayırır, Allahın yaratdığını dəyişdirən qadınlara lənət etmişdir.”*¹⁰

Nəticə etibarilə bu kimi səhiv hədislərlə zəmanəmizdə “plastik əməliyyat” adı verilən əmməliyyatın da hökmünü öyrənirik. Lakin hədisdə vurğulanan “gözəllik üçün” qeydi-şərti bir zərurət səbəbilə aparılan əməliyyatları sözü gedən hökmdən istisna etmişdir.

Yuxarıda qeyd olunan izahdan aydın olur ki;

Plastik əməliyyatın;

1. Sağlam fitrəti pozmaq məqsədinin olmaması,
2. Edilməsində bir fayda və ya edilməməsində bir zərərin əmələ gəlməsi,
3. Hiylə, aldatma və ya qarşı cinsə oxşama məqsədinin olmaması,
4. Hüquqi cəhətdən qarşıqlığa və səhv başa düşülməyə yol verilməməsi qeydi ilə bir növ müalicəvi xarakter daşıyan bu kimi əməliyyatların aparılmasında hər hansı qadağanın olmadığına qərar verilmişdir.

1. Bax. Bəqərə, 2/30.

2. Bax. Tin, 96/4.

3. Bax. Maidə, 5/4-5.

4. Əraf, 7/32.

5. Müslim, İman, 41.

6. Bax. Nisa, 4/119.

7. Bax. Buxari, Libas, 83-87; Müslim, Libas, 33.

8. Bax. Əbu Davud, Xatəm, 7; Timizi, Libas, 31.

9. Buxari, Libas, 82-87; Müslim, Libas, 119-120.

10. Buxari, Libas, 82-87; Müslim, Libas, 119-120.

ƏLCƏZAIR

Bu yazımızda daim dünyanın müstəmləkə kimi baxdığı Afrika dövlətlərindən olan Əlcəzair haqqında məlumat verməyə çalışacağıq. Bəli, Qərb dünyasının kəşf adlandırığı müstəmləkəçilik ideyasının qurbanı olan Əlcəzair dövləti və şəhəri haqqında... Əlcəzair 1830-cu ildən 1962-ci ilə qədər 132 il ərzində Fransanın işğalı altında qaldı. Bu müddət ərzində Əlcəzair xalqı zaman-zaman müstəqillik qazanmaq üçün ayağa qalxdı. Hər dəfə öz hüquqlarını bərpa etmək, müqəddəratını təyin etmək istəyən xalqa divan tutuldu. Ən şiddətli qətləmə isə 1954-1962-ci illərdə yaşanmış müstəqillik hərəkatı zamanı törədildi. Demək olar ki, ələ keçirdiyi bütün Afrika ölkələrində soyqırımlar törədən fransızlar bu zaman bir milyon yarım əlcəzairliyi vəhşicəsinə qətlə yetirdilər. Üstəlik bu qətləmələr Orta Əsrlərin barbar zehniyyəti ilə deyil, XX əsrin, yəni modern çağın modernist fəlsəfəsiylə, insane haqları, bəynəlxalq hüquq kimi təminatların dünya dövlətlərinin ədəbiyyatına girdiyi bir zamanda gerçəkləşdirilmişdir. Bu dövrlər ərzində Fransa ordusunun törətdiyi cinayətlər, soyqırımlar, vəsiliklər bəziləri tərəfindən unudulsa da tarixə qanlı hərflərlə yazılmışdır.

Şimali-qərbi Afrika dövlətlərindən Əlcəzair ərazisinə görə dünyanın on üçüncü,

Afrika qitəsində Sudan dövlətindən sonra ikinci sıradadır. Ölkənin paytaxtı Əlcəzair şəhəridir. Şəhərin əhalisi 1998-ci ilin statistikasına görə 2 milyon 882 897 nəfərdir. Şəhərin əsası 944-cü ildə Buluqqin bin Ziri tərəfindən qoyulmuşdur. Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri olan Əlcəzair ölkənin ən böyük şəhəridir.

Əlcəzairin ərazisi demək olar ki iki hissəyə, cənub və şimal bölgəsinə bölünür. Cənub ərazisinin 82%-i səhradır.

İslam dininin Əlcəzairdə yayılması 720-ci ildən başlamışdır. Demək olar ki, bütün bölgə az bir müddətdə İslam dinini qəbul etmişdir. Bölgəni uzun müddət İslam Xilafətinin xəlifələri idarə etmişdir. Lakin Əlcəzair 1500-cü ildə ispanların əsarəti altına düşmüşdür. Çox amansız idarəçilik sistemi olan ispanlardan tənqə gələn xalq Osmanlı dövlətinə məktubla onları bu vəhşilərdən azad etməsi üçün müraciət etmişlər. Bununla da bölgə 1520-ci ildə Osmanlılar tərəfindən fəth edilmişdir. Kapitalizmin inkişafı ilə paralel inkişaf edən müstəmləkəçilik siyasəti nəticəsində 1930-cu ildə Fransa əlcəzairli tacirlərin borclarını vermədiklərini bəhanə edərək dövləti işğal etdi. Əsarətdə olduqları müddət ərzində müstəqil olmağa çalışsalar da fransızlar bu oyanışı amansızcasına yatırmışlar. Ancaq qanlı mübarizələr nəticəsində nəhayət 1962-ci ildə ölkə müstəqilliyini elan etdi.

1962-ci ildən bu yana dövləti sosialist tək partiya idarə edir. Ölkə ərazisində 82000 km. yol, 3900 km dəmir yolu qurulmuşdur. Umumilikdə 4-ü böyük olmaqla 69 hava limanı mövcuddur.

İqtisadiyatın əsasını mədəncilik və sənayeçilik təşkil edir. Neft və qazın bol olduğu Əlcəzair 7.1 milyard xam nefti ilə dünyada 10-cu yerdədir. Qaz ehtiyatı isə 3.7 trilyon kubmetrdir. Bundan əlavə civə yataqları ilə dünyada tanınmaqdadır. Torpağın münbit olması burada kənd təsərrüfatının inkişafına da yol açmışdır.

Əlcəzairdə dövlət dini İslamdır. Deməkdir ki, dünyada ən çox məscid burada tikilir.

Əlcəzairdə tarixi abidə sayılan üç məscid vardır. Bunlar XI əsrdə tikilmiş "Came əl-Kəbir", 1660-cı ildə inşa edilmiş "Came əl-Cədid" camisi, və Osmanlı zamanında, 1794-cü ildə ölkə paytaxtının qədim Kəsbə məhəlləsinin girəcəyində inşa edilmiş "Keçaua" camələridir. Fransız müstəmləkəçiləri tərəfindən katolik kilsəsinə çevrilmiş bu məscidlər 1962-ci ildə Əlcəzair müstəqillik qazandıqdan sonra məscid öz əvvəlki halına qaytarılmışdır.

1962-ci ildən başlayaraq Əlcəzairdə hər gün hansısa bir məscidin təməli qoyulur. Bu günə kimi artıq 15 min məscid tikilmişdir və hələ 3400 məscid də tikilib qurtarmaq üzrədir.

Əlcəzair hökuməti 2007-ci ildə ölçülərinə görə dünyanın üçüncü ən böyük məscidinin tikintisinə başlanmasını bəyan etmişdir. Mütəxəssislərin hesablamalarına görə, layihənin dəyəri 3 milyard dollardır. Hal hazırda mövcud olan böyük məscidlərdən ən əsası Səudiyyə Ərəbistanında - Məkkədəki "Məscidul-Həram" - Kəbə Evi və Mədinə şəhərindəki "Məscidun-Nəbi"dir. Ölkənin paytaxtı Əlcəzair şəhərinin şərq hissəsində yerləşən Muhəmmədiyyə məhəlləsində tikiləcək məscidin ön tərəfi dənizə baxacaqdır. Bildirildiyinə görə, məscid 120 min nəfər namaz qılan üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onun minarəsinin hündürlüyü bütün minarələrdən çox olub 300 metrə çatacaqdır. Məscid kompleksinin ərazisində konfrans zalları, kitabxanalar, mağazalar, restoranlar, muzey və hətta yaşayış evi də olacaqdır. 2011-ci ildə təməli qoyulmuş məscidin tikintisinin 2013-cü ildə yekunlaşdırılması nəzərdə tutulur.

Bölgədə törədilən qırğınlar zamanı çəkilmiş şəkillər

MƏN KİMƏM?

(Bu yazı Qarabağ şəhidlərinə
və türk millətinin bütün şəhidlərinə ithafən qələmə alınmışdır)

Universitetə gəldiyim ilk il idi. Demək olar ki, eyni başlıqdan istifadə etmişdim. Bir seminar dərindəydik. Müəllimimiz hər kəsin kağız, qələm çıxarmasını, sərbəst və fərqli mövzularda inşa yazmamızı istədi. Müəllimimizin bu sözlərini eşidənlər başını önünə əyib dərhal yazmağa başladılar. Mən və bir neçə yoldaşım isə ətrafa baxırdıq, sanki heç yazı yaza bilmirdik..

O zamanlar TRT-nin Azərbaycan təmsilçisi Abdulhamid Avşarın “Azərbaycan Yazıları” adlı kitabını oxuyurdum. Kitabda keçən bir bölümdən ilham alaraq ya-

zıma başlamaq istədim. Öz-özümə danışa-danışa yazımı tamamladım və müəllimimizə təqdim etdim. Aradan bir həftə keçdikdən sonra yenə eyni müəllimin dərindəydik. Müəllim yazılarımızı oxumuş, qiymətləndirmişdi. Qeydləri açıqlamaq, təkliflərini və tənqidlərini etmək üçün sinfin sakitləşməsinə gözləyirdi. Müəllimimizin bizi gözlədiyini anlayan yoldaşlarım isə birdən susdular. Sınıfda sanki fırtınadan əvvəlki səssizlik hökm sürürdü. Bu tapşırıq bəzilərimiz üçün ilk inşa idi və bir mütəxəssisin bu yazıları qiymətləndirməsi bizi istər-istəməz həyəcanlandırmışdı.

Müəllim bir-bir adları çəkib, qeyd etdiklərini dilə gətirirdi. Adı çəkilən hər kəs 7-8 bal almışdı.

Qəflətən addımın çəkilməsiylə xəyallarımdan ayrıldım və diksinərək ayağa qalxdım. Müəllimimiz balımın 9 olduğunu dedikdə sinifdən “o o o!!!” səsləri yüksəldi. Mən də çoxbilmiş ədasıya yerimə oturdum.

Aradan 3 il keçdi və yenə eyni mövzu haqqında yazmaq istəyirəm. O gün bəlkə bir səbəbi olmadan yalnız yazmaq məcburiyyətində qaldığım üçün qaraladığım bu boş səhifəni indi bir səbəbə əsasən qaralamaq, doldurmaq istəyirəm. Sözü çox da uzatmadan sizə səbəbimi də açıqlayım. Facebook adlı sosial-şəbəkə saytında, həmçinin bir çox yerdə bir şəkllə rast gəldim. Çox təəssüf ki, həmin şəkil bəzi yoldaşlarımla profillərində də qürurla sərgilənir. Logonun üstündə yazanlar isə həqiqətən tükürpədicidir. “Hrant 4 ildir aramızda yoxdur, hamımız Hrant Dinkik”. Bu cümləni yazdıqda sözün daha da narahatedici olduğunu anladım.

Hrant Dink bir sui-qəsd nəticəsində həyatını itirdi və hər cinayət kimi bu da lənətlənməli idi. Etnik mənşə, inanc, düşüncə fərqi belə bir hadisənin əhəmiyyətini azalda bilməzdi. Lakin Türkiyəmizdə hadisəyə göstəriləcək reaksiya belə olmalı idi? Və bu reaksiya, bu nümayişlər hər il təkrarlanmalı idi? Hələ şüara baxın! Necə yəni “hamımız erməniyik”.

Ey ulu türk insanı, 20 Yanvarı necə unuda bilərsən, Xocalını, Qarabağı və ya Hətayda yolda şəhid edilən polislərimizi, əsgərlərimizi necə unuda bilərsən?

Hər kəs erməni oldu. Səbəb isə bir jurnalistin qətl edilməsi. Niyə onların işlədiyini cinayətlərdən sonra heç kim Əhməd, Məmməd, Aişə, Zeynəb olmur. Niyə aradan illər keçdikdən sonra “mən Xocalıda şəhid edilən, qətlə yetirilən filankəsəm”

Lütfən, öz insanımıza, öz millətimizə, öz şəhidlərimizə sahib çıxacaq. Onları yad edək. Onları qoruyub, xatırlayacaq. Ölümlərinin ildönümündə şəkillərini nümayiş etdirək. Adlarını zikr edərək onları ölümsüzləşdirək. Bizdən olmayan bəzilərini, düşmənimiz sayılan insanları gündəmə gətirməyək.

deyə Facebook profilində o insanın şəkilini paylaşan yoxdur?

Bu çox böyük biyabırçılıqdır. Biz niyə öz insanımızın arxasında dayanmırıq. Niyə onların həyatlarını sərgiləməyib gözlərdən, ağıllardan uzaqlaşdırılmasına icazə veririk. Niyə onların necə öldüklərini unuduruq, unutdururuq.

Bəli, biz böyük imperatorluq quran bir millətlik və bu gün yaşayanlar da bu ulu imperatorluğun övladları, nəvələridir. Hər zaman cəmiyyətimizdə fərqli millətlər, fərqli inanclar olub və biz onlara həmişə hörmətlə yanaşmışıq. Rahatlıqla aramızda yaşayıblar. Bu gün də onlara heç bir ayrı-seçkilik etmirik. Hətta etmək istəyənlərə də imkan vermirik. Başqa millətə mənsubdur deyərək onlara nifrət etmirik, etmərik də.

Lütfən, öz insanımıza, öz millətimizə, öz şəhidlərimizə sahib çıxacaq. Onları yad edək. Onları qoruyub, xatırlayacaq. Ölümlərinin ildönümündə şəkillərini nümayiş etdirək. Adlarını zikr edərək onları ölümsüzləşdirək. Bizdən olmayan bəzilərini, düşmənimiz sayılan insanları gündəmə gətirməyək.

Heç kim inciməsin, mən türkəm. Ey “hamımız erməniyik” deyənlər, sizi bilmirəm, amma mən türkəm.

UŞAQLARI TƏLTİF ETMƏK

Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) uşaqlar ilə olan rəftarı və onlara göstərdiyi nəvaziş valideyn və tərbiyəçilərin bilməsi, öyrənməsi vacib olan ən mühüm mövzulardandır...

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) uşaqların qəlbinə hansı keyfiyyətdə və necə yol tapa bilmişdi? Onları necə tərbiyə etdi? Necə öyrətdi? İzzət, alicənablıq və kübarlıq məfhumlarını onların mənəviyyatlarına necə nəqş etdi? Mədəni vərdişlərə uşaqları yiyələndirərkən üslubu və üsulu nə idi?

Uşaqlar ilə rəftar və davranış mədəniyyəti valideyn və mürəbbidən mütəmadi şəfqət və mərhəmət tələb edir. Həmçinin uşağın ehtiyaclarını anlamaq və dərk etmək üçün uşaq psixologiyasından və pedaqogikadan müəyyən qədər məlumatlı olmaq lazımdır. Uşağa verilən tərbiyyədən yaxşı nəticə əldə etmək üçün səbir və və mülayimlik əsas sərmayədir.

Heç şübhəsiz Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bütün bunlara əhəmiyyət verərdi, ancaq ilk olaraq uşaqların daxilində özünə qarşı sevginin kök atmasına çalışırdı. İlk pillə məhəbbət və mərhəmətdir. Ondan sonra tərbiyə, irşad və ali məfhumların aşılması gəlir. Məhəbbət olmadan verilən tərbiyə təlimindən ciddi nəticə əldə etmək qeyri-mümkündür.

Nəvaziş uşaqlara qarşı olan məhəbbət və mərhəmətdən, onlara dəyər verməkdən, hüquqlarına riayət edib onları təhqir etməməkdən, onlarla xoş rəftardan, onları yaxşı əməllərə təşviq etməkdən, ən əsası da onlara əziyyət və zülm verməməkdən doğur. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) həmin prinsipləri özünə şüar etmişdi və buna görə də uşaqların daxilində ali məfhumların kök atıb fidan kimi böyüməsinə nail ola bilirdi.

Valideynin mənəvi simasının keyfiyyət göstəricisi nə qədər yüksək olarsa, uşaqda

mənəvi və əqli əsasların inkişaf tempi də bir o qədər müsbət olar. Qısacası, uşağın mənəvi portretinin əsas xətləri valideynin mənəvi simasının birbaşa təsiri altındadır.

Uşaqların tərbiyəsinə aid Hz. Peyğəmbərdən (s.ə.s) bir xatirənin təhlili: uşaqların təltif edilməsi

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Abdullah, Übeydullah və Abbasın oğullarından olan Kəşiri sıraya düzərdi və sonra belə buyurardı: “Kim mənim yanıma qaçarsa, ona mükafat verəcəyəm.” Uşaqlar da qaçıb onun sinə və belinin yanında dayanardılar. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) də onları öpər və təltif edərdi.¹

Sevimli Peyğəmbərimizin (s.ə.s) uca əxlaqından irəli gələn gözəlliklərdən biri də, uşaqlarla oynaması və onları şənləndirməsi idi. Həmçinin biz onun uşaqları həvəsləndirmək, onlara məhəbbət və qayğı göstərməyin mühüm vasitələrindən biri kimi uşaqları təltif etdiyini müşahidə edirik. Burada diqqət edilməsi lazım olan xüsus budur ki, uşaqları həddindən artıq bahalı hədiyyələrə öyrəşdirmək doğru deyil. Onlara hər istədiklərini alıb vermək şıltaqlıq və ərköyünlüyə səbəb ola bilər; zəhmətlə qazanılan pula qayğısız və israfçı münasibət bəsləyə bilərlər. Təqdim olunan hədiyyələr uşaqda yaradıcılıq fantaziyasının və istedadının formalaşmasına xidmət etməlidir. Ona görə də uşaq üçün hədiyyə oyuncaqlar alarkən yapışdırmaq və quraşdırmaq yolu ilə meydana gələn konstruksiya oyuncaqlara üstünlük vermək lazımdır.²

1. Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, 1836.

2. **Ailə Tərbiyəsi Lüğəti**, s. 305-306; Maarif Nəşriyyatı, Bakı-1970.

SAKIN TƏRKİ-ƏDƏBDƏN

Yusuf NABİ

*Sakin tərki-ədəbdən kuyi-məhəbubi-Xudadır bu;
Nəzərgahi-ilahidir məqami-Mustafadır bu.*

*Həbib-i-Kibriyanın xabgahıdır fəzilətdə
Təfəvvük-kərdeyi-ərşi-Cənabi-Kibriyadır bu.*

*Bu xakin pərtövündən oldu deycuri-adəm zail
Amadan açdı mövcudat dü çeşmin, tutiyadır bu.*

*Fələkdə mahi-növ babussələmin sineçakıdır,
Bunun qəndili cevza mətə-i nuri-ziyadır bu.*

*Müraatı-ədəb şərtiylə gir Nabi, bu dərgaha
Mətəfi-qudsiyandır, busəgahi-ənbiyadır bu.*

Mənası: Ədəbsizlik etməkdən çəkin! Bura Allah-Təalanın Həbibinin yeridir. Bura Allah-Təalanın nəzər etdiyi Mustafa (s.ə.s)-in məqamıdır.

Həbib-i-Kibriyanın yeridir ki, Fəzilətdə üstünlük baxımından Allahın ərşinin üstündədir. Bu mübarək toprağın parlaqlığından yoxluq qaranlıqları sona çatdı.

Yaradılmışlar iki gözünü korluqdan açdı, Çünki bura kör gözlərə şəfa verən bir sürmə kimidir.

Göy üzündəki hilal onun qapısının qəlbi yaralı aşıqıdır. O, göy üzündəki hilala işığın nurundan verən qəndildir.

Ey Nabi! bu dərgaha ədəb şərtlərinə riayət edərək gir.

Çünki bura mələklərin ətrafında pərvanə olduğu və peyğəmbərlərin hörmətlə öpdüyü təvaf yeridir.

İnsanın kamilləşməsinə əngəl olanlar

Mənəvi cəhətdən yol kəsən dörd quş bütün insanların könlünü yurd etmişdir.

Bu quşlar: Qaz, tovuz, quzğun və xoruzdur. Bu quşların insanın içində olan dörd bənzəri insandakı dörd xasiyyətdir.

Qaz: insandakı ehtirasdır...

Xoruz: insandakı şəhvətdir...

Tovuz: insandakı mövqə (vəzifə) ehtirasıdır...

Quzğun isə: insandakı arzu-istəkdir...

Quzğunun istəyi; əbədi olmaq, yaxud da uzun bir ömürə qovuşmaqdır, insan durmadan bunu ümid edir...

Ehtiras qazı nə tapsa yeyər, sanki Allahın (c.c) "yeyin" hökmündən başqa hökmünü eşitməmişdir. Yaxşı-pis nə tapsa toplayar, dağarcığını doldurar.

Gözəl dəvətin gözəl nəticəsi

Qüreyşlilər çox ehtiram göstərdikləri Husaynın yanına gedərək:

- Bu adamla bizim adımızdan danış. O tanrılarımıza dil uzadır, onlara nalayiq sözlər deyir. -dedilər və onunla birlikdə Allah Rəsulunun qapısına qədər gəldilər. Müşriklər qarıya yaxın bir yerə oturaraq gözləməyə başladılar. Husayn isə içəri girdi. Rəsulullah -səllallahu əleyhi və səlləm-:

- Qocaya yer verin! -buyurdu. Husaynın müsəlman olan oğlu İmran və dostları olduqca qələbəlik bir camaat halında Allah Rəsulunun yanında idilər. Husayn Həzrət Peyğəmbərə:

- Sənin haqqında bu eşiddiklərimiz nədir? Tanrılarımızı rədd edir, onları təhqir edirsənmiş. Halbuki Sənin atan ağıllı və xeyirxah bir insan idi. -dedi.

Allah Rəsulu -səllallahu əleyhi və səlləm- belə cavab verdi:

- Ey Husayn, neçə tanrıya sityiş edirsən?

- Yeddisi yerdə, biri göydə olmaqla səkkiz tanrıya.

- Sənə bir zərər dəyəndə hansına yalvarırsan?

- Göydəkinə.

- Malın tələf olanda kimə yalvarırsan?

- Göydəkinə.

- Sənin istəklərinə cavab verən yalnız bir ilah olduğu halda nə üçün başqalarını Ona şə-

rik qoşursan? Şükür edərək onları razı salacağını zənn edirsən, yoxsa səni həlak etmələrindən qorxursan?

- Hər iki səbəbdən də deyil.

Husayn o günə qədər heç vaxt Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm- kimi bir şəxs ilə danışmadığını rəvayət etmişdir.

Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm-:

- Ey Husayn! Müsəlman ol, əmin-amanlığa nail olarsan. -buyurdu.

Husayn:

- Qövmümə və yaxınlarıma nə deyim? -deyə soruşduqda, Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm-:

- Allahım! İşimi kamilliyə çatdırmağım üçün Səndən hidayət istəyirəm. Mənə faydalı olan elmimi artır, de! -buyurdu.

Husayn bu duanı etdi və qısa bir müddətdən sonra müsəlman oldu. Ayağa qalxanda oğlu İmran sevincindən atasının başını, əllərini və ayaqlarını öpürdü.

Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm- bu hadisədən kövrələrək ağladı və:

- İmranın etdiyinə ağladım. Atası Husayn kafir olaraq içəri girdikdə İmran ayağa qalxmadı, hətta onun üzünə belə baxmadı. Amma İslamı qəbul etdikdən sonra haqqını ödədi. Məhz bu nəzakətə görə kövrəldim. -buyurdu.

Husayn ayrılıb getmək istəyərkən Allah Rəsulu əshabına:

- Qalxın, onu evinə qədər yola salın! -buyurdu.

Onun yanındakı camaatla (qələbəliklə) çıxdığını görən Qüreyş müşrikləri:

- Husayn da dinini tərək etdi. -deyərkən onunla görüşmədən dağılıb getdilər.

Haqqa dəvətin önəmi

Zeynəb binti Cahş -radiyallahu anha- belə rəvayət edir:

Rəsulullah -səllallahu əleyhi və səlləm- bir gün qorxudan titrəyərək yanıma gəldi və:

- Allahdan başqa ilah yoxdur. Yaxınlaşan şərdən ötrü vəy ərəbin halına! Bu gün Yəcuc və Məcuc səddindən bu qədər yer açıldı. -buyuraraq baş barmağı ilə şəhadət barmağını birləşdirib halqa halına gətirdi. Sonra mən:

- Ey Allahın Rəsulu! Aramızdakı yaxşılar da olduğu halda həlak olacağıq mı? -deyə soruşduqda, Rəsulullah -səllallahu əleyhi və səlləm-:

- Pislilik və günahların çoxaldığı zaman bəli. -buyurdu. (Buxari, Fitən, 4, 28, Ənbiya, 7, Mənaqib, 25; Müslim, Fitən, 1. Bax. Əbu Davud, Fitən, 1; Tirmizi, Fitən, 23; İbn Məcə, Fitən, 9)

SƏSSİZ DƏRS

Müdrük bir insanın tələbələrindən biri uzun illər davamlı olaraq getdiyi dərsi tərk etmişdi. Artıq dərslərə gəlmirdi. Bir neçə ay keçsə də onun dərse gəlmədiyini görən müdrük ustad tələbəsini ziyarət etmək qərarına gəldi.

Qış mövsümü idi, tələbəsi evdə tək idi. Otaqdakı böyük sobanın içindəki odunlar çatırtı ilə yanırdı.

Ustadının onu nə üçün ziyarət etdiyini təxmin edən tələbə qonağını sobanın yanına dəvət etdi.

Özü də mətbəxə keçərək hazırlıq görməyə başladı. Sobanın yanında oturan müdrük adam təqdim olunan ikramı qəbul etdi, lakin tələbəsini heç nə demədi. Sanki evdə heç kəs yoxmuş kimi hərəkət edirdi. Bütün diqqətini sobada yanan ocağa yönəlmişdi. Bir neçə dəqiqədən sonra maşanı əlinə aldı, qızmar közlərdən birini götürdü və ocağın bir kənarına qoydu. Oturmağa davam edir, heç nə danışmırdı.

Kənara qoyulmuş közün odu yavaş, yavaş zəiflədi, sonra söndü. Otaqda sükunət hökm sürürdü. İlk salamlama xaricində heç kim bir kəlmə də olsun danışmamışdı.

Müdrük adam getməyə hazırlaşarkən yenidən maşanı əlinə aldı və sönmüş közü alovun içinə qoydu. Tezliklə yanan ocağın istisinə və alovuna yenidən yanmağa başladı.

Ayrımaq üçün qapıya gəldikdə ev sahibi:

“Ziyarətinizin səbəbini anlayıram. Bir az əvvəl verdiyiniz dərsləriniz üçün də minnətdaram. Bundan sonra söhbətlərinizi qətiyyənlə axsatmayacağam.” -dedi.

İBRƏTAMİZ BİR HADİSƏ

Ankara Həcətəpə xəstəxanasının beyin cərrahiyəsi şöbəsində yeddi il xidmət edən T. Əmiralioğlu təyinatını Trabzona dəyişdirmişdi. Xəstəxanadan ayrılarkən beyin əməliyyatlarında istifadə olunan çox qiymətli bir cihazı oğurlamış və satmışdı. Ancaq bir müddət sonra başlarına gələn hadisə Əmiralioğulu ailəsini çox sarsıtdı. Çünki iki yaşındakı Fərda evlərinin balkonunda oynayarkən müvazinətini itirmiş və başı üstə yıxılmışdı. Koma halında xəstəxanaya çatdırılan kiçik uşağın beynində təcili əməliyyat aparılmalıydı. Bunun üçün Əmiralioğlu qızını əvvəl işlədiyi Həcətəpə xəstəxanasına apardı. Amma beynindəki qan laxtasının təmizlənməsi və əməliyyat üçün lazım olan cihaz xəstəxanadan oğurlanmışdı. Etdiyi oğurluğu xatırlayan Əmiralioğlu çox pis oldu və vicdan əzabı

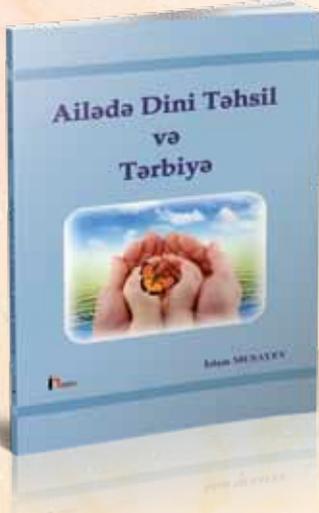

İçində “cihazı mən oğurlamışdım, indi onu tapıb gətirəcəyəm. Təki, qızım yaşasın” – deyərək cihazı satdığı yerə qaçdı, onu geri alıb xəstəxanaya qayıtdı. Amma iş-işdən keçmişdi. Cihaz gələnə qədər uşaqçıqaz iflic oldu və həyatı boyu şikəst qaldı. Oğurladığı cihaza görə qızının həyatını məhv edən ata əsəb böhranı keçirdi. Məhkəməyə verilən Əmiralioğlu tutularaq həbsxanaya göndərildi.

Geniş oxucu kütləsi tərəfindən həm şair, həm bədii publisist, həm daim axtarışda olan bir folklorçu, həm də sevilən uşaq şeirlərinin müəllifi kimi tanınan Məmməd Aslanın yeni kitabı işıq üzü gördü.

İki cilddən ibarət olan bu kitabda şairin ancaq müxtəlif yönlü lirik və epik şeirləri toplanmışdır. Qələmə alınmış bu əsərlərdə milli-mənəvi dəyərlərimizlə bir ömür baş-başa yaşayıb, onunla qəmxar olmuş Məmməd Aslanın lirik düşüncələri; vətən və əsrarəngiz təbiətimizlə bağlı öygüləri; klassik ədəbiyyatımızın böyük yaradıcılarına hədsiz hüsn-rəğbəti; mənəvi qozbellərə qarşı barışmaz cəngü-cədəli ilə qarşılaşacaqsınız. Şair Məmməd Aslanın şeirlərində bütünlüklə türk soyunun mənəvi dəyərləri ilə həmnəfəslik duyulur.

Qismət Nəşriyyatı / Bakı-2011

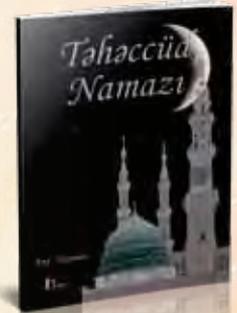
Cəmiyyətin ilk pilləsini meydana gətirən ailə hər şeydən əvvəl insan nəslinin davamını təmin edərək cəmiyyəti bir arada tutan, ictimai münasibətləri tənzimləyən, mənəvi dəyərləri qoruyub-saxlayan, onu nəsildən-nəslə ötürən mühüm bir müəssisədir. Bunun üçün hər bir valideyn övladını yüksək əxlaqi dəyərlərə sahib, milli-mənəvi duyğulara bağlı yetişdirməlidir.

İslam Musayev tərəfindən qələmə alınan bu kitabda dini təhsilin və tərbiyənin ailədə hansı istiqamətdə aparılacağına dair zəruri məlumatlar əldə edəcəksiniz.

İpəkyolu Nəşriyyatı / Bakı-2012

Mömin üçün gecənin sükunət dolu anlarından daha feyzli bir zaman ola bilməz. gecələrin müəyyən zaman dilimlərini oyaq keçirərək onun feyz və bərəkətindən istifadə etmək lazımdır. Gecənin ilahi və mənəvi mənzərələrini müşahidə edə bilmək üçün ondan ilahi riza məqsədi istiqamətində istifadə etmək şərtidir. Bir möminin gecə həyatı necə olmalıdır, dinimizdə özünəməxsus yeri olan Təhəccüd namazının fəziləti nədir, Həzrət Peyğəmbər bu namaza nə qədər əhəmiyyət verərdi, gecələri əhya edərkən hansı dualar oxunmalıdır? Bu və bu kimi mövzulara ilahiyyatçı Arif Həşimovun yeni nəşr olunmuş "Təhəccüd Namazı" kitabında cavab tapa bilərsiniz.

İpəkyolu Nəşriyyatı / Bakı-2011

“20 Yanvar faciəsi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir” mövzusunda inşa müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırıldı

18.01.2012-il tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda Bakı şəhərindəki orta məktəb şagirdləri arasında 20 Yanvar faciəsinin 22-ci ildönümünə həsr olunmuş “20 Yanvar faciəsi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir” inşa yazı müsabiqəsinin qaliblərinin mükafatlandırılması mərasimi keçirilmişdir.

Gəncliyə Yardım Fondunun və Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin, təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirdə əvvəlcə iştirakçılar 1990-cı ilin Qara Yanvar qurbanlarının xatirəsini yad etmişlər. Sonra qanlı Yanvar faciəsindən bəhs edən video-carx nümayiş olunmuşdur.

Gəncliyə Yardım Fondunda həyata keçirilən tədbir 20 yanvar faciəsinin 22-ci

ildönümünün yad edilməsi, gənc nəslin nümayəndələrinə vətənə sevgi hissələrinin aşılınması, onlar arasında milli vətənpərvərlik ruhunun və Azərbaycan tarixinin təbliğ olunması, istedadlı şagirdlərin inşa yazı sahəsində öz yaradıcılıqlarını nümayiş etdirmək üçün şəraitin yaradılması məqsədilə baş tutub.

Tədbirdə çıxış edən Gəncliyə Yardım Fondunun icraçı direktoru Necmeddin Akbulut tədbir iştirakçlarına şəhidlik fəlsəfəsindən danışdı.

“Bizi bu gün burada bir araya gətirən ortaq dəyərlərimiz, ortaq hissələrimiz və şəhidlərin ruhuna olan hörmətimizdir. Şəhidlərimizin ruhu şad, məkanları cənnət olsun. Şəhid olmaq demək ölmək demək deyil, canını vətən yolunda qurban verərək ölməzliyə qovuşmaq deməkdir.

Ürəklərində vətən sevgisi olan şəhidlərimiz vətənin müstəqilliyi uğrunda 22 il öncə öz canlarından keçiblər. 20 yanvar günü Azərbaycanın və bütün türk dünyasının hüznü günü olmaqla yanaşı həm də qəhrəmanlıq günüdür” deyərək, bildirdi.

Azərbaycan Prezident Administrasiyasının məsul işçisi Rasim Mirzəyev öz çıxışında vətən yolunda canından keçmiş şəhidlərin heç zaman unudulmayacağını vurğulayıb. Bakı şəhər Gənclər və İdman baş idarəsinin rəisi Raqif Abbasov məktəblilərə savadlı, vətənpərvər olmağı tövsiyə edib. Sonra mövzu ilə bağlı ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirilən inşa müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılmışlar.

Müsabiqədə müvafiq olaraq birinci, ikinci və üçüncü yerləri tutmuş Nərimanov rayonundakı 207 nömrəli məktəbin 10-cu sinif şagirdi Fatimə Məmmədova, Səbail rayonundakı 236 nömrəli məktəbin 9-cu sinif şagirdi Gültac Süleymanova və Xətai rayonundakı 287 nömrəli məktəbin 10-cu sinif şagirdi Aysel Babazadəyə təşkilatçılar tərəfindən müvafiq dərəcəli diplomlar, xatirə hədiyyələri təqdim edilmişdir.

Azərbaycan gəncləri Fransanın Bakıdakı səfirliyi qarşısında etiraz aksiyası keçirdilər

Yanvarın 24-də “İrəli” İctimai Birliyinin üzvləri Fransa Senatı tərəfindən qondarma “erməni soyqırımı”nı inkar edənlərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasını nəzərdə tutan qanun layihəsinin qəbul edilməsinə etiraz əlaməti olaraq bu ölkənin Azərbaycandakı səfirliyinin qarşısında aksiya keçirmişlər. AzərTAc xəbər verir ki, gənclər “Fransada demokratiya öldü”, “Danışma, bura

Fransadır”, “Fransa! Biz səni ATƏT-in Minsk qrupunun üzvü kimi görmək istəmirik” və s. şüarlarla çıxış etmişlər. Sonra aksiya iştirakçıları səfirliyin qarşısında “Fransada ölmüş demokratiya”nın ruhuna şamlar yandırmış və bəyanat səsləndirilmişdir.

Bəyanatda vurğulanmışdır ki, Fransa son addımı ilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri kimi neytrallığını qoruyub saxlamasını və münaqişənin konstruktiv həllinə çalışmasını şübhə altına almaqdadır. Fransanın bu məsələyə ikili standartlar tətbiq etməsi, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən didərgin salınmış 1 milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünün hüquqlarının kobud şəkildə pozulmasına göz yumması dərin təəssüflə qarşılır.

Gəncliyə Yardım Fondunda 20 Yanvar şəhid ailələri ilə görüş keçirildi

18.01.2012-ci il tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda (GYF) 20 Yanvar - Ümumxalq Hüzün Günü ərəfəsində 20 Yanvar şəhidlərinin və əlillərinin ailələri ilə görüş keçirilmişdir.

Tədbirin təşkilatçıları Beynəlxalq Humanitar Yardım üzrə Respublika Komissiyası, Türkiyənin “İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi”nin Azərbaycan nümayəndəliyi, 20 Yanvar Fondu və GYF-dir.

Tədbirin əvvəlində Şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmiş, Azərbaycanın dövlət himni səsləndirilmiş, 20 Yanvar faciəsinə həsr edilmiş videoçarx nümayiş etdirilmişdir.

Tədbirdə Türkiyənin “İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi”nin Azərbaycan nümayəndəliyinin sədri Sedat Demir, Nazirlər Kabinetinin nümayəndəsi Məhəmməd Məhərrəmov, Milli Məclisin deputatları Sevinc Hüseynova və Etibar Hüseynov, 20 Yanvar Fondunun sədri Yusif Bünyadzadə, 20 Yanvar Cəmiyyətinin sədri Soltan Əzimzadə çıxış etmişlər.

Diqqətə çatdırılmışdır ki, faciədən bir gün sonra özünün və ailəsinin həyatı üçün təhlükələrə baxmayaraq, ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək doğma xalqının dərdinə şərik çıxmış, Qanlı Yanvar faciəsini törədənləri cəsarətlə lənətləmiş və hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verilməsini tələb etmişdir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra bu qanlı aksiya siyasi-hüquqi qiymətini almış, hadisənin əsl mahiyyəti dünyaya çatdırılmışdır.

Azərbaycan xalqı 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini daim əziz tutacaq, onların fədakarlığı xalqımızın yaddaşından heç zaman silinməyəcəkdir.

Görüşün sonunda 180 şəhid və əlil ailəsinə ərzaq bağlaması paylanmışdır.

tuwa

HICABLI QADIN
GEYİMLƏRİNDƏ
BOL ÇEŞİD VƏ
İNANILMAZ UCUZLUQ

MANTO
TUNİK
KOSTYUM
YUBKA
ŞALVAR
KOFTA
HICAB

İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
ƏLAVƏ ENDİRİMLƏR
NƏZƏRDƏ TUTULUR

LÖKBATAN
Ünvan: BİNƏ BAZARI,
Sıra 7A, korpus 3,
mağaza: 28 - 29 (d)
Tel: (+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 4043

Eyni ünvanda
yeni dizaynda

